

Sámedikki 2013 bušeahtta

Mearriduvvon skábmamánu 29. b. 2012

Ášši 54/12

SÁMEDIGGI SAMETINGET

Ávjovárgeaidnu 50
N-9730 Karasjok/Kárášjohka
Telefon +47 78 47 40 00
Telefaks +47 78 47 40 90
samediggi@samediggi.no
www.samediggi.no

1	ÁLGGAHUS	10
2	RÁMMAEAVTTUT	11
2.1	SÁMEDIKKI ÁRVOVUOÐDU	11
2.2	SÁMEDIKKI RÁMMAEAVTTUT.....	11
2.2.1	OLLISLAŠ JUOLLUDUS SÁMEDIGGÁI	11
2.2.2	SÁMEDIKKI EKONOMALAŠ RÁMMAJUOGADUS.....	13
2.2.3	VÁIKKUHANGASKAOAMIT.....	14
2.2.3.1	Njuolggodoarjagat	14
2.2.3.2	Ohcanvuđot doarjagat.....	14
2.2.4	LÁGAT JA ŠIEHTADUSAT	15
2.2.4.1	Stáhta eiseváldiid ja Sámedikki gaskasaš konsultašuvdnašiehtadus	15
2.2.4.2	EEO-njuolggadusat.....	15
2.2.4.3	Váldošiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnnaiguin.....	15
2.2.4.4	Duoji váldošiehtadus.....	15
2.2.5	OVTTASBARGU.....	16
2.2.5.1	Ovttasbargošiehtadusat gielddaiguin ja fylkkagielddaiguin	16
2.2.5.2	Sámi parlamentáralaš ráđđi.....	16
3	VÁLDOSISDOALLU.....	17
3.1.1	ÁLGGAHUS	17
3.1.2	GIELLA.....	17
3.1.3	KULTUVRA.....	18
3.1.4	GIRJERÁJUT	18
3.1.5	MÁHTTU.....	19
3.1.6	DEARVVAŠVUOHTA JA SOSIÁLA	19
3.1.7	AREÁLA JA BIRAS	19
3.1.8	KULTURMUITOSUODJALUS	19
3.1.9	EALÁHUS.....	19
3.1.10	REGIONÁLAOVDDIDEAPMI.....	20
3.1.11	SÁMI OVTTASBARGU JA RIIKKAIDGASKASAŠ BARGU	20
4	GIELLA.....	21
4.1	VÁLDOMIHTTOMEARRI	21
4.2	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT GILLII	22
4.3	SÁMEGIELA GEAVAHEAPMI	23
4.3.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	24
4.3.2	SÁMEDIGGEDIAHUS SÁMEGIELA BIRRA.....	25
4.3.3	SÁMELÁGA GIELLANJUOLGGADUSAID DÁRKKISTEAPMI.....	25
4.3.4	GUOVTTGIELALAŠVUOÐADOARJJA SUOHKANIIDDA	25
4.3.5	FÁGALAŠ OKTAVUOHTA	26
4.3.6	GUOVTTGIELALAŠVUOÐADOARJJA FYLKKASUOHKANIIDDA	26
4.3.7	FÁGALAŠ OKTAVUOHTA	27
4.3.8	ČUOVVOLIT OVTTASBARGGU GÁVPOTSUOHKANIIGUIN GOS ORROT SÁPMELAČČAT	27

4.3.9	SÁMEGIELPROŠEAVTTAT	28
4.3.10	ČUOVVOLIT EVALUEREMA OHCANVUĐOT PROŠEAKTADOARJAGIS SÁMEGILLII	28
4.3.11	SÁMI GIELLAKAMPÁNJA	29
4.4	SÁMEGIELA ARENAT	29
4.4.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	30
4.4.2	SÁMI GIELLAGUOVDDÁŽAT	30
4.4.3	FÁGALAŠ OKTAVUOHTA	31
4.4.4	SÁMI GIELLAGUOVDDÁŽIID EVALUEREMA ČUOVVOLEAPMI	31
4.4.5	ČUOVVOLIT GIELLAISKKADEAMI 2012.....	31
4.5	SÁMEGIELA SEALLUHEAPMI JA OVDDIDEAPMI	31
4.5.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	32
4.5.2	DAVIRIIKKALAŠ SÁMI GIELLAOVTTASBARGU	33
4.5.3	HUPMANSYNTESA.....	33
4.5.4	SÁMI SÁTNEBÁŇKU	33
4.5.5	TERMINOLOGIIJA JA BÁIKENAMAT.....	33
4.5.6	FÁGALAŠ OKTAVUOHTA	34
4.5.6.1	Siskkáldas giellapolitihka.....	34

5 KULTUVRA..... 35

5.1	VÁLDOMIHTTOMEARRI	35
5.2	EKONOMALAŠ KULTURVÁIKKUHANGASKAOAMIT	36
5.3	SÁMI KULTURBARGOARENAT.....	36
5.3.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	37
5.3.2	ÁSAHUSDIEĐÁHUSA DOAIBMABIJUID ČAĐAHEAPMI.....	38
5.3.3	FÁGALAŠ OKTAVUOHTA	39
5.3.4	SÁMEDIKKI KULTURDIEĐÁHUS.....	39
5.3.5	SÁMI KULTURVIESUT JA KULTURGASKKUSTANÁSAHUSAT	39
5.3.6	SÁMI FESTIVÁLAT	40
5.3.7	TEÁHTER.....	40
5.3.8	MUSEAT	40
5.3.9	DÁIDDA- JA KULTURGASKKUSTANARENAT	41
5.4	DÁIDDA- JA KULTURBARGU	42
5.4.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	42
5.4.2	FÁGALAŠ OKTAVUOHTA	43
5.4.3	MUSIHKKA, GIRJÁLAŠVUOHTA JA GOVVASÁRGGUSRÁIDDUT	43
5.4.4	SÁMI LÁGÁDUSAT	44
5.4.5	KULTURDOAIBMABIJUT.....	45
5.4.6	SÁMI DÁIDDÁRŠIEHTADUS.....	46
5.5	VALÁŠTALLAN.....	46
5.5.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	47
5.5.2	SÁMI VALÁŠTALLAN.....	47
5.6	MEDIAT	47
5.6.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	48
5.6.2	SÁMI MEDIAFÁLALDAT	48

6 BIBLIOTEHKA..... 50

6.1	VÁLDOMIHTTOMEARRI	50
6.2	BIBLIOTEHKOID EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	50

6.3	SÁMEDIKKI BIBLIOTEHKA	50
6.4	SÁMI BIBLIOTEHKABÁLVALUSAT	51
6.4.1	SÁMI GIRJEBUSSET	51
6.5	DOARJJA PROŠEAVTTAIDE MAID BOKTE OVDÁNAHTTIT JA GASKKUSTIT SÁMI GIRJÁLAŠVUOĐA.....	52

7 MÁHTTU..... 53

7.1	VÁLDOMIHTTOMEARRI	53
7.1.1	MÁNÁIDGÁRDI.....	53
7.1.2	VUOĐĐOOAHPPU	53
7.1.3	ALITOAHPPU JA DUTKAN	54
7.2	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	54
7.3	MÁNÁIDGÁRDI	55
7.3.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT MÁNÁIDGÁRDDIIDE.....	56
7.3.2	SÁMI MÁNÁIDGÁRDEFÁLALDAT	56
7.3.3	SÁMEGIELAT BARGIID REKRUTTEREN	58
7.3.3.1	Stipeanda alitohppui.....	58
7.4	VUOĐĐOOAHPAHUS	58
7.4.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT VUOĐĐOOAHPAHUSSII	58
7.4.2	SÁMI SKUVLLA SISDOALLU JA ÁRVOVUOĐDU.....	59
7.4.2.1	Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit.....	60
7.4.2.2	Sámi erenoamášpedagogalaš fálddagaid ja dárbbuid kárten	60
7.4.2.3	Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas	61
7.4.2.4	Sisdoallu oahpahusas.....	61
7.4.2.5	Stipeanda ohppiide geain lea sámegeiella fágasuorggis joatkkaskuvllas	62
7.4.3	OAHPPANRESURSSAT	62
7.4.3.1	Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit	63
7.4.3.2	Oahppanressurssaid ráhkadeapmi.....	64
7.4.3.3	Oahppodahkosiid jorgaleapmi ja heiveheapmi	65
7.4.3.4	Sámi oahpponeavvovskkádat – Ovttas- Aktan- Aktesne	66
7.4.4	LÁGA VUOĐUL JA STRUKTUVRRALAŠ RÁMMAT OAHPPAMII	66
7.5	ALITOAHPPU JA DUTKAN	67
7.5.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT ALITOHPPUI JA DUTKAMII ().....	67
7.5.2	SÁMI PERSPEKTIIVA	67
7.5.3	OVTTASBARGU SÁMI OAHPAHEADDJIOAHPU REGIOVNNAIN	68
7.5.4	REKRUTTERET SÁMI NUORAID JA RÁVESOLBMUID ALITOHPPUI	68
7.5.4.1	Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit	69
7.5.4.2	Gealbudan- ja rekrutterenprográmma	69
7.5.4.3	Stipeanda alitohppui.....	70
7.5.5	DUTKAN JA ÁRVOHÁHKAN	70
7.6	ÁRBEDIEHTU	71
7.6.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	71
7.6.2	SÁMI LUONDDUGEAVAHEAMI GEALBOGUOVDDÁŠ	72
7.6.3	SYSTEMÁHTALAČČAT KÁRTET ÁRBEDIEĐU.....	73
7.6.4	ÁRBEDIEHTU	73

8 DEARVVAŠVUOHTA JA SOSIÁLA

8.1	VÁLDOMIHTTOMEARRI	75
8.2	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT DEARVVAŠVUHTII JA SOSIÁLII.....	75

8.3	OVTTADÁSSÁSAŠ DEARVVAŠVUOĐA- JA SOSIÁLABÁLVALUS	75
8.3.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	76
8.3.2	GEAVAHEADDJIFÁLDAGAT BOARRÁSET SÁMIIDE	77
8.3.3	DEARVVAŠVUOĐA- JA SOSIÁLAPROŠEAVTTAT	77
8.3.4	OVTTASDOAIBMANOĐASTUS	78
8.4	DEARVVAŠVUOĐA- JA SOSIÁLAFÁGALAŠ BARGIID GELBBOLAŠVUOĐABAJIDEAPMI	78
8.4.1	STIPEANDA ALITOHPPUI	78

9 AREÁLAT JA BIRAS **80**

9.1	VÁLDOMIHTTOMEARRI	80
9.2	AREÁLA JA BIRRASA VÁIKKUHANGASKAOAMIT	80
9.3	AREÁLAT	81
9.3.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	81
9.3.2	GULAHALLAN JA OVTTASBARGU	82
9.3.3	HÁLDDAŠANGAŽALDAGAIĐ ČUOVVOLIT	82
9.3.4	ÁRBEDIEHTU MEARRIDANVUOĐDUN	82
9.3.5	AKTIIVVALAŠ BÁIKKÁLAŠ SEARVAN	83
9.3.6	PROTECT VUOĐDUDUS	83
9.4	LUONDDURESURSAT	83
9.4.1	SÁMEDIKKI ČIELGGADUS ENERGIJA BIRRA	84
9.4.2	HÁLDDAŠANGAŽALDAT KONSEŠUVDNAÁŠŠIN.	84
9.4.3	ÁRBEDIEHTU MEARRIDANVUOĐDUN	85
9.4.3	AKTIIVVALAŠ BÁIKKÁLAŠ SEAGUHEAPMI MEARRÁDUSPROSEASSAIDE.	85
9.5	LUONDDUŠLÁDDJIVUOHTAT	86
9.4.4	BIOLOGALAŠ ŠLÁDDJIVUOĐA KONVENŠUVDNA JA LUONDDUŠLÁDDJIVUOĐALÁHKA	86
9.4.5	GÁHTTENPROSEASSAT SÁMI GUOVLLUIN.....	87
9.4.6	OĐDA ÁLBMOTMEAHCEGUOVDDÁŽAT SÁMI ÁSAHUSAID OKTAVUHTII.....	87
9.4.7	ÁRBEDIEHTU MEARRIDANVUOĐDUN.	87
9.4.8	AKTIIVVA BÁIKKÁLAŠ SEARVAN MEARRIDANPROSEASSAIDE.	88
9.5	DÁLKKÁDAT	88
9.5.1	IPMÁRDUS ÁLGOÁLBMOTPERSPEKTIIVII JA -RIVTTIIDE.	89
9.5.2	OVDDIDIT POSITIIVA DÁLKKÁDATDOAIBMABIJUID JA HEIVEHANSTRATEGIIJAIĐ	89

10 KULTURMUITOSUODJALUS **90**

10.1	VÁLDOMIHTTOMEARRI	90
10.2	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT KULTURMUITOSUODJALUSSII.....	90
10.3	SÁMI KULTURMUIITTUID HÁLDDAŠEAPMI	91
10.3.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT ().....	91
10.3.2	HÁLDDAŠIT SÁMI KULTURMUIITTUID IEŽAMET HISTORJJA JA ÁRVVUID VUOĐUL.....	92
10.3.3	SÁMI KULTURMUIITTUID JA KULTURBIRRASA DOKUMENTEREN JA OAINNUSMAHTTIN	92
10.3.4	ÁIMMAHUŠŠAT IMMATERIÁLALAŠ SÁMI KULTURÁRBBI	92
10.1.1	INTEGRERET OVTTADÁSSÁSAŠVUOĐAPERSPEKTIIVVA.....	93
10.3.5	ČAĐAHIT FOU-PROŠEAVTTAIĐ	93
10.3.6	ČÁLLIT DIEĐÁHUSA SÁMI KULTURMUITOPOLITIHKKII.....	93
10.3.7	SÁMI KULTURMUITOBÁIKKIID LÁHČIN JA GASKKUSTEAPMI	93
10.3.8	SÁMI KULTURMUIITTUID JA KULTURBIRRASIĐ REGISTREREN	94
10.3.9	KULTURMUITOSUODJALEAPMI	94
10.3.10	NUORTASÁMI KULTURBIRAS NUORTALAŠ GILIS.....	95

11	<u>EALÁHUSAT</u>	96
11.1	VÁLDOMIHTTOMEARRI	96
11.2	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT EALÁHUSAIDE	97
11.3	VUOĐDOEALÁHUSAID RÁMMAEAVTTUT	98
11.3.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	98
11.3.2	EKONOMIIJA, AREÁLAT JA RESURSSAT	98
11.3.3	VUOĐDOEALÁHUSAT	99
11.4	GEASUHEADDJI BÁIKEGOTTIT	100
11.4.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	100
11.4.2	VUOLGGAHEAPMI JA OVTTASBARGGU ČUOVVOLEAPMI EARÁ ORGANISAŠUVNNAIGUIN	100
11.4.3	ÁRJALAŠ OKTAVUOHTA EALÁHUSAIGUIN JA GIELDDAIGUIN	101
11.4.4	DOARJJA MÁNGGABEALAT EALÁHUSAIDE	101
11.5	KULTUREALÁHUSAT	102
11.5.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	102
11.5.2	GÁNNÁHAHTTI SÁMI KULTUREALÁHUSAID OVDDIDEAPMI	103
11.5.3	DUODJEINSTITUHTTA	104
11.5.4	DUODJEEALÁHUSA OVDDIDEAPMI JA DASA REKRUTTEREN	104
11.5.5	DUOJI EALÁHUSŠIEHTADUS	105
11.6	ÁRVOHÁHKAN JA OĐĐAÁSAHEAMIT	106
11.6.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	106
11.6.2	OKTAVUOHTA DUTKAN- JA OVDDIDANBIRRASIIGUIN – HÁLDDAHUSLAŠ DOAIMMAT.	107
11.6.3	GELBOLAŠVUOĐA BUORIDEAPMI JA ČUOVVOLEAPMI	107
11.6.4	ÁRVOHÁHKAN	108
11.7	EALÁHUSOVDDIDEAMI DOARJAGIID DOAIBMAGUOVLU (SED-GUOVLU)	109
12	<u>REGIONÁLAOVDDIDEAPMI</u>	111
12.1	MIHTTOMEARRI	111
12.2	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT REGIONÁLAOVDDIDEAPMÁI	111
12.2.1	REGIONÁLAOVDDIDANPROŠEAVTTAT	111
13	<u>SÁMI OVTTASBARGU JA RIIKKAIDGASKASAŠ BARGU</u>	113
13.1	MIHTTOMEARRI	113
<u>OASSEMIHTTOMEARRI:</u>		113
13.2	SÁMI OVTTASBARGGU JA RIIKKAIDGASKASAŠ BARGGU EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	113
13.3	RIIKKAIDGASKASAŠ BARGU	114
13.3.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	114
12.1.1	RIIKKAIDGASKASAŠ BARGU	114
13.3.2	RIIKKAIDGASKASAŠ DOAIBMABIJUT	115
13.3.3	RÁHKKANEADDJI KONFERÁNSA OVDAL WCIP 2014	115
14	<u>SÁMI ORGANISAŠUVNNAT</u>	117
14.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT SÁMI ORGANISAŠUVNNAIDE	117
14.2	DOARJJA SÁMI ORGANISAŠUVNNAIDE	117

14.2.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	117
14.2.2	SÁMI VÁLDOORGANISAŠUVNNAT	117
14.2.3	SÁMI DOAVTTERSEARVI	118
14.2.4	SÁMEDIKKIS OVDDASTUVVON BELLODAGAID JA JOAVKKUID ORGANISAŠUVNNAT	118
14.2.5	SÁMI KULTUR- JA NUORAIDORGANISAŠUVNNAT	119
14.2.6	SÁMI DÁSSEÁRVOORGANISAŠUVNNAT	119

15 EARÁ VÁIKKUHANGASKAOAMIT121

15.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	121
15.2	VÁIKKUHANGASKAOAMIT SÁMEDIGGERÁÐI GEAVAHUSSII	121
15.2.1	ČÁLLIN- JA LOHKANVEAHKKI VUORRASIID VÁRÁS	121
15.2.2	ÁSAHUSDIEÐÁHUSA ČUOVVLEAPMI	122
15.3	VÁIKKUHANGASKAOAMIT MAID DIEVASČOAHKKINJØÐIHANGODDI HÁLDDAŠA	122
15.3.1	EKONOMALAŠ VÁIKKUHANGASKAOAMIT	122
15.3.2	SÁMEDIKKI POLITIHKALAŠ JOAVKKUT	123
15.3.3	OPPOSIŠUVNNA BARGOEAVTTUT	123
15.3.4	SÁMEDIGGEVÁLGGA 2013 VÁLGALISTTAT	124
15.3.5	SÁMEDIGGEVÁLGA 2013	124

16 EARÁ DOAIBMABIJUT MAT EAI LEAT VÁIKKUHANGASKAOAMIT.....125

16.1	EARÁ DOAIBMABIJUT MAT EAI LEAT VÁIKKUHANGASKAOAMIT	125
16.2	SÁMEDIKKI KONFERÁNSSAT	125
16.3	SÁMIIDE GUOSKI STATISTIHKKA NOROGGA	125
16.4	BÁLKKAŠUMIID JA STIPEANDDAID JUOHKIN	126
16.5	ČIELGGADEAMIT JA ÁRVVOŠTALLAMAT	126
16.6	SÁMEDIKKI 25 JAGI ÁVVUDEAPMI	126

17 POLITIHKALAŠ DÁSI DOAIBMAGOLUT.....128

17.1	SÁMEDIKKI DIEVASČOAHKKIN	128
17.2	SÁMEDIKKI DIEVASČOAHKKINJØÐIHANGODDI	128
17.3	SÁMEDIKKI BEARRÁIGEAHČČANLÁVDEGODDI	128
17.4	SÁMI PARLAMENTÁRALAŠ RÁÐÐI (SPR)	129
17.5	SÁMEDIGGERÁÐÐI	129
17.6	SÁMEDIKKI NUORAIDPOLITIHKALAŠ LÁVDEGODDI (SNPL).....	129
17.7	SÁMEDIKKI VUORRASIIDRÁÐÐI.....	130
17.8	SÁMEDIKKI VÁIDDALÁVDEGODDI	130

18 HÁLDDAHUSDÁSI DOAIBMAGOLUT131

18.1	SÁMEDIKKI HÁLDDAHUS.....	131
18.1.1	EANET VUORDÁMUŠAT SÁMEDIGGÁI	132
18.1.2	ORGANISAŠUVDNAKÁRTA	133

1 Álggahus

Sámediggi lea sápmelaččaid álbmotválljen orgána Norggas. 39 áirasa válljejit sápmelaččat sápmelaččaid gaskkas juohke njealját jagi. Maŋimus válga lei 2009:s.

Sámedikki bušeahhta vuodđuduvvo daid juolludusaide maid Ráđđehus addá stáhtabušeahhtas ja bidjá čanastagaid Sámedikki doibmii bušeahhtajagis. Sámediggi lea vikkadeamen beassat duohta šiehtadallanposišuvdnii Ráđđehusain bajimus ekonomalaš rámmaid ektui doaimmas várás.

Sámediggi ásahuvvui sámiid dásseárvosaš meannudeami sihkkarastima várás. Sámi giella ja kultuvra lea leamaš álgoálggus Norggas ja danne leat seammalágan gáibádusat suodjaluvvot ja ovddiduvvot go dárogielas ja dáža kultuvrras. Norggas stáhta lea Vuodđolága vuodul geatnegahttojuvvon láchit diliid dađi mielde. Dasto lea Norga geatnegahttojuvvon sámiid guovdu eará lágaid bokte ja riikkaidgaskasaš konvenšuvnnaid dohkkeheami bokte. Sámedikki mihttomearrin lea bargat dan badjelii ahte sámiid vuoigatvuodát dohkkehuvvojit vuodđun sámi kultuvrra, giela ja servodateallima suodjaleapmái ja nannemii.

Álbmotrievtti bokte leat Norgga eiseválddit geatnegahttojuvvon konsulteret sámiiguin áššiin main lea mearkkašupmi sámi servodahkii. Sámedikkis lea maiddá oktavuohhta Norgga stáhtain konsultašuvnnaid ja gulahallančoahkkimiid bokte ja eará čoahkkimiid bokte ovttaskas áššiid birra.

Dásseárvu ja ovttadássásašvuohhta leat vuodđun Sámedikki doibmii. Sámediggi galgá láchit diliid nu ahte sihke nisssonolbmot ja almmáiolbmot, nuorat ja boarrásat galget leat dásseárvosaš beallin sámi servodagas. Ii oktage galgga vealahuvvot su etnalaš, našunála, duogáža, lihki, giela, oskku dehe eallinvuogi dihte. Semmas galgá vejolaš sámegielagiid posivivvalaš vealaheapmái jus muđui leat seammalágan eavttut.

Sámediggi bargá dan ala ahte livčči rabas, geavaheddjiiddiđolaš ja searvvaheaddji Sámediggi álbmoga várás. Oktavuohhta sámi álbmogiin galgá álohii leat vuodđun Sámedikki politihka ovddideapmái. Sámediggi galgá maiddá barggus bokte gulahallat lávga guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin.

Sámit lea álgoálbmot njealji riikkas. Danne lea ráđjarastideaddji dimenšuvdna lunddolaš oassi sámi servodateallimis. Deatalaš lea gozihit álgoálbmotdimenšuvnna nationála ja riikkaidgaskasaš forain.

2 Rámmaeavttut

2.1 Sámedikki árvovuodđu

Sámediggi bargá dainna ulbmiliin ahte nannet ja ovddidit sámi servodagaid sámi vuodđoárvvuid nala. Sámi árvvuiguin mii oaivvildit dán oktavuodas guottuid ja oainnuid mat leat vuodđun min vuoruhemiide ja válljemiidda, ja mat sáhttet áddejuvvot oktasažžan sámi servodagaide. Dat ahte muhtun árvvut adnojuvvojit mihtilmassan sámi servodagaide, ii mearkkaš ahte dat eai gávdno eará servodagain. Ollu eará álbmogiin leat seamma árvvut, muhto eai dáidde leat seamma láhkai deattuhuvvon.

Bušehttabarggus lea heivvolaš deattuhit dakkár árvvuid go sámi giela ja kultuvrra, dásseárvvu ja iežas ja earáid kultuvrra árvvusatnima, ja ovttasbarggu ja oktiigullelašvuoda. Bušehta ja politihka bokte sáhtta Sámediggi ovddidit sámiid identitehta ja identitehtaáddejumi. Sámedikki leahkima vuodđojurdda lea oččodit dásseárvvu rastá čearddalaš gullevašvuoda demokráhtalaš vuogádaga bokte.

Sámi giella ja kultuvra lea vuodđun Sámedikki ángiruššamii buot bušehta surggiin, leš dal oahpahuš, ealáhus, dearvvašvuoha, arealahálddašeapmi dahje riikkaidgaskasaš bargu. Árvvusatnin, ovttasbargu ja oktiigullelašvuoha leat sámi servodatovddideami eará vuodđoárvvut. Seammás lea árvvusatnin ja ovttasbargu vuohki mo dáistalit dakkár hástalusaiiguin, mat leat hui deatalaččat sámi giela ja kultuvrra ovddideapmái buot oktavuodain. Árvvusatnin, ovttasbargu ja oktiigullelašvuoha leat sihke árvvut ja reaidut dáid árvvuid ovddideamis.

Buot olbmuid lea eatnigiella iešalddis vuodđoárvun man ii dárbbáš ákkastit eará oktavuodain. Kultuvra ja ovttasbargu gullevašvuoha dasa čilgejuvvo eatnigiella bokte. Sámeigiella lea dat eatnigiella ja giella mii čatná sámi álbmoga oktii, beroškeahhtá das máhteš go dahje geavaheš go giela árijalaččat vai ii. Sámeigiella ádden oktasaš árbin ja oktasaš árvun lea vuodđun dasa ahte atnit iežas gullevažžan sámi searvevuhtii. Sámi giella ja kultuvra nanne oktiigullelašvuoda ja identitehta, ja duddjo čatnaseami sámi ássanguovlluide.

Čielga giellapolitihka ja árijalaš kultureallin lea vuodđo árvun sámi guovlluid ovddideapmái. Sierranas sámi servodagat duddjojot mánggabealat Sámi, mas leat erohusat ealáhuseallimis, árbevieruin, kultuvrras ja gielain. Dán mánggabealatvuodas lea stuorra árvu man Sámediggi galgá leat mielde fuolaheamen ja ovddideamen bušehttabarggu bokte. Sámediggi láhčá dasa sihke dakko bokte ahte nanne báikkálaš sámi árbevieruid ja máhtu, ja ahte váikkuha rabasvuhtii eará ge sámi servodagaid ektui go dušše iežas.

Iežas duogáža ja iežas kultuvrra árvvusatnin lea buohkaid vuodđoárvu. Sámediggi galgá leat mielde váikkuheamen dasa ahte sámi servodaga árvvut árvvusadnojuvvojit. Dát gáibida vuostevurolašvuoda Sámedikki ja eará sámi servodagaid gaskkas viiddes mearkkašumis. Iežas kultuvrra árvvusatnin ja máhtolašvuoha dan birra lea eaktun dasa ahte duodas árvvusatnit ja áddet eará álbmogiid kultuvrra. Riikkarájáid rastasaš oktiigullelašvuoha lea árvun ja ággan Sámedikki riikkaidgaskasaš bargui, erenoamážit oktiigullelašvuoha eará álgoálbmogiiguin.

2.2 Sámedikki rámmaeavttut

2.2.1 Ollislaš juolludus Sámediggái

Tabealla 2.2.1 Juolludusat departemeanttain

(1000 ru)

Čilgehus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
----------	---------	----------	----------	----------	---------------	----------

Odasmahttin-, hálldahus- ja girkodep. - OHD	225 655	233 650	233 650	259 460	25 810	11,0 %
Utenriksdepartementet - UD	0	0	0	650	650	-
Máhttodepartemeanta - MD	35 420	36 518	36 518	37 723	1 205	3,3 %
Máhttodepartemeanta - MD	13 753	14 179	14 179	14 647	468	3,3 %
Birasgáhttendepartemeanta - BD	3 000	3 093	3 093	3 195	102	3,3 %
Kulturdepartemeanta - KD	67 379	70 379	70 379	72 702	2 323	3,3 %
Dearvvašvuoda- ja fuolahusdepartemeanta - DFD	6 700	5 800	5 800	6 036	236	4,1 %
Mánáid-, dásseárvo- ja searvadahttindep. - MDD	0	1 000	1 000	1 000	0	0,0 %
Eanandoallo- ja biebmodepartemeant - EBD	4 000	4 000	4 000	6 000	2 000	50,0 %
Juolluduvvon buohkanassii	355 907	368 619	368 619	401 413	32 794	8,9 %

Ollislaš bušeahhtarámma Sámediggái lea lasihuvvon 32 794 000 ruvnnuin Sámedikki reviderejuvvon 2012 bušeahta ektui, juogaduvvon ná:

- 4 100 000 ru dan geažil go sámegiela hálddašanguovlu lea viiddiduvvon nu ahte Raavrevijhke tjielte maid gullá hálddašanguvlui.
- 1 000 000 ru Sámedikki bargui ráhkadit oahpponeavvuid ja ovddidit terminologiija lullisámegielas.
- 10 000 000 ru sámi kultur- ja gielladoaimbajuide.
- 2 900 000 ru Sámedikki lassegoluide čadahit jagi 2013 sámediggeválgga.
- 650 000 ru Sámedikki bargui riikkaidgaskasaš álgoálbmotássiiguin.
- 2 000 000 ru investeren- ja ovddidandoaimbajuide eanadoalus sámi guovlluin.
- 12 144 000 ru dahje 3,3 % geavahuvvo bálká- ja haddegoargnuma gokčat.

Stuorradiggi lea juolludan 75 miljon ru Sámeálbmotfondii. Foandda reanttut eai leat mielde Sámedikki rámmajuolludusas. Foandda reanttut 2013:s gártet 2 535 000 ru. Reanttut leat čadnojuvvon guhkesáiggi stáhtaobligašuvnnaid reantodássái, maid Finánsadepartemeanta mearrida. Finánsadepartemeanta lea mearridan odđa 3,38 % reanttu suoidnemánu 1.b. 2010 rájes 10 jagi áigodahkii.

Foandda reanttut váldojuvvojedje atnu 2008:s ja daid hálddaša Sámediggi. Stuorradiggi lea bidjan eaktun ahte Sámeálbmotfoanda ii galgga geavahuvvot ovttaskas buhtadusaide. Jahkásaš reanttuid geavahepmi bušeahtas mearriduvvo válgáigodaga vuoruhemiid ja ángiruššansurggiid mearrádusaid vuodul, gč. ášši 47/09.

Jahkái 2013 várrejuvvo 7 285 000 ru Sámeálbmotfoandda sestojuvvon reanttuin, juogaduvvon čuovvovaš kapihttaliidda:

- 1 700 000 ru giellaproševttaide, kap. 4.3.4
- 1 000 000 ru hállansyntesii, kap. 4.5.3
- 500 000 ru sámi sátnebáŋkui, kap. 4.5.4
- 1 285 000 ru girjjálašvuhtii, kap. 5.4.3
- 800 000 ru gealbudan- ja rekrutterenprográmmii, kap. 7.5.3.3
- 650 000 ru árbedieđu systemáhtalaš kártemii, kap. 7.6.3
- 500 000 ru stipeanddaide alitohppui, kap. 7.5.3.4
- 850 000 ru árbedihtui, kap. 7.6.4

Boazodoallošiehtadusas fievrividuvvo Sámediggái jahkásaččat 2 000 000 ru mii galgá geavahuvvot boazodoalu lassealáhusaide.

Eanadoallošiehtadusas fievrriduvvo Sámediggái jahkásaččat 4 000 000 ru mii galgá geavahuvvot ealáhusdoaimmaide eanadoalus.

2.2.2 Sámedikki ekonomalaš rámmajuogadus

Tabella 2.2.2 Čoahkketabealla - Sámedikki boadut ja golut buohkanassii

(1000 ru)

	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	Erohus	%
Doaibmagolut						
Departemeanttaid juolludusat	355 907	368 619	368 619	401 413	32 794	8,9 %
Sámeáibmotfoandda reanttut	5 617	7 950	7 950	7 285	-665	-8,4 %
Doaibmaboaduid submi	361 524	376 569	376 569	408 698	32 129	8,5 %
Virkemidler						
Váikkuhangaskaomit	256 716	265 319	266 521	286 808	20 287	7,6 %
Váikkuhangaskaomiid submi	256 716	265 319	266 521	286 808	20 287	7,6 %
DOAIBMAB. SUBMI - VÁIKKUHANDASKAOMIT	104 808	111 250	110 048	121 890	11 842	10,8 %
DOAIBMAGOLUT						
Politihkalaš dási doaibma	20 808	21 250	21 250	22 390	1 140	5,4 %
Hálddahusa doaibma	95 644	90 000	90 200	98 000	7 800	8,6 %
Doaibmagoluid submi	116 452	111 250	111 450	120 390	8 940	8,0 %
DOAIBMABOADUS	-11 644	0	-1 402	1 500	2 902	-207,0 %
JAHKEBOADUS	-11 644	0	-1 402	1 500	2 902	-207,0 %

2.2.3 Váikkuhangaskaoomit

Sámediggi juogada čuovvovaččat váikkuhangaskaomiid váldopoasttaide 2013:

Tabella 2.2.3. Čoahkketabealla váikkuhangaskaoomit

(1000 ru)

Čilgehus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	i %	Juog. 13-Rev 12	Erohus i %
Giella	62 485	65 563	65 563	71 765	25,0 %	6 202	9,5 %
Kultuvra	83 588	87 403	87 253	91 902	32,0 %	4 649	5,3 %
Girjerádju	9 475	7 184	7 184	8 455	2,9 %	1 271	17,7 %
Máhttu	39 339	41 530	41 530	43 080	15,0 %	1 550	3,7 %
Dearvvašvuohta ja sosiála	2 174	3 965	3 965	3 831	1,3 %	-134	-3,4 %
Areálat ja biras	0	1 000	1 000	1 500	0,5 %	500	50,0 %
Kulturmuutosuodjalus	2 607	2 500	2 900	2 650	0,9 %	-250	-8,6 %
Ealáhus	33 432	37 627	37 627	35 432	12,4 %	-2 195	-5,8 %
Regiovdnaovddideapmi	6 423	3 707	3 707	3 000	1,0 %	-707	-19,1 %
Sámi ovttasbargu ja riikkaidgaskasaš bargu	2 552	1 219	1 219	6 408	2,2 %	5 189	425,7 %
Sámi organisašuvnnat	3 073	3 651	3 651	3 801	1,3 %	150	4,1 %
Eará váikkuhangaskaoomit	6 357	6 122	6 122	10 082	3,5 %	3 960	64,7 %
Eará doaibmabijut mat eai leat váikkuhangaskaoomit	5 211	3 848	4 800	4 902	1,7 %	102	2,1 %
Submi	256 716	265 319	266 521	286 808	100,0 %	20 287	7,1 %

Váikkuhangaskaomiid váldopoasttat leat fas dárkileappot čilgejuvvon kapihttaliin 4 – 17. Juohke kapihttala vuolde lea visogovva das man ollu ruđat leat várrejuvvon njuolggodoarjagiidda, ohcanvuđot doarjagiidda ja proševttaide iežamet hálddus ja hálddahuslaš bargamušaide.

Sámedikki váikkuhangaskaomiide gullet njuolggodoarjagat organisašuvnnaide ja áshusaide, iešguđege ohcanvuđot doarjaortnegat ja doarjagat mat leat muddejuvvon šiehtadusaid bokte ja proševttat iežamet hálddus.

Stáhta ekonomiijanjuolggadusat geatnegahttet Sámedikki fuolahit dan ahte doarjagat hálddašuvvojit ulbmillaččat ja beaktiis vugiin. Diesa gullá maid geatnegasvuohta bearráigeahččat ja gávnnaht ortnegiid maiguin duođaštít ruđaid geavaheami dohkálaččat.

2.2.3.1 Njuolggodoarjagat

Lagabui daid ovttaskas ortnegiid birra mat juolluduvvojit njuolggá Sámedikki bušehta bokte, oainnát Sámedikki njuolggodoarjagiid njuolggadusain. Sámediggeráđdi mearrida dáid njuolggadusaid.

Sámediggerádis lea fápmudus seamma fágakapihttalis geavahit eará láhkai njuolggodoarjagiid mat eai leat geavahuvvon ja njuolggodoarjagiid mat leat gessojuvvon ruovttoluotta. Sámediggeráđdi galgá bušehttajagis addit dieđuid Sámedikki dievasčoahkkimii jus ruđat geavahuvvojit eará láhkai.

2.2.3.2 Ohcanvuđot doarjagat

Sámedikki bušehta ohcanvuđot doarjagiid ovttaskas ortnegat leat lagabui čilgejuvvon Sámedikki ohcanvuđot doarjagiid njuolggadusain. Sámediggeráđdi mearrida dáid njuolggadusaid.

Sámediggerádis lea fápmudus eará láhkai geavahit gitta 20% dain ruđain mat leat várrejuvvon bušehtas. Fápmudus ii guoskka váikkuhangaskaomiide maid dievasčoahkkinjodihangoddi hálddaša, Sámeálbmotfondii ja doaibmagoluide. Sámediggeráđdi galgá bušehttajagis addit dieđuid Sámedikki dievasčoahkkimii jus ruđat geavahuvvojit eará láhkai.

Sámediggerádis lea fápmudus čadahit dárbbaslaš rievdadusaid ohcanáigemiin.

Sámedikki doarjjaáššiid váiddalávdegoddi lea sámediggerádi dahkan mearrádusaid váiddaorgána dahje dan orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

Sámedikki doarjjaáššiid váiddalávdegoddi lea dievasčoahkkingotti dahkan mearrádusaid váiddaorgána.

2.2.4 Lágat ja šiehtadusat

2.2.4.1 Stáhta eiseválddiid ja Sámedikki gaskasaš konsultašuvdnašiehtadus

Álgoálbmogin lea sápmelaččain vuoigatvuohta dakkár konsultašuvnaide, main sáhtá leat njuolgga mearkkašupmi sidjiide. Dat mearkkaša ahte Norgga eiseválddit leat geatnegahttojuvvon, álbmotrievtti bokte, konsulteret sápmelaččaiguin dakkár áššiin, main lea mearkkašupmi sámi servodahki. Lea sohppojuvvon šiehtadus gaskal stáhta ja Sámedikki das mo konsultašuvnnat galget čadahuvvot. Konsultašuvnaprosedyrat gustojit juohke lágan áššiide, mat sáhttet váikkuhit sámi beroštumiide njuolgga.

2.2.4.2 EEO-njuolggadusat

EEO-šiehtadus lea šiehtadus gaskal Norgga, Islánda ja Liechensteinna nuppi bealis ja EU-riikkaid ja Eurohpá searvevuoda nuppi bealis. EEO-šiehtadusa bokte lea Norga čadnojuvvon EU siskkit márkani. EEO-šiehtadusa ulbmil lea nannet beliid gaskasaš gávppašemi ja ekonomalaš čatnasemiid oktasaš gilvoavttuiguin ja oktasaš njuolggadusaid čadahemiin. EEO-láhka čadaha Norgga rievttis EEO-šiehtadusa guovddáš mearrádusaid, earret eará stáhtadoarjjanjuolggadusaid. Stáhtadoarjjanjuolggadusat leat dat seammá Norggas go EU:s.

Go Norga lea searvan EEO-šiehtadussii, de lea Norga dohkkehan vissis ráddjejumiid nationála politihka hábmemis, nu go stáhtadoarjjasuorggis ja guovlopolitihka suorggis. EEO-šiehtadus ii atte dábalaš vejolašvuoda spiehkastit stáhtadoarjjanjuolggadusain go guoská doarjagiidda ovddidit sámi dahje eará álgoálbmogiid beroštusaid.

Go stáhtadoarjja sáhtá heađuštit márkaniid ja nu váikkuhit EEO-guovllu ovttasdoaimmii, de lea stáhtadoarjja dábalaččat gildojuvvon, muhto doppe leat mánga spiehkastaga mat suvvet dakkár doarjagiid, mat ovddidit servodatlaš ja politihkalaš ulbmiliid. Sámedikki doarjjaortnegat leat hábmejuvvon nu ahte dat guorrasit EEO-njuolggadusaide.

2.2.4.3 Váldošiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnaiguin

Sámediggi lea 2004:s dahkan váldošiehtadusa sámi dáiddárorganisašuvnaiguin mat ovddastuvvojit Sámi dáiddárráđi bokte. Ulbmilin lea ovddidit buori ja girjás sámi kultureallima ja láchit diliid sámi girjjálašvuoda, musihka, dánsuma, teáhtera, filmma, govvadáidaga ja dáiddaduoji dahkamii ja gaskkusteapmái. Dáiddáršiehtadus siskkilda oktasaš doaimbajuid dáiddasuorggis mat čadahuvvojit oasálaččaid gaskka sohppojuvvon ekonomalaš rámmaid siskkobealde. Juohke jagi sohppojuvvo šiehtadus sámi dáiddárorganisašuvnaiguin.

2.2.4.4 Duoji váldošiehtadus

Sámediggi lea 2005:s dahkan váldošiehtadusa duodjeealáhusa várás duodjeorganisašuvnaiguin Riikkaorganisašuvdna Sámiid Duijin ja Duojáruiid ealáhusserviin. Šiehtadusa ulbmilin lea ovdánahttit duoji buorebut gánnahtti ealáhussan ja vai nagodivččii eanet vuovdit iežas buvttaduvvon gálvvuid. Dakkár ovdánahttin gáibida ahte biddjojuvvo eanet deaddu gelbbolašvuoda loktemii, buvttavddideapmái, vuovdaleapmái ja vuovdimii. Sámediggi šiehtada jahkásaš ealáhusšiehtadusa

duoji váste, mas leat doaibmabijut maid ulbmilin lea ovdánahttit ealáhusa nu ahte dat dávista daid politihkalaš mihttomeriide ja njuolggadusaide, maid Sámediggi áiggis áigái mearrida.

2.2.5 Ovttasbargu

2.2.5.1 Ovttasbargošiehtadusat gielddaiguin ja fylkkagielddaiguin

Sámediggi dárbbáša ovttasbargat earáiguin juksan dihtii bohtosiid barggusteamet.

Ovttasbargošiehtadusaid bokte fylkkagielddaiguin šiehtaduvvo dat ovddasvástádus mii regionála eiseválddiin galgá leat sámi giela, birrasa, ealáhusaid ja servodatovddideami ektui.

Guovttegielalašvuodadoarjja sáme giela hálddašanguovllu gielddaide ja fylkkagielddaide lea Sámedikki bušeahta stuorámus váikkuhangaskaoapmepoasta. Danne lea Sámediggái hui deatalaš ahte doarjjaoažžut jukset dan mihttomeari maid Sámediggi lea bidjan guovttegielalašvuodaruđaide.

Sámediggi lea 2012:s vuolláičállán ovttasbargošiehtadusaid buot daid gielddaiguin ja fylkkagielddaiguin, mat gullet sáme giela hálddašanguovlui. Šiehtadusaid ulbmil lea bastevaš ovttasbargu gaskal Sámedikki ja buot gielddaid ja fylkkagielddaid sáme giela hálddašanguovllus. Ovttasbargošiehtadusaid ulbmil lea ahte gielddat ja fylkkagielddat galget láchit dilálašvuodaid dasa ahte sápmelaččain galgá leat vejolaš seailuhit ja ovddidit gielaset hálddašanguovllus.

2.2.5.2 Sámi parlamentáralaš ráđđi

Sámi parlamentáralaš ráđđi lea sámedikkiid gaskasaš parlamentáralaš ovttasbargoorgána Suomas, Norggas ja Ruotas. Ruošša bealde sápmelaččat oassálastet bastevaččat ovttasbargui. Ráđđi galgá bargat áššiiguin mat gusket sápmelaččaide riikkarájáid rastá. Ovttasbarggu ulbmil lea oktiiheivehit sámi jiena riikkaidgaskasaččat, erenoamážit go guoská riikkaidgaskasaš álgoálbmotpolitihkkii. Sámi parlamentáralaš ráđđi hálddaša prinsihpalaš oaiviliid ja beroštumiid mat ovddiduvvojit ja bealuštuvvojit riikkaidgaskasaš arenain.

3 Váldosisdoallu

3.1.1 Álggahus

Sámediggi lea ásahuvvon danne vái vuoiggalažžat meannudit sápmelaččaid. Sámegiella ja kultuvra lohko Norggas álgoálgosažžan ja lea danin seamma vuoigatvuohta várjaluvvot ja ovddiduvvot go dárogiella ja dárolaččaid kultuvra. Dan badjelaš 20 jagis maid Sámediggi lea doaibman, lea ollu ollašuvvan. Riekteovdáneapmi lea ovdánan buori guvlui mángga suorggis. Sámegiella ja kultuvrra árvu lea buorránan. Sámi mánáin lea vuoigatvuohta oažžot oahpahusa sámegielas ja sámegillii.

Muhto ankke leat mis mánga hástalusa. Vuoigatvuođat leat buorránan, muhto Sámedikkis ii leat váldi praktihkalaš politihkas čuovvolit daid vuoigatvuođaid, ja danne jotko sámi álbmoga vealaheapmi Norggas. Sámegiella árvu lea buorránan, muhto anke mánggas eai vällje sámegiella skuvlajiellan. Sámi kultuvrras lea buorránan árvu, muhto ii leat ožžon oasi daid ruhtajuolludemiin maid museaodastus ja kulturlokten leat ožžon ovdáneapmái. Sámi mánáin lea riekti oažžut oahpahusa sámegillii ja sámegielas, muhto eai leat doarvái oahpponeavvot oahpahussii. Erenoamáš hástalus lea dat lulli- ja julevsámi guovlluin.

Sámedikki ja ráđđehusa gaskasaš konsultašuvdnašiehtadus váikkuha buoret gulahallama gaskal dien guovtti áshusa. Lea muđui dehálaš ahte goappaš bealit dollet konsultašuvdnašiehtadusa ja ahte goappaš áshusas lea seammá ipmárdus movt konsultašuvdnašiehtadus galgá praktihkalažžat čađahuvvut.

Sámediggi ovddasta sápmelaččaid oktan álbmogin ja lea sin ovddasteaddji orgána Norggas. Dat mielddisbuktá ahte Sámedikkis lea friddjavuohta bidjat gáibádusaid, hábmet ja hálldašit sámpolitiikka Norggas. Ovttasdoaibmanprosedyrat gaskal Stuoradikki, ráđđehusa ja Sámedikki galget nannet ahte Sámediggi sáhtá hálldašit dan doaimma.

Sámediggái lea dehálaš ahte bušeahttadilli addá friddjavuođa Sámediggái sihkkarastit autoritehta ja sealgilvuođa sámpolitiikkas. Jus dan galgá sihkkarastit, de fertejit leat sajis bušeahttaprosedyrat ja jahkásaš bušeahttarámmat mat ollášuhttet Sámedikki rolla sámpolitiikkas. Otnáš vuogádaga gal ii sáhte dadjat leat siskkobealde álbmotrivttiid rámmaid, ILO-konvenšuvnna nr 169 artihkal 6 ja ON duodaštus álgoálbmot rivttiid artihkal 3 vuodul. Dálá bušeahttaprosedyrat eai atte Sámediggái vejolašvuođa duodas mearridit sámi álbmoga ruhtadili, sosiáladili ja kultuvrra ovdánahttima. Dáládilli lea nu ahte Sámedikkis ii leat doarvái buorre váikkuhanvejolašvuohta prosedyraide mas ruđa juolludit stáhtabušehtas sámi áigumušaide. Sámediggi ferte danin beassat njuolga šiehtadanposišuvdnii gos mearridit doaimmaidis ruhtarámmaid.

3.1.2 Giella

Sámediggi lea ovdanbidjan ođđa gielladieđáhusa mii šaddá vuodđun Sámedikki giellapolitiikkii buot servodatdásiin.

Raavrevijhke tjielte lea beassan mielde sámegiella hálldašanguvlui. Sámediggi lea vuoruhan guokte ođđa giellaguovddáža, Omasvuona giellaguovddáža ja Gieleváarhko Raavrevijhke suohkanis. Dat čálmustahtá ja nanne sámegiella guovlluin gos giella lea áitojuvvon.

Sámediggi vásiha stuora beroštumi sámegiella nannemii ja ovdánahttimii. Giellaprošeavttaid ohcamat leat lassánan daid mañemus jagiid. Dat lea buorre mearka, ja danne álggahuvvo sierra ovdánahttindoarjjaortnet giellaguovddážiid várás.

Terminologijja barggut leat dehálažžat buot sámi guovlluin. Hupmansyntesa- ja sámi sátnovuorkáprošeavttat jotkojuvvot ja Sámediggi áigu ovttas fágabirrasiguin ovddidit terminologijjabarggu ja sámi báikenamaid registrerema.

2013 lea nátionála giellajahki. Giellajahki 2013 galgá buoridit ipmárdusa ja dohkkeheami mángga sámegeielat kultuvrii ja maiddái buoridit sámegeielagiid giellaiešdovddu. Dan oktavuodas háliida Sámediggi čadáhít giellakampánjja buoridit sámegeiellaguottuid ja movttiidahttit hupmat sámegeiela.

3.1.3 Kultuvra

Sámediggi lea bargame kulturiedáhhusain mii galgá šaddat Sámedikki boahhteáigge kulturpolitihka láiddesteaddjin.

Sámedikki ohcanvuđot doarjaortnegiid guorahallan čájeha ahte Sámedikki kulturpolitihkka ja gullelaš doarjaortnegat ovddidit ja viidudit sámi servodaga. Dán mii oaidnit dehálaš mearkan ja danne lasihit ohcanvuđot doarjagiid rámma musihkkii, girjjálašvuhtii ja ráidogovaide 1 800 000 ru.

Sámediggi oaiivvilda ahte lea dehálaš jorgalahttit bivnnuhis nuoraidgirjjiid sámegeilli. Dan dahká Sámediggi dan dihte go háliida ahte eanet mánát ja nuorat lohket girjjiid. Populára-/ máilmmigirjjálašvuoda čáppagirjjálašvuoda jorgaluvvon girjjet mánáide ja nuoraide lea maid dehálaš suorgi mii vuoruhuvvo.

Sámediggi atná maid dehálažžan ahte Oslo sámiin lea deaivvadanbáiki. Danin lasihuvvo doarjja Oslo sámi vissui 208 000 ruvnnuin.

Márkomeannufeastivála lea márko-sámiid kultuvrra dehálaš ovddasteaddji. Doarjja lasihuvvo 216 000 ruvnnuin.

Lullisámiid kulturfeastiváli Raasten Ractah ja julevsámiid vahkkui addo 2012 rájes njuolggodoarjja Sámedikki bušeahtáš.

Sámi ásahasat leat čuovgatoartnat sámi guovlluin ja ásahit čeahkkananbáikkiid kultuvra-, giella- ja identitehtaovdáneapmái. Dasa lassín dat leat dehálaš bargosajit unna servodagažiin. Árran julevsámi guovddáš ja Saemien Sijte leat ožžon 932 000 lasáhusa. Sámi teahterat Beaivváš Sámi Našunála teahter ja Áarjelhsaemien teahter AS leat ožžon 797 000 ru lasáhusa.

Sámediggi oaidná dehálažžan ahte lea ásahuvvon odđa arena filbmasuorgái mii bargá aktiivvalaččat ovddidit julevsámegeiela ja kultuvrra dakko bokte go sii ráhkadit julevsámiid mitalusaid, mánáid-tv ja nuoraid-tv. Danne lasihuvvo doarjja Julev Film As:i 100 proseanttain.

Buorit rámmaeavttut sámi dáiddáriidda sihkarastá stuorát viidodaga sámi dáidda- ja kultureallimii. Lea dehálaš ahte mis leat ortnegat mat nannejit dáiddáriid vejolašvuoda iežaset ovdánahttit. Dáiddáriid organisašuvnnain fertejit leat buorit rámmaeavttut vai sáhttet doarjut sámi dáiddáriid ja váldit vuhtii sín dárbbuid. Dáiddáršiehtadus lasihuvvo 225 000 ruvnnain.

3.1.4 Girjerájut

Sámi guovlluin lea biedggus ássanguovllut. Sámedikki girjerádju ja sámi girjjebusset leat dehálaš bálvalusat olbmuide ja vai leat olámuttus bibliotekafálaldagat. Davvi- Romssa girjebussii lea lasáhus 84 proseanttain ja Lulli-Trøndelaga kulturbusse oážžu 800 000 ruvna njuolggodoarjaga .

3.1.5 Máhttu

Sámediggi lea bargame ođđa diedáhusain sámi mánáidgárdefálaldagaid birra. Duogáš diedáhussii lea ahte Sámediggi háliida hábmet oppalašpolitihka mánáidgárdesuorgái. Dat galgá leat láidsteaddjin ja čielggadit prinsihpalaš gažaldagaid mat gusket sámi mánáidgárdefálaldagaide.

Sámedikki diedáhus oahpahusa ja oahpu birra dohkkehuvvui 2011, ja dat lea mearridan oppalašpolitihka vuoddoohppui ja rávesolbmuidohppui. Diedáhus bidjá deattu oahpahuspolitihkalaš hástalusaide ja prinsihpalaš beliide Sámedikki rollas oahpahuspolitihkas.

Lea biddjon johtui bargu dárkkistit sámi oahppoplánaid. Oahpponeavvuportála Ovttas- Aktan – Aktesne lea neahttaportála gosa lea čohkkejuvvon govat, girjjit, filmmat, jietna, oahppanávdnasat ja digitála resurssat mat geahpedit oahpaheddjiid beaivválaš barggu.

Butenschøn-lávdegoddi lea almmuhan raportta sámi dutkama ja alitoahpahusa birra. Lávdegoddi lea guorahallan ovdánansárgosiid, dárbbuid ja mihttomeriid sámi dutkamii ja alitohppui. Sii leat maid evttohan mánnga konkrehta doaimma. Sámediggi čuovvola dán raportta ávžžuhusaid.

Árbediehtu lea dehálaš oassi sámi kultuvrras ja identitehtas. Sámedikkis leat mánnga doarjjaortnega árbedihtui.

3.1.6 Dearvvašvuohta ja sosiála

Sámedikkis lea oppalaš ovttasvástádus sámi dearvvašvuođa- ja sosiálapolitihkkahábmemis. Lea maiddá guovdileamos eaktoárvaleaddji Norgga eiseválddiide mii guoská ovdánahttit dásseárvosaš fálaldaga sámi álbmogii. Ovttasdoaimmanodastus dagaha sámi buhcciide stuora hástalusaid sámegeiela ja kultuvrra ektui. Sámediggi lea álggahan prošeavtta mii galgá sihkkarastit sámi buhcciid vuoigatvuođaid ja dárbbuid.

3.1.7 Areála ja biras

Sámediggi oaidná ollu eanangeavaheami lassánemiid sámi guovlluin. Dan oktavuodas lea dehálaš nannet ja suodjalit areálaberoštumiid, ja eananriggodatvuoigatvuođaid. Protect vuodđudus galgá veahkehit sámi vuoigatvuođaoamasteddjiid ja váldit vuhtii sin beroštumiid ja lasihit ovdánanvejolašvuođaid. Protect vuodđudusas galgá leat dat guovddáš njuolggadusaddi rolla eiseválddiid ja ealáhusovttasteddjiid ektui.

3.1.8 Kulturmuutosuodjalus

Sámedikki bargu kulturmuutosuodjalemiin dahká dehálaš vuodu sámi historjái ja eanangeavaheapmái ja ássamii. Lea dehálaš lasihit máhtu sámi kulturmuutosuodjaleami ja sámi kulturhistorjái birra. Dan olis vuoraha Sámediggi Divttasvuona suohkana prošeavtta soahtemuittuid birra oassin mátkéaláhusaid nannemis.

3.1.9 Ealáhus

Olmmošlohku sámi guovlluin niedjá ain, ja leat erenoamážit nuorra nissonat geat fárrejit. Danne lea erenoamáš dehálaš čadahit dakkár politihka, mii dahká sámi guovlluid eanet geasuheaddjin nuorra nissoniidda.

Stuorat ángiruššan sámi ealáhusaiguin movttiidahtta ássama báikegottiide. Vuoddoealáhusaid barggolašvuođa oassi njiedjá, ja seammás lea álggahuvvon ođđafitnodagaid lohku unnánan dain

guovlluin gos sáhttet ohcat doarjagiid ealáhusovdánahttimii. Sámediggi áigo ain bargat rámmaeavttuiguin vai vuodđoealáhusat bisuhuvvojit ja ovdánit.

Sámedikki dieđáhus ealáhusovdánahttima birra geahččala rievdadit ealáhusovdánahttima. Ealáhuspolitihka rievdadus sistsidoallá eanet deattu báikkálaš servodatovdánahttimii, ođasmahttimii, gelbbolašvuodáloktemii ja ealáhushutkamii. Danne vuoruha Sámediggi árvoháhkandoaimmaid dál eanet go ovdal.

Sámedikkis lea ovddasvástádus ovdánahttit duodjeealáhusa. Duoji ealáhusšiehtadus galgá ovdánahttit duoji gánnáhahtti ealáhussan ja lasihit gálvojođu iežas dáhkkon dujiin.

3.1.10 Regionálaovddideapmi

Sámediggi bargá sámegiela, kultuvrra ja servodateallima rámmaeavttuid buoridemiin. Dat bargu dahkko gulahallama ja ovttasbarggu vuodul sihke regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin ja maiddái eará heivvolaš oassálastiiguin. Mii vuoruhit ovttasbargoproševttaid fylkasuohkaniiguin mat ovdánahttet regionálaovddideami.

3.1.11 Sámi ovttasbargu ja riikkaidgaskasaš bargu

Sámediggi bargá dan ala ahte álgoálbmogat galget beassat mearridit iežaset ovdáneami ja galgá maid vejolaš várjalit iežaset riikkaidgaskasaš beroštumiid. Sámediggi lea mearridan 2013:s doallat ráhkkaneaddji álgoálbmotkonferánssa. Konferánssa ulbmil lea dahkat álgoálbmogiidda vejolažžan ráhkkanit ON álgoálbmogiid máilmmikonferánsii 2014.

4 Giella

4.1 Váldomihttomearri

- Eanet giellageavaheaddjit

Sámegiella lea vuodđoárvu sámi servodagas. Danne lea giella seailluheapmi ja ovdánahttin iešalddis dehálaš ja dan ii dárbbat čilget eará oktavuodain. Dat mii nannosit govvida giella dehálaš mearkkašumi lea ahte sámegiella lea mearrideaddji oassi das ahte beassat čálihit Sámedikki jienastuslohkui. Sámegiella lea oassi min kultuvrra vuodđoelemeanttain, vaikko vel buohkat eai máhte ge giella. Mis lea vuoigatvuohta nannet ja ovddidit giella sihke alddámet ja servodagas. Dát vuoigatvuohta gusto vaikko man bures dahje hejot juohkehaš hálddaša giella.

Sámediggi ovddida Sámediggediedáhusa sámegiella birra. Diedáhusas lea bajimus politihkka sámegiella hárrái, ja dat galgá mieđuštit ja čielggadit prinsihpalaš áššiid sámegiella geavaheami ja ovddideami birra. Sámedikki barggu váldomihttu lea eanet giellageavaheaddjit ja eambbo giellageavaheapmi.

Hálddašanguovllu suohkanat ja fylkasuohkanat leat dehálaš ovttasbargoguoimmit sámegiella nannemis báikkálaš dásis. Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus buot suohkaniin ja fylkasuohkaniin hálddašanguovllus guovttegielalášvuodadoarjaga geavaheami birra. Ovttasbargošiehtadusat vuolláičállojuvvoje guovvamánu 2012. Šiehtadusat leat hábmejuvvon daid geatnegasvuodaid vuodul mat suohkaniin /fylkasuohkaniin leat sámelága giellanjuolggadusaid mielde. Lassin lea suohkaniid/fylkasuohkaniid bargu nannet ja ovddit sámegiella formaliserejuvvon šiehtadusa ovddidanoasi bokte. Šiehtadusat galget čuovvoluvvot jahkásaš čoahkkimiiguin sihke hálldahus- ja politihkalaš dásis.

Suohkanat leat guovddážiis sámegiella nannenbarggus buot guovlluin gos sápmelaččat orrot. Sápmelaččain geat orrot olggobealde sámegiella hálddašanguovllu eai leat seamma rievttit geavahit sámegiella dahje oazžut bálvalusaid sámegilli almmolaš etáhtain. Nannen dihte sámegielašid dili gávpogiin, lea Sámediggi gulahallame gávpotsuohkaniiguin Álttáin, Romssain ja Osloin ovttasbargošiehtadusaid birra sámegiella ja kultuvrra nannema várás.

Nannen- ja viiddidan dihte sámegiella geavaheami lea Sámediggi olu jagiid almmuhan giellaprošeaktaruđa. Doarjjaortnega olahusjoavku lea sámi álbmot. Sámediggi lea bidjan johtui evaluerema giellaprošeavttaid ohcanvuđot doarjagiin. Mii háliidit diehtit nannejit go giellaruđat sámegiella, mielddisbuktet go eanet sámegiella geavaheami ja olaha go doarjjaortnet sámi álbmoga. Mii maiddá vuordit oazžut muhtunlágan gova mii čájeha mot doarjjaoazžut geavahit doarjaga, ja mot ortnet hálddašuvvo. Evalueren fáttmasta giellaprošeavttaid Sámedikkis áigodagas 2007 – 2011, ja galgá gárvvistuvvot álggus 2013.

Sámediggi áigu bidjat johtui giellakampánja oassin barggu oččodit eanet giellageavaheaddjiid. Kampánja bokte galget deattuhit man dehálaš lea válljet sámegiella ruovttugiellan, movttiidahttit eanet hupmat sámegiella, sámegiella rávisolbmuidoahpahusa, ja rekrutteret eambbogiid oahpahallat sámegiella. Dakkár giellakampánja čalmmustahtta maiddá sámegiella almmolašvuodas, ja sáhtta váikkuhit ahte miellaguottut sámegiella hárrái rivdet. Dat galgá lea okta dain doaimmain mat galget čadahuvvot Giellajagi 2013 oktavuodas.

Sámi giellaguovddážiin lea dehálaš rolla sámegiella ovddideamis. Earenoamáš dehálaččat leat guovddážit lagasbirrasii, go bidjet johtui olu doaimmaid. Giellaguovddážit leat oassin Sámedikki deháleamos ovttasbargoguimmiin dain iešguđetge giellaguovlluin. Giellaguovddážiid hástalus leat ahte váilot doarvái einnostahtti rámmaeavttut. Giellaguovddážiid evalueren maid Norut Alta čadahii gidđat

2012 duodašta ahte guovddážat dárbbasat buorebut resurssaid sihke ekonomii ja olbmuid dáfus. Dustendihte dán hástalusa lea Sámediggi lasihan iežas bušehtti ovdánahttinjoarjaga giellaguovddážiidda. Dat lea gaskaboddosaš ortnet dassáži go giellaguovddážiid njuolggodoarjja lea geahčaduvvon ja dárkkistuvvon.

Sámedikki, Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeantta (OHD) ja Máhtodepartemeantta (MD) gohččuma vuodul leat Nordlandsforskning ja Norut Alta čadahán Sámi giellaiskkadeami 2012. Iskkadeami ulbmil lei gávnnahit man oallugat hálldašit daid iešguđetge gielaide njálmálaččat ja čálalaččat, ahkečoahkádusa, makkár oktavuodain geavahit giela ja guđe muddui sámegeiella geavahuvvo iešguđetlágan diliin. Sámi giellaiskkadeapmi 2012 čájeha ahte giellamáhtuin, geavahanarenain ja giellagáttuin leat stuora erohusat sihke gielaide gaskkas ja maiddái dain iešguđetge báikkiin riikkas. Sámediggi lea álgán čuovvolit iskkadeami, ja áigu joatkit dainna bargguin 2013:s.

Dal lea dárbu buori davviriikkalaš ovttasbargui vai náke ovddidit sihke giellapolitiikkalaš ja giellafágalaš áššiid. Oktasaš tearbmaovddideapmi ja normeren lea dehálaš sihkkarastindihte sámegeiella oktasašvuodu. Sámedikki mielas lea davviriikkalaš ovttasbargu dehálaš vai tearpmat sáhttet geavahuvvot rastá riikkarájiid. Mihttu livččii ahte tearbmaovddideapmi, kvalitehtsihkkarastin ja normeren dahkko davviriikkalaš ovttasbarggus mas lea sihke fága- ja giellamáhttu.

Hupmansyntesa lea dihtorprográmma mii simulere olbmo hupmama. Sámi hupmansyntesa galgá earret eará doaibmat liigeveahkkeneavvun sámegeiella divvunprográmmii, ja maiddái čállinreaidun dyslektihkariidda ja earáide geain leat unnibut dahje stuorábut čállin- ja lohkanváltut. Sámi hupmansyntesa ovddidanprošeakta álggahuvvui 2012:s ja galgá jotkojuvvot 2013:s. Álgovuorus ráhkaduvvo hupmansyntesa davvisámegeilli, muhto lea plánas ráhkadit maiddái lulli- ja julevsámegeilli.

Sámi sátnebánjku ovdánahttinbargu joatká ja go ođđa hupmansyntesaprográmma biddjo dasa de lea vejolaš guldalit mot sámegeiel sánit daddjojit. Dál lea vuos ráhkaduvvon prototypa davvisámegeilli. Tearbmabargu lea joatkevaš bargu buot gielain, ja danne lea dat lunddolaš oassi sámi sátnebánjku barggus. Maiddái registrerejuvvon sámi báikenamaid vuodul lea dehálaš ásahit digitála báikenammaarkiivva.

4.2 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit gillii

Tabella 4.2. Čoahkketabealla giella

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Sámegeiella geavaheapmi	55 874	54 739	54 739	57 439	2 700	4,9 %
	Sámegeiella arenat	5 670	6 424	6 424	10 826	4 402	68,5 %
	Sámegeiella seailluheapmi ja ovddideapmi	941	4 400	4 400	3 500	-900	-20,5 %
Submi		62 485	65 563	65 563	71 765	6 202	9,5 %

Giellaossodat

Giellaossodaga báikkát, mátkkit ja gelbbolašvuodáloktemat gávdnojit 18. kapihttalas Hálldahusa doaibmagolut.

Giellaossodagas leat guokte juhkosa:

- Giellajuogus.
- Tearbma- ja báikenammajuogus.

Goappaš juhkosat doibmet politihkalaš čállingoddin sámediggeráđđái ja lea ovddasvástádus doaimmahit giellafágasuorggi strategiijaid. Juhkosiin lea maiddái hálddašanoovddasvástádus iežaset gullevaš fágasurrgiide.

Giellajuhkosis lea hálddašanoovddasvástádus čuovvovaš surggiin:

- Hálddašit guovttegielalašvuodadoarjaga suohkaniidda ja fylkasuohkaniidda sámelága giellanjuolggadusaid mielde, ovttasbargošiehtadusaid ja guovttegielalašvuodadoarjaga njuolggadusaid.
- Hálddašit sámi giellaguovddážiid njuolggodoarjagiid.
- Hálddašit ohcanvuđot doarjagiid giellaproševttaide, dás maiddái Sámeálbmotfoandda hálddašepmi.
- Čuovvolit Ráđđehusa sámegeielaid doaibmaplána doaimmaid.
- Čuovvolit sámelága giellanjuolggadusaid.
- Čuovvolit Sámediggediedáhusa sámegeiela birra.
- Davviriikkalaš sámi giellaovttasbargu.

Giellajuhkosis ledje 8 jahkedoaimma 1.10.2012.

Tearbma- ja báikenammajuhkosis lea hálddašanoovddasvástádus čuovvovaš surggiin:

- Doaimmahit sámi báikenammabálvalusa báikenammalága mielde.
- Rávvet almmolaš ásahusaide sámi namaid.
- Rávvet sámi báikenamaid ja sámi tearpmaid geavaheamis.
- Ovddidit sámi terminologijja.
- Siskkáldas giellapolitihkka.
- Siskkáldas giellabálvalus Sámedikkis.

Tearbma- ja báikenammajuhkosis ledje 8 jahkedoaimma 1.10.2012.

4.3 Sámegeiela geavaheapmi

Mihttomearri:

- Viiddidit ja nannet sámegeiela geavaheami.

Oassemihttomearri:

- Sámegeiella lea beaivválašgiella.
- Sámegeiella geavahuvvo viššalit ja lea oidnosis almmolašvuodas.
- Sámegeiella lea oidnosis ja geavahuvvo maiddái dain guovlluin gos giella lea áitojuvvon.

Strategiijat:

- Váikkuhangaskaomiid aktiivvalaš geavaheami bokte ovdánahttit sámegeiela geavaheami.
- Váikkuhit ahte sámegeiella čalmmustahtto ja geavahuvvo eambbo.
- Giellaoahpahus ja álbmotčuvgehus olles álbmogii.
- Doaibmabijut Giellajagi 2013 oktavuodas.
-
- Galgá váikkuhit dasa ahte:
- Sámegeiella nannejuvvo ja geavahuvvo eambbo.
- Máhttu sámi giela ja kultuvrra birra galgá buoridit máhttodási ja čuvgehit sápmelašeallima birra ja dainna lágiin hábmet buoret ipmárdusa.

- Ovdánahttit posiitiiva sámi identitehtaipmárdusa.
- Hálddašanguovlluid olbmot bálvaluvvojit sámegillii go váldet oktavuoda almmolaš etáhtaiguin.

4.3.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 4.3.1 Čoahkketabealla – sámegiela geavaheapmi

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Guovttegielalašvuodadoarjja suohkaniidda	40 829	40 829	40 829	43 329	2 500	6,1 %
	Guovttegielalašvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda	5 100	5 100	5 100	5 100	0	0,0 %
	Sámi giellaproševttat	9 945	8 810	8 810	7 610	-1 200	-13,6 %
	Sámi giellakampánjja	0	0	0	1 400	1 400	-
Submi		55 874	54 739	54 739	57 439	2 700	4,9 %

Tabealla 4.3.1.1 Guovttegielalašvuodadoarjja suohkaniidda – njuolggodoarjagat

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
10000	Guovdageainnu suohkan	7 554	7 554	7 554	7 554	0	0,0 %
10001	Kárášjoga gielda	7 320	7 320	7 320	7 320	0	0,0 %
10002	Deanu gielda	5 082	5 082	5 082	5 082	0	0,0 %
10003	Porsáŋgu gielda	5 313	5 313	5 313	5 313	0	0,0 %
10004	Unjárgga gielda	3 021	3 021	3 021	3 021	0	0,0 %
10005	Gáivuona suohkan	3 476	3 476	3 476	3 476	0	0,0 %
10006	Divttasvuona suohkan	3 021	3 021	3 021	3 021	0	0,0 %
10007	Snoase suohkan	3 021	3 021	3 021	3 021	0	0,0 %
10008	Loabága suohkan	3 021	3 021	3 021	3 021	0	0,0 %
10009	Raavrhviŋhke tjielte	0	0	0	2 500	2 500	-
Submi		40 829	40 829	40 829	43 329	2 500	6,1 %

Tabealla 4.3.1.2 Guovttegielalašvuodadoarjja Fylkkasuohkaniidda – njuolggodoarjagat

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
10050	Finnmárkku fylkkagielda	1 400	1 400	1 400	1 400	0	0,0 %
10051	Romssa fylkkasuohkan	1 200	1 200	1 200	1 200	0	0,0 %
10052	Nordlándda fylkkasuohkan	1 300	1 300	1 300	1 300	0	0,0 %
10053	Davvi-Trøndelága fylkkasuohkan	1 200	1 200	1 200	1 200	0	0,0 %
Submi		5 100	5 100	5 100	5 100	0	0,0 %

Tabella 4.3.1.3 Giellaproševttat – ohcavuđot doarjagat

(1000 ru)

Akt.	Namahus		RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
11000-11020	Giellaproševttat	a)	9 945	8 810	8 810	7 610	-1 200	-13,6 %
Submi			9 945	8 810	8 810	7 610	-1 200	-13,6 %

a) Jagis 2013 geavahuvvo 1 700 000 ru sámeálbmotfoandda reanttuin.

Tabella 4.3.1.4 Sámi giellakampánja – prošeakta iežamet hálddus

(1000 ru)

Akt.	Namahus		RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Sámi giellakampánja		0	0	0	1 400	1 400	-
Submi			0	0	0	1 400	1 400	-

- Eanet dieđut váikkuhangaskaomiid ortnegiid birra čužžot doaibmabijuin dás vuollelis.

4.3.2 Sámediggedieđáhus sámegeiela birra

Doaibmabidju 1: Čuovvovit Sámediggedieđáhusa sámegeiela birra – hálddahusbarggut.

Galgá oččodit:

- Eanet giellageavaheaddjit ja eambbo giellageavaheami.

Bušeahhta:

- Hálddahusgolut.

4.3.3 Sámelága giellanjuolggadusaid dárkkisteapmi

Doaibmabidju 2: Čuovvovit sámelága giellanjuolggadusaid dárkkistanbarggus – hálddahusbarggut.

2013 vuoruheamit:

- Čadahit konsultašuvnnaid Ođasmahttin-, hálddahus- ja girkodepartemeanttain sámelága giellanjuolggadusaid dárkkisteami birra.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Sámegeielagiidda sihkkarastojuvvo vejolašvuohta geavahit sámegeiela go váldet oktavuoda almmolaš hálddašemiin.

Bušeahhta:

- Hálddahusgolut.

4.3.4 Guovttegielalašvuođadoarjja suohkaniidda

Doaibmabidju 3: Guovttegielalašvuođadoarjja suohkaniidda – njuolggodoarjja.

Doarjjaortnega doarjjaožžut:

- Sámegeiela hálddašanguovllu suohkanat, vrd sámelága láhkaásahusa (láhka geassemánu 12. b. 1987 nr. 56) sámegeiela hálddašanguovllu birra.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Sámegiela hálddašanguovllu álbmot.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Hálddašanguovllu olbmot besset bisuhit ja ovddidit gielaset.
- Hálddašanguovllu olbmot bálvaluvvojit sámegillii go váldet oktavuoda almmolaš etáhtaiguin.
- Hálddašanguovllut viššalit barget sámegiela čalmmustahttimiin ja sámegiela geavaheami lassánemiin almmolašvuodas.

Bušeahhta:

- 43 329 000 ru.

Guovttegielalašvuodadoarjaga meroštallanvuodđu sámegiela hálddašanguovllu suohkaniid várás lea juhkkon golmma oassái; vuodđooassi, bálvalanoassi ja ovddidanoassi.

Doarjja meroštallojuvvo dan vuodul ahte galli oahppis lea sámegiella vuosttaš- ja nubbingiellan ja gallis leat čálihuvvon Sámedikki jienastuslohkui juohke suohkanis. Sámedikki jienastuslohku ođastuvvo juohke nuppi jagi, vrd láhkaásahusa Sámediggeválgga birra, kap. 2. Bušeahhta vuodđun biddjojit mañemus ođasteami logut 2011 suohkanválgga oktavuodas. Ohppiidlogu vuodđun biddjojit vuodđoskuvllaid diehtujuohkinvuogádaga (GSI) logut. GSI registrere loguid golggotmánu 1.b. juohke jagi. Juovlamánu loahpas leat dat dieđut almmolaččat. 2013 bušeahhtas leat danne skuvlajagi 2011/2012 logut vuodđun.

Ortnega hálddaša sámediggeráđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

Muđui gustojit suohkaniid guovttegielalašvuodadoarjaga njuolggadusat.

4.3.5 Fágalaš oktavuohhta

Doaibmabidju 4: Fágalaš oktavuohhta hálddašanguovllu suohkaniiguin – hálddahusbarggut.

2013 vuoruheamit:

- Čuovvolit Sámedikki ja suohkaniid ovttasbargošiehtadusaid.
- Oassálastit Giellagiella forumis.
- Gulahallama bokte eiseválddiiguin nannet sámegiela hálddašanguovllu suohkaniid rámmaeavttuid.

Galgá váikkuhit ahte:

- Sámi álbmogis leat duohta vejolašvuodát geavahit sámegiela almmolaš hálddašeamis.

Bušeahhta:

- Hálddahusgolut.

4.3.6 Guovttegielalašvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda

Doaibmabidju 5: Guovttegielalašvuodadoarjja fylkkasuohkaniidda – njuolggodoarjja.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Sámegiela hálddašanguovllu fylkkasuohkanat, vrd sámelága

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Sámegiela hálddašanguovllu álbmot.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Hálddašanguovllu suohkaniid olbmot besset bisuhit ja ovddidit gielaset.
- Hálddašanguovllu suohkaniid olbmot bálvaluvvojit sámegillii go váldet oktavuoda almmolaš etáhtaiguin.
- Hálddašanfylkkasuohkanat viššalit barget sámegiela čalmmustahttimiin ja sámegiela geavaheami lassánemiin almmolašvuodas.

Bušeahhta:

- 5 100 000 ru.

Guovttegielalašvuodadoarjaga meroštallanvuodđu sámegiela hálddašanguovllu fylkkasuohkaniid várás lea juhkkon guovtti oassái; vuoddo- ja bálvalanoassi ja ovddidanoassi.

Ortnega hálddaša sámediggeráđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válddi.

Muđui gustojit fylkkasuohkaniid guovttegielalašvuodadoarjaga njuolggadusat.

4.3.7 Fágalaš oktavuoha

Doaibmabidju 6: Fágalaš oktavuoha hálddašanguovllu fylkkasuohkaniiguin - hálldahusbarggut.

2013 vuoruheamit:

- Čuovvolit Sámedikki ja fylkkasuohkaniid ovttasbargošiehtadusaid.
- Oassálastit Giellagiella forumis.
- Gulahallama bokte eiseválddiiguin nannet sámegiela hálddašanguovllu fylkkasuohkaniid rámmaeavttuid.

Galgá váikkuhit ahte:

- Sámi álbmogis leat duohta vejolašvuodát geavahit sámegiela almmolaš hálddašeamis.

Bušeahhta:

- Hálldahusgolut.

4.3.8 Čuovvolit ovttasbarggu gávpotsuohkaniiguin gos orrot sápmelaččat

Doaibmabijut 7: Čuovvolit ovttasbarggu gávpotsuohkaniiguin gos orrot sápmelaččat. Sámediggi lea ovttasbargagoahtán Oslo, Romssa ja Áltta suohkaniiguin, mihttu lea ásahit ovttasbargošiehtadusaid.

2013 vuoruheamit 2013:

- Joatkit čuovvolit ovttasbarggu Romssa suohkaniin.
- Joatkit čuovvolit ovttasbarggu Áltta suohkaniin.
- Joatkit čuovvolit ovttasbarggu Oslo suohkaniin.

Galgá váikkuhit ahte:

- Vejolašvuoha geavahit sámegiela gávpogis buorrána.

- Sámi giella ja kultuvra deattuhuvvo eambbo gávpogis.

Bušeahhta:

- Hálldahusgolut.

4.3.9 Sámegielprošeavttat

Doaibmabijut 8: Sámegielprošeavttat – ohcanvuđot doarjagat.

2013 vuoruheamit:

- Giellakurssat rávisolbmuide.
- Giellakurssat maid ásahusat/organisašuvnnat ovttasráđiid lágide rastá riikarájiid
- Giellaarenat mat nannejit njálmmálaš giellafievrrideami buolvaid gaskkas.
- Giellaleairrat mánáide ja nuoraide.
- Tearbmaprošeavttat.
- Báikenampprošeavttat.
- Ovddidit, jorgalit dahje heivehit applikašuvnnaid sámegillii.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Almmolaš ja priváhta organisašuvnnat/ásahusat.
- Ovttaskasolbmot geat barget ovttas ásahusaiguin ja/dahje organisašuvnnaiguin veahkehit fágalaččat prošeavtta čađaheami oktavuodas.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Sámi álbmot.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Sámegiella nannejuvvo ja geavahuvvo eambbo.
- Eambbogat oahpahallet sámegiela.
- Leat eanet arenat gos sámegiella geavahuvvo.

Ohcanáigemearri:

- Njukčamánu 1. b. 2013. Ohcamat mat sáddejuvvojit maŋjel dan dáhtona eai meannuduvvo.

Bušeahhta:

- 7 610 000 ru.

Muđui gustojit giellaprošeavttaid njuolggadusat.

Ortnega hálldaša sámediggeráđi dahje dat orgána masa sámediggeráđi fápmuda válldi.

4.3.10 Čuovvolit evaluerema ohcanvuđot prošeaktadoarjagis sámegillii

Doaibmabidju 9: Čuovvolit evaluerema ohcanvuđot prošeaktadoarjagis sámegillii - hálldahusbarggut.

Galgá váikkuhit dan ahte:

- Šaddá prošeaktaortnet mii nanne ja lasiha sámegiela geavaheami.
- Šaddá prošeaktaortnet mii olaha sámi álbmoga

Bušeahhta:

- Hállddahušgolut

4.3.11 Sámi giellakampánja

Doaibmabidju 10: Sámi giellakampánja – prošeakta iežamet hálldus.

Oassin barggus oččodit eanet giellageavaheddjiid áigu Sámediggi álggahit giellakampánjja. Kampánjja bokte galgat deattuhit man dehálaš lea válljet sámegiela ruovttugiellan, movttiidahttit eanet hupmat sámegiela, rávisolbmuidoahpahus sámegielas, ja rekruteret earáid oahpahallat sámegiela. Dakkár giellakampánja čalmmustahtta maiddái sámegiela almmolašvuodas, ja sáhtta váikkuhit ahte miellaguottut sámegiela hárrái rivdet. Duodaštanprošeavttat mat čájehuvvojit TV:s dahje interneahhtas leat oassi kampánjjas.

Giellakampánja galgá leat okta doaibma Giellajagi 2013 doaimmaid oktavuodas.

Galgá oččodit:

- Eambbo giellageavaheddjiid.
- Movttiideami oahppat sámegiela ja geavahit sámegiela árgabeaigiellan.
- Buriid miellaguottuid sámegiela hárrái.

Bušeahhta:

- 1 400 000 ru.
- Doaibmabidju čuovvleapmái biddjojit maid hálldahušlaš resurssat.

4.4 Sámeigiela arenat

Mihttomearri:

- Mis leat ceavzilis ja árjjalaš arenat sámegiela várás.

Strategiijat:

- Váikkuhangaskaomiid aktiivvalaš geavaheami bokte bargat dan ala ahte bisuhit ja viidáseappot ovddidit dáláš arenaid, ja ásahtit odđa arenaid sámegiela várás.

Galgá oččodit:

- Buriid arenaid sámegiela oahppamii ja geavaheapmái.

4.4.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabella 4.4.1 Čoahkketabealla – sámegeala arenat – sámi giellaguovddážit – njuolggodoarjja

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
10100	Porsanger - Sámi giella- ja kulturguovddáš	567	584	584	602	18	3,1 %
10101	Kåfjord – Sámi giellaguovddáš	567	584	584	602	18	3,1 %
10102	Tysfjord – Árran julevsáme guovdásj	567	584	584	602	18	3,1 %
10103	Evenes – Várdobáiki sámi guovddáš	567	584	584	602	18	3,1 %
10104	Nesseby – Isak Saba guovddáš	567	584	584	602	18	3,1 %
10105	Tana – Samisk nærings- og utredningssenter AS	567	584	584	602	18	3,1 %
10106	Tromsø – Gáisi Giellaguovddáš	567	584	584	602	18	3,1 %
10107	Røros – Aajege - Saemien gieles- jih maahtoejarnge	567	584	584	602	18	3,1 %
10108	Alta – Álttá Sámi Giellaguovddáš	567	584	584	602	18	3,1 %
10109	Lavangen - Ástávuona giellagoahtie	567	584	584	602	18	3,1 %
10110	Snåsa - Gielem nastedh	0	584	584	602	18	3,1 %
10111	Røyrvik - Gielearenie	0	0	0	602	602	-
10112	Storfjord - Storfjord språksenter	0	0	0	602	602	-
10113	Ovdánahhtindoarjja	0	0	0	3 000	3 000	-
Submi		5 670	6 424	6 424	10 826	4 402	68,5 %

Eanet dieđut váikkuhangaskaomiid ortnegiid birra čužžot doaibmabijuin dás vuollelis.

4.4.2 Sámi giellaguovddážit

Doaibmabidju 1: Sámi giellaguovddážit – njuolggodoarjagat.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Sámi giellaguovddážit mat čužžot 4.4.1. čoahkketabeallas.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Álbmot giellaguovddážiid doaibmaguovlluin.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Sámegealla gullo ja oidno giellaguovddážiid doaibmaguovlluin.

Bušeahhta:

- 10 826 000 ru.

2012:s čadahii Sámediggi giellaguovddáševaluerema. Evalueren čájeha ahte giellaguovddážit dárbašit eanet einnostahtti rámmaeavttuid. Dusten dihte dán sávaldaga juo 2013:s, leat mii ásahan sierra gaskaboddosaš poastta mas giellaguovddážit ožžot ovdánahhtindoarjaga gulahallama bokte Sámedikkiin. Sámediggeráđdi oažžu válldi šiehtadit giellaguovddážiiguin ovdánahhtindoarjaga geavaheami birra. Sámediggi áigu 2013:s čuovvolit evaluerema ja jus rámmaeavttut rievdaduvvojit de dat biddjojit 2014 bušehtti.

Ortnega hálddaša sámediggeráđdi dahje dat orgána masa sámediggeráđdi fápmuda válldi.

Muđui gustojit njuolggadusat sámi giellaguovddážiid várás.

4.4.3 Fágalaš oktavuoha

Doaimbaidju 1: Fágalaš oktavuoha sámi giellaguovddážiiguin – hálddabus barggut.

2013 vuoruheamit:

- Ovttrasáđiid giellaguovddážiiguin geahčadit sin rolla sámegeala ovdánahttinbarggus.
- Oassálastit giellaguovddážiid fierpmádatčoahkkimiin.

Galgá váikkuhit ahte:

- Giellaguovddážit leat doaimmalaččat ja ceavzilat.

Bušeahhta:

- Hálddabusgolut.

4.4.4 Sámi giellaguovddážiid evaluerema čuovvoleapmi

Doaimbaidju 1: Sámi giellaguovddážiid evaluerema čuovvoleapmi - hálddabus barggut

2013 vuoruheamit:

- Ovttrasáđiid giellaguovddážiiguin ráhkadit strategiijaid sámi giellaguovddážiid nannema várás.
- Gulahallama bokte báikkálaš ja guovddáš eiseválddiiguin nannet sámi giellaguovddážiid rámmaeavttuid.

Galgá váikkuhit ahte:

- Sámi giellaguovddážit nannejuvvojit ja ovdánahttojuvvojit.

Bušeahhta:

- Hálddabusgolut.

4.4.5 Čuovvolit Giellaiskkadeami 2012

Doaimbaidju 1: Čuovvolit Giellaiskkadeami 2012 - hálddabus barggut.

2013 vuoruheamit:

- Gulahallama bokte Máhttodepartemeanttain ja Ođasmahttin-, hálddabus- ja girkodepartemeanttain ráhkadit strategiijaid Giellaiskkadeami 2012 čuovvoleapmái.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Giellageavaheaddjit ja giellageavaheapmi lassána.
- Lea ovttaoaivilvuoha mot čuovvolit hástalusaid mat bohtet ovdan Giellaiskkadeamis 2012.

Bušeahhta:

- Hálddabusgolut.

4.5 Sámegeala seailuheapmi ja ovddideapmi

Mihttomearri:

- Sámegiella geavahuvvo ja oidno buot servodatsurggiin.

Strategiijat:

- Gulahallama bokte báikkálaš, regionála ja guovddáš eiseválddiiguin ja eará aktevrraiguin háhkát buriid rámmaeavttuid sámegiela várás.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Sámegiella geavahuvvo eambbo njálmmálaččat ja čálalaččat.
- Sámegiela geavaheamis lea alit stáhtus ja buoret dihtomielalašvuohta.
- Lea buoret vuodđu sámegiela viidásit ovddideapmái.

4.5.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabella 4.5.1 Čoahkketabealla – sámegiela bisuheapmi ja ovddideapmi

		(1000 ru)					
Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Davviriikkalaš sámi giellaovttasbargu	941	1 000	1 000	1 500	500	50,0 %
	Prošeavttat iežamet hálddus sámegiela bisuheami ja ovddideami várás	0	3 400	3 400	2 000	-1 400	-41,2 %
Submi		941	4 400	4 400	3 500	-900	-20,5 %

Tabella 4.5.1.1 Davviriikkalaš sámi giellaovttasbargu – hálddabusbarggut

		(1000 ru)					
Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
12000	Davviriikkalaš sámi giellaovttasbargu	941	1 000	1 000	1 500	500	50,0 %
Submi		941	1 000	1 000	1 500	500	50,0 %

Tabella 4.5.1.2 Bisuhit ja ovddidit sámegielaid – prošeakta iežamet hálddus

		(1000 ru)						
Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus	
12100	Hupmansyntesa	a)	0	1 000	1 000	1 000	0	0,0 %
12200	Sámi sátnebáŋku	b)	0	500	500	500	0	0,0 %
12300	Terminologijja- ja báikenamat)	0	500	500	500	0	0,0 %
12400	Čuovvolit Ráddehusa doaibmaplána sámegielaid várás	c)	0	1 400	1 400	0	-1 400	-100,0 %
Submi		0	3 400	3 400	2 000	-1 400	-41,2 %	

a) Jagis 2013 geavahuvvo 1 000 000 ru sámeálbmotfoandda reanttuin.

b) Jagis 2013 geavahuvvo 500 000 ru sámeálbmotfoandda reanttuin.

c) Rudat leat sirdojuvvon 7.4.3.1.1 Oahppanressusat.

Eanet diedut váikkuhangaskaomiid ortnegiid birra čužžot doaibmabijuin dás vuollelis.

4.5.2 Davviriikkalaš sámi giellaovttasbargu

Doaimbaidju 1: Davviriikkalaš sámi giellaovttasbargu – hálddabusbarggut.

Davviriikkalaš sámi giellaovttasbarggu doibmii gullá earret eará giellagáhtten, giellaovddideapmi, terminologiijabargu, normeren, nammabálvalus, báikenamat ja diehtujuohkin giellafágalaš áššiid oktavuodas.

Galgá gozihit ahte:

- Sámegeielaidda oktasašvuodđu bisuhuvvo ja nannejuvvon riikkarájiid rastá.

Bušeahhta:

- 1 500 000 ru.

4.5.3 Hupmansyntesa

Doaimbaidju 2: Hupmansyntesa – prošeakta iežamet hálddus.

Hupmansyntesa lea dataprográmma mii áddehallá olbmo hupmama. Sámi hupmansyntesa lea earret eará sámegeiela divvunprográmma lasseveahkkeneavvu, ja maiddái čállinveahkki dysletihkariidda ja earáide geain leat stuorát dahje unnit čállin- ja hupmanválttisvuodát. Prošeakta álggahuvvui 2012:s ja galgá gárvvistuvvot 2013:s.

Galgá dagahit:

- Olbmuidde álkibun geavahit sámegeiela oahpahusas ja giellabálvalusaid automatiseremis.

Bušeahhta:

- 1 000 000 ru.

4.5.4 Sámi sátnebánku

Doaimbaidju 3: Sámi sátnebánku – prošeakta iežamet hálddus.

Ođđa neahttabálvalus, mas lea prošeaktanamma “Risten 2”, galgá leat sátn- ja tearbmareaidun olles sámi álbmogii ja eará geavaheddjiide dálá resurssaid vuodul. Risten 2 galgá leat ávkin buot geavaheaddjiivoavkkuide. Ođđa sátnebánkkus galget leat dat seamma gielat go dál ge leat: davvisámegeiella, julevsámegeiella, lullisámegeiella, suomagiella, dárogiella, ruotagiella, engelasgiella, duiskagiella ja latiinnagiella.

Galgá mielddisbuktit ahte:

- Dáláš terminologiija lea álkit olahtahtti buohkaide.

Bušeahhta:

- 500 000 ru.

4.5.5 Terminologiija ja báikenamat

Doaimbaidju 4: Terminologiija ja báikenamat – prošeakta iežamet hálddus.

Fágabirrasat bovdejuvvojit ovttasbargui Sámedikkiin álggahit terminologiija- ja báikenammaprošeavttaid.

Galgá mielddisbuktit ahte:

- Dárbbaslaš terminologijja ovddiduvvo ja sámi báikenamat registrerejuvvojit.

Bušeahhta:

- 500 000 ru.

4.5.6 Fágalaš oktavuoha

Doaimbaidju 5: Fágalaš oktavuoha terminologijja ja báikenamaid birra.

2013 vuoruheamit:

- Gulahallat ja bagadallat jorgaleddjiid ja tearbmaovddideddjiid terminologijja geavaheami birra.
- Gulahallat ja bagadallat jorgaleddjiid ja earáid báikenamaid geavaheami birra.
- Fágalaš oktavuoha áshusaiguin, organisašuvnnaiguin ja earáiguin geat ovddidit báikenammaáššiid.
- Fágalaččat rávvet báikenammalága ektui.
- Fágalaš oktavuoha báikenammakonsuleanttaiguin.

Galgá váikkuhit ahte:

- Sámi báikenamat nanusmuvvet ja seilot.
- Sámi terminologijja nanusmuvvá ja seailu.

Bušeahhta:

- Hálldahusgolut.

4.5.6.1 Siskkáldas giellapolitihkka

Doaimbaidju 6: Siskkáldas giellapolitihkka, jorgaleapmi ja sámegiela geavaheami bagadallan.

2013 vuoruheamit:

- Fuolahit ahte eanas dokumeanttat mat ráhkaduvvojit Sámedikkis leat buot sámegielaide.
- Dokumeanttain ja áššiin lea sámegiella vuodđogiella.
- Bagadallat áššemeannudeddjiid ja politihkkariid sámegiela geavaheami birra.

Galgá váikkuhit ahte:

- Eanas dokumeanttat ja Sámedikki ruovttusiidu lea buot sámegielaide.
- Lea eanet dihtomielašvuoha sámegiela geavaheami birra sihke njálmmálaččat ja čálalaččat.
- Sámegiella šaddá lunddolaš giellan árgabeaivvis.

Bušeahhta:

- Hálldahusgolut.

5 Kultuvra

5.1 Váldomihttomearri

Váldomihttomearri:

- Ealli ja juohkelágan sámi dáidda- ja kultureallin.

Dáidda ja kultuvra leat inspirašuvdna-, refleksuvnna-, máhtu- ja vásihusgáldut buot ahkásaččaide. Juohkelágan sámi kultureallin váikkuha ealli báikegottiid dan bokte go dat buktá doaimma, gullelašvuoda, loaktima ja identitehta, lassin kulturvuđot bargosajiide.

Sámi dáidda- ja kultureallin lea girjái, earret eará go jurddašit šanjeriid ja geografijja, ja das lea maiddá rájásttideaddji bealli. Sámediggi bargá dán girjái vuoda gozihemiin, ovddidemiin ja gaskkustemiin. Dat dahkkojuvvo árijalaš váikkuhangaskaomiid geavaheami bokte, ovttasbarggu bokte aktevrraiguin mat barget kulturovddidemiin, ja gulahallama bokte guovddáš, guovlulaš ja báikkálaš eiseválddiiguin nannen dihte rámmaeavttuid sámi dáidda- ja kulturovddideami várás. Sámediggi vuoruha viiddis kulturdoaimbafálaldagaid sámi mánáid ja nuoraid várás, ja dan deatalašvuolta bohtá ovdan bušehta oktavuodas.

Sámi kulturásahusat leat deatalaš arenat sámi dáidaga, kultuvrra ja kulturárbbi oainnusdihkamii, goziheapmái ja ovddideapmái. Ásahusat leat sámi čuovgadoartnat iežaset báikegottiin, dat addet kulturealáhusbargosajiid guovlluineaset. Danne lea ásahusaid huksen deatalaš sámi servodaga ja sámi demokratiija goziheapmái ja ovddideapmái.

Ámmátlaš sámi dáiddarat ja kultur bargit leat deatalaččat ealli ja juohkelágan sámi dáidda- ja kultureallimii. Sámedikki ulbmilin lea buoridit sin eavttuid, earret eará Dáiddáršiehtadusa bokte. Maiddá eaktodáhtolaš kultursuorgi lea deatalaš sámi servodahkii, sihke sierra valástallan-, dáidda- ja kulturorganisašuvnnaid bokte, muhto maiddá searveáŋgiruššamiid ja eaktodáhtolaš barggu bokte sierra kulturdoaluid oktavuodas.

Sámedikki kulturpolitihka ja dasa gullelaš váikkuhangaskaomiid bokte ovdána ja ahtanušša sámi servodat. Dan čájeha 2010 dahkkon evalueren Sámedikki kultursuorggi ohcanvuđot váikkuhangaskaomiid ektui. Eanaš prošeavttaid maid dáidda Sámediggi addá doarjaga, ii livččii lean vejolaš čađahit dáid váikkuhangaskaomiid haga.

Sámedikkis lea beroštupmi viidáseappot ovddidit sámi kultuvrra sámiid iežaset eavttuid vuodul. Bušehttarámmat ja organiseren leat deatalaččat kultursuorggi ovddideapmái ja doaimmamunnái, ja Sámedikki guovddáš kulturpolitihkalaš hástalussan lea nannet rámmaeavttuid sámi dáidda- ja kulturovddideapmái.

Arenat ođđahutkama, gaskkusteami ja ovddideami várás, gos sámi giella ja kultuvra leat guovddázis. Sámediggi háliida láchit innovašuvnnaid sámi ásahusain, mii mearkkaša ahte ovddidit ja ođasmahttit ásahusaid. Dán ortnega bajimus mihttomearriin lea ovddidit ođđa kultur bargosajiid mat njuolga ja eahpenjuolga čatnasit sámi ásahusaide.

Sámedikkis lea beroštupmi ovddidit sámi dáiddáriid rámmaeavttuid, erenoamážit diliid nu ahte nuorra sámi dáiddarat sáhttet áhahit doaimma ja gaskkustit sámi dáidaga ja kultuvrra. Muhtun ráje lea dat sihkarastojuvvon dáiddáršiehtadusa bokte. Sámediggi háliida maiddá árvvoštallat eará ortnegiid mat sáhttet váikkuhit nuorra sámi dáidáriid ovdáneapmai.

Báastede – sámi kulturárbbi ruovttoluotta fievrredeapmi lea prošekta man bokte sámi dávvirat mat leat Norgga Álbmotmuseas fievrriiduvvojit museaide mat leat Sámedikki hálddašeami vuolde.

5.2 Ekonomalaš kulturváikkuhangaskaoamit

Tabealla 5.2.1 Čoahkketabealla - Kultuvra

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Kulturbargoarenat	55 808	60 061	59 911	64 210	4 299	7,2 %
	Dáiddakulturbargu	22 827	20 846	20 846	22 706	1 860	8,9 %
	Valáštallan	1 847	2 748	2 748	1 440	-1 308	-47,6 %
	Mediat	3 106	3 748	3 748	3 546	-202	-5,4 %
Submi		83 588	87 403	87 253	91 902	4 649	5,3 %

Kulturjuogus

Kapihttalis 18 – hálddahuslaš dási doaibmagolut - leat kulturjuhkosa báikkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda lokten.

Kulturjuogus lea ealáhus-, kultur- ja dearvvašvuoda ossodaga (EKD) oassi. Ossodagas leat golbma juhkosa:

- Ealáhusjuogus
- Kulturjuogus
- Dearvvašvuohtajuogus

Kulturjuogus lea sámediggeráđi politihkalaš čállingoddi mas lea ovddasvástádus bidjat johtui strategiijaid kulturfágasuorggis. Dat bohtet ovdan kapihttalis hálddahuslaš doaimmat dás vuolábealde.

Juhkosis lea maiddái hálddašanoovddasvástádus čuovvovaččas:

- Sámi kulturviesuid, festiváldaid, valáštallama, teáhteriid, museaid, publikašuvnnaid ja media njuolgo doarjaga hálddašeamis.
- Kulturproševttaid ohcanvuodot doarjaga hálddašeamis, dás maid mielde doarjagat sámi lágádusaide ja dáidda- ja kulturgaskkustanbáikkiide.
- Dáiddáršiehtadusa hálddašeamis.

Dasa lassin lea juhkosis ovddasvástádus:

- Sámedikki kulturdiedáhusa čuovvoleamis.
- Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegotti (SNPL) čuovvoleamis.

Kulturjuhkosis ledje 8 jahkedoaimma 1.10.2012 muttus.

5.3 Sámi kulturbargoarenat

Mihttomearri:

- Sámi ásašusat ja dáidda- ja kulturgaskkustanbáikkid leat guovddáš aktevrrat ja eavttuid biddjit sámi servodat- ja demokratijaoovddideapmái

Oassemihttomearri:

- Árrjalaš sámi dáidda- ja kulturgaskkustanbáikkid, kulturásahusat ja museat main lea alla fágalaš dássi.

Strategiijat:

- Gulahallama bokte báikkálaš, regionála ja guovddáš eiseválddiiguin ja eará aktevrraiguin nannet rámmaeavttuid sámi ášahusaid ja dáidda- ja kulturgaskkustanbáikkiid várás
- Árijjalaš váikkuhangaskaomiid geavaheami bokte bisuhit ja viidáseappot ovddidit sámi ášahusaid ja dáidda- ja kulturgaskkustanbáikkiid
- Eanet geatnegahttit ovttas ovddidit sámi dáidaga, kultureallima ja sámi kulturásahusaid fylkkagiielddaid ovttasbargošiehtadusaid bokte.
- Čuovvolit vuoruhuvvon doaibmajuid mat leat sámi ášahusovddidandiedáhugas.
- Váikkuhit positiivlaš kulturovdáneami nuortasámi servodagas.
- Váikkuhit árijjalaččat proseassain Nuortasámi musea gárvvisteami oktavuodas.
- Ovttasbargat Norgga girkuin ja eará oskuservodagaiguin.
- Váikkuhit positiivlaš kulturovdáneami julev- ja máttasámi servodagas.

Galgá váikkuhit:

- Ulbmildiđolaš, doaibmi ja ovddideaddji sámi arenat kulturbarggu várás

5.3.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabell 5.3.1 Čoahkketabealla – Sámi kulturbargoarenat

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Njuolggodoarjja sámi kulturbargoarenaide	55 005	58 711	58 561	62 010	3 449	5,9 %
	Doarjja dáidda- ja kulturgaskkustanarenaide	803	1 350	1 350	2 200	850	63,0 %
Submi		55 808	60 061	59 911	64 210	4 299	7,2 %

Tabella 5.3.1.1 Sámi kulturbargoarenat – njuolggodoarjja

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
Doarjja sámi kulturviestuide ja kulturgaskkustanarenaide							
15000	Árran julevsámi guovddáš, Divttasvuotna	1 640	1 890	1 890	1 949	59	3,1 %
15001	Sámi dáiddaguovddáš, Kárašjohka	2 647	2 726	2 726	2 811	85	3,1 %
15002	Davviálbmotguovddáš OS, Gáivuotna	1 202	1 238	1 238	1 426	188	15,2 %
15003	Mearrasámi gelbbošvuodaguovddáš, Billávuotna	529	545	895	562	-333	-61,1 %
15004	Sijti Jarnge, Aaborde	1 316	1 355	1 355	1 397	42	3,1 %
15005	Várdobáiki, Evenášši/Skánit	764	1 015	1 015	1 046	31	3,1 %
	Gamtofta, Ráisa	64	0	0	0	0	-
15006	Bihtánsámi viessu	464	478	478	600	122	25,5 %
15007	Oslo sámi viessu	254	262	262	470	208	79,4 %
	Vilgesvárri	50	0	0	0	0	-
15008	Lásságámmi	254	262	262	270	8	3,1 %
	Mearrasámi vuorkádávvirat	52	0	0	0	0	-
15009	Villmarkscampen i Tolládal - bihtánsámi	52	54	54	56	2	3,7 %
15010	Riikkaidgaskasaš sámi filbmaguovddáš	300	609	609	628	19	3,1 %
15011	Saemien Sijte	0	600	600	619	19	3,2 %
Submi		9 588	11 034	11 384	11 834	450	4,0 %

Sámi festiválat – njuolggodoarjagat

15100	Riddu Riddu	1 011	1 011	1 042	31	3,1 %	
15101	Guovdageainnu musihkkafestivála (beassášfestivála)	1 148	1 148	1 184	36	3,1 %	
15102	Márkomeannu	503	503	719	216	42,9 %	
15103	Karášjoga beassáš festivála	463	463	477	14	3,0 %	
15104	Máttasámi kulturfestivála	0	0	80	80	-	
15105	Julevsámi vahkku	0	0	200	200	-	
15106	Sámi vahkku Romssas	0	0	170	170	-	
Submi		2 941	3 125	3 125	3 872	747	23,9 %

Teáhterat - njuolggodoarjja

15300	Beaivváš Sámi -Našunálateáhter	16 100	17 583	17 583	18 128	545	3,1 %
15301	Åarjelhsaemien Teatere	1 640	1 690	1 690	1 942	252	14,9 %
	Ovdaprošeahta.teáhtervisti Beaivváš Sámi	1 000	500	0	0	0	0,0 %
Submi		18 740	19 773	19 273	20 070	797	4,1 %

Museat - njuolggodoarjja

15500	Árran Julevsáme guovddáš	4 415	4 547	4 547	4 995	448	10,1 %
15501	Saemien Sijte	2 443	2 516	2 516	3 000	484	19,8 %
15503	RidduDuottarMuseat	8 009	8 581	8 581	8 830	249	3,1 %
15504	Deanu ja Várjaga museumssiida	6 314	6 503	6 503	6 698	195	3,1 %
15505	Várdobáiki musea	1 336	1 376	1 376	1 417	41	3,1 %
15506	Davviálbmotguovddáš OS	1 219	1 256	1 256	1 294	38	3,1 %
Submi		23 736	24 779	24 779	26 234	1 455	5,9 %

Submi oktiibuot		55 005	58 711	58 561	62 010	3 449	5,9 %
------------------------	--	---------------	---------------	---------------	---------------	--------------	--------------

Tabealla 5.3.1.2 – Dáidda- ja kulturgaskkustanarenat – ohcanvuđot doarjja

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
17300	Dáidda- ja kulturgaskkustanarenat	a) 803	1 350	1 350	2 200	850	63,0 %
Submi		803	1 350	1 350	2 200	850	63,0 %

a) Ovdal lei dán poastta namma Sámi deaivvadanbáikkid

5.3.2 Ásahusdieđáhusa doaibmabijuid čadaheapmi

Doaibmabidju 1: Čadahit vuoruhuvvon doaibmabijuid mat leat sámi ásahusdieđáhusas – hálldahuslaš doaimmat.

Vuoruheamit 2013:

- Stivrannammadanválddi rievdadit dan oktavuodas go Sámediggi addá njuolggodoarjaga.
- Veahkehit oasuskapitalain ásahusaid ođđasis organiseremis, mat ožžot njuolggodoarjaga.

Galgá váikkuhit:

- Sámi ásahusaid nannema ja ovddideami guovddáš servodatsurggiin sámi servodahkii ávkin.

Bušeahhta:

- Hállddahaslaš golut

5.3.3 Fágalaš oktavuohta

Doaibmabidju 2: Fágalaš oktavuohta sámii ášahusaiguin.

Vuoruheamit 2013:

- Čađahit gulahallančoahkkimiid.
- Gulahallama bokte eiseválddiiguin nannet sámii ášahusaid ja dáidda- ja kulturgaskkustanarenaid rámmaeavttuid.

Galgá váikkuhit:

- Dan ahte sámii ášahusat ja arenat váikkuhit oaivillonehallama, árbedieđuid sihkkarastima ja eanet gelbbolašvuoda.

Bušeahhta:

- Hállddahaslaš golut.

5.3.4 Sámedikki kulturdieđáhus

Doaibmabidju 3: Gárvvistit Sámedikki kulturdieđáhusa – hálldahaslaš doaimmat.

Vuoruheamit 2013:

- Gárvvistit ja čuovvolit Sámedikki kulturdieđáhusa.

Galgá váikkuhit:

- Háhkát diehtovuodu, válddahit dálá dili, ja guorahallat mihttomeriid, strategiijaid ja áŋgiruššansurggiid boahhteáiggi kulturpolitihka várás.

Bušeahhta:

- Hállddahaslaš golut.

5.3.5 Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanášahusat

Doaibmabidju 4: Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanášahusat – njuolggodoarjja.

Doarjjaoažžu doarjjaortnegis:

- Sámi kulturviesut ja kulturgaskkustanášahusat mat bohtet ovdan tabeallas 5.3.1.1.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Álbmot dan guovllus gosa kulturgaskkustanášahusat leat ášahuvvon.

Galgá váikkuhit:

- Sámi kulturgaskkustanášahusat mat oainnusmahttet sámii kultureallima ja doibmet sámii kultuvrra ovddidanarenan.

Bušeahhta:

- 11 834 000 ru.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi addá fápmudusa.

Muđuid gusket njuolggadusat sámi kulturviesuid ja kulturgaskkustanáhusaid várás.

5.3.6 Sámi festiválat

Doaibmabidju 5: Sámi festiválat – njuolggodoarjja.

Doarjjaoažžu doarjjaortnegis:

- Sámi festiválat mat bohtet ovdan tabeallas 5.3.1.1.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Festivála servvoštallit ja báikegottit gos festiválat dollojuvvojit.

Galgá váikkuhit:

- Festiválat mat oainnusmahttet, gaskkustit ja ovddidit sámi kultuvrra.

Bušeahhta:

- 3 872 000 ru.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi addá fápmudusa.

Muđui gusket njuolggadusat sámi festiválaid várás.

5.3.7 Teáhter

Doaibmabidju 6: Teáhter – njuolggodoarjja.

Doarjjaortnega doarjjaoažžu:

- Sámi teáhterat mat bohtet ovdan tabeallas 5.3.1.1.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Álbmot doaibmaguovllus.

Galgá váikkuhit:

- Ahte ásahuvvon sámi teáhterat sáhttet ovdánit dáiddalaččat ja buvttadit lávdedáidaga alla dásis ja sáhttet johttit lávdedáidagiin, nu ahte dat doaibmá kulturvásihan ja -gaskkustan arenan, ja gos geavahit ja oainnusmahttit sámegiela

Bušeahhta:

- 20 070 000 ru.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi addá fápmudusa.

Muđui gusket njuolggadusat teáhteriid várás.

5.3.8 Museat

Doaibmabidju 7: Museat – njuolggodoarjja.

Doarjjaortnega doarjjaoažžu:

- Sámi museat mat bohtet ovdan tabeallas 5.3.1.1.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Álbmot báikegottiin ja guovlluin gosa museat leat ásahuvvon

Galgá váikkuhit:

- Ahte sámi kulturhistorjá bisuhuvvo, hálddašuvvo ja gaskkustuvvo báikegottiin.

Bušeahhta:

- 26 234 000 ru.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi addá fápmudusa.

Muđui gusket njuolggadusat museaid várás.

5.3.9 Dáidda- ja kulturgaskkustanarenat

Doaibmabidju 8: Dáidda- ja kulturgaskkustanarenat – ohcanvuđot doarjja.

Vuoruheamit 2013:

- Odđa háhkan doaimmat mat galget váikkuhit sámi dáidda- ja kulturgaskkustan ásahusaid ja arenaid ovddideami.
- Máhcahanproseassa álggaheapmi Sámedikki čielggadusa Bååstede – sámi kulturárbbi máhcaheapmi, mielde.
- Arenat, fierpmádagat ja ovttasbargoproševttat mat váikkuhit sámi dáidaga ja sámi dáiddáriid eanet ovdáneami riikkaidgaskasaš márkanis.
- Proševttat ja stipeanddat mat ovddidit nuorra sámi dáiddáriid vejolašvuđaid ásahit iežaset dáiddárin.
- Doaibmabijut mat váikkuhit diliid láchčima sámi spábbačiekčandoaimmain sihke govdotat- ja njunušdásis.

Doarjjaoažžu doarjjaortnegis:

- Priváhta organisašuvnnat.
- Eará eahpeekonomalaš aktevrrat.
- Fitnodagat.

Olahusjoavku:

- Álbmot sámi deaivvadanbáikkiid lagašguovllus.

Galgá váikkuhit:

- Ahte arenat ovdánahttet ođasmahttima ja doibmet sámi giela ja kultuvrra gaskkustan- ja ovddidanarenan.

Ohcanáigemearri:

- Ohcanáigemearri lea cuoŋománu 1. b. Ohcamat mat sáddejuvvojit dan maŋŋá eai realitehta meannuduvvo.

Bušeahhta:

- 2 200 000 ru. Das várrejuvvo 1 000 000 ru Båstede máhcahanprošektii.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi addá fápmudusa.

Muđui gusket njuolggadusat dáidda- ja kulturgaskkustanarenaid várás.

5.4 Dáidda- ja kulturbargu

Mihttomearri:

- Girjás sámi dáiddalaš ja kultuvrralaš ovdanbuktimat oainnusmahttojuvvojit servodagas.

Oassemihttomearri:

- Viiddis ja buorre kulturfálaldat sámi álbmoga várás.

Strategiijat:

- Váikkuhit sámi dáidda- ja kultureallima bisuheami ja viidáset ovddideami.
- Láhčit dili nu ahte sámi dáidda dáiddáršiehtadusa bokte ovdána ja gaskkustuvvo.

Galgá váikkuhit:

- Ahte sáhtta ovddidit, gaskkustit ja vásihit girjás sámi dáiddalaš ja kultuvrralaš ovdanbuktima.

5.4.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 5.4.1 Čoahkketabealla – Dáidda- ja kulturbargu

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Kulturbargu	16 912	14 551	14 551	16 186	1 635	11,2 %
	Sámi dáiddáršiehtadus	5 915	6 295	6 295	6 520	225	3,6 %
Submi		22 827	20 846	20 846	22 706	1 860	8,9 %

Tabell 5.4.1.1 – Kulturbargu – Ohcanvuđot doarjja

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
17010	Musihkka, girjjálašvuohta ja ja govvasárggusráiddut	7 463	6 946	6 946	8 723	1 777	25,6 %
17040	Sámi lágadusat	2 956	2 750	2 750	2 750	0	0,0 %
17100	Kulturdoaimbajut	6 493	4 855	4 855	4 713	-142	-2,9 %
Submi		16 912	14 551	14 551	16 186	1 635	11,2 %

a) Jagis 2013 geavahuvo 1 285 000 ru sámefoandda reanttuin girjjálašvuhtii.

b) Jagis 2013 leat čuovvovaš poasttat biddjojuvvon oktii; kulturdoaimbajut mánáide ja nuoraide ja eará kulturdoaimbajut

Tabella 5.4.1.2 Sámi dáiddársiehtadus

(1000 ru)

Akt.	Namahus		RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
19000	Dáiddafoanda	a)	700	700	700	700	0	0,0 %
19010	Stipeanda sámi dáiddáriidda	a)	2 250	2 450	2 450	2 450	0	0,0 %
19020	Doaibmadoarjja dáiddárganisašuvnnaide ja Sámi dáiddárráddái	a)	1 970	2 150	2 150	2 150	0	0,0 %
19030	Govvadáidaga ja dáiddaduoji oastinortnet	b)	370	370	370	370	0	0,0 %
19040	Fágakonsuleanttat (Fágalaš bagadeapmi)	a)	275	275	275	500	225	81,8 %
19050	Čájáhusdoarjja	a)	50	50	50	50	0	0,0 %
19060	Ortnet sámi čáppagirjjálašvuoda, sámi musihka ja luđiid ja eará beliid várás	a)	300	300	300	300	0	0,0 %
Submi			5 915	6 295	6 295	6 520	225	3,6 %

a) Dáid váikkuhangaskaomiid hálldaša Sámi dáiddárráddái

b) Dáid váikkuhangaskaomiid hálldaša RidduDuottarMuseat

Lagat dieđut váikkuhangaskaomiid birra bohtet ovdan doaibmabijuid vuolde.

5.4.2 Fágalaš oktavuoha

Doaibmabidju 1: Fágalaš oktavuoha sámi lágádusaiguin – hálldahuslaš doaimmat.

Vuoruheamit 2013:

- Gulahallančoahkkimiid čađaheapmi.

Galgá váikkuhit:

- Ahte Sámediggi dan bokte go lea fágalaš eavttuid biddji lea mielde nannemin sámi lágádusaid rámmaeavttuid.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

5.4.3 Musihka, girjjálašvuoha ja govvasárggusráiddut

Doaibmabidju 2: Musihka, girjjálašvuoda ja govvasárggusráidduid almmuheamit – ohcanvuđot doarjja.

Vuoruheamit 2013:

- Nuorra sámi artisttaid musihkkaalmmuheamit.
- Sámi musihka ođđalágan musihkkaalmmuheamit.
- Musihkkaalmmuheamit; árbevirolaš luohti.
- Sámegielat čáppagirjjálašvuoha maid vuodđoteaksta lea sámegillii.
- Fágagirjjálašvuoha/áššeprosa maid vuodđoteaksta lea sámegillii.
- Populara-/máilmmi girjjálašvuoha mánáid ja nuoraid várás jorgaluvvon sámegillii.
- Jietnagirjjit/digitála almmuheamit sámegillii mánáid ja nuoraid várás.
- Sámegielat govvasárggusráiddut almmuhuvvon muhtun sámegillii.

Doarjjaoažžu doarjaortnegis:

- Fitnodagat.

Doarjaortnega olahusjoavku:

- Sámi musihka guldaleaddjit.
- Sámeielat girjjálašvuoda ja -govvasárggus ráidduid lohkkat.

Galgá váikkuhit:

- Eanet olbmot lohket girjjálašvuoda sámegillii.
- Eanet olbmot guldalit sámi musihka.

Ohcanáigemearri:

- Ohcanáigemearri lea čakčamánu 1. b. 2013. Ohcamat mat sáddejuvvojit maŋŋá dán dáhtona eai realitehta meannuduvvo.

Bušeahhta:

- 2 000 000 ru musihkkaalmmuhemiide.
- 6 223 000 ru girjjálašvuhtii.
 - Gitta 60 % rádjai várrejuvvo:
 - Čáppagirjjálašvuhtii main álgoteaksta lea sámegillii.
 - Populára-/máilmmi girjjálašvuoha; čáppagirjjálašvuoha mánáid ja nuoraid várás jorgaluvvon sámegillii.
 - Digitála almmuheamit sámegillii čáppagirjjálašvuoda oktavuodas.
 - Gitta 20 % rádjai várrejuvvo fágagirjjálašvuhtii/áššeprosai maid vuodđoteaksta lea sámegillii.
 - Gitta 20 % rádjai várrejuvvo jietnagirjjuide/digitála almmuhemiide sámegillii mánáid ja nuoraid várás.
- 500 000 ru govvasárggusráidduide.

Muđui gusket njuolggadusat musihka, girjjálašvuoda ja govvasárggusráidduid almmuheapmái.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

5.4.4 Sámi lágádusat

Doaibmabidju 3: Sámi lágádusat – ohcanvuđot doarjja.

Vuoruheamit 2013:

- Ásahuvvon sámi lágádusat.

Doarjaortnega doarjjaoažžu:

- Fitnodagat.

Doarjaortnega olahusjoavku:

- Árrjalaš sámi lágádusat main lea gelbbolašvuoha sámi gielas ja servodatdiliin.

Galgá váikkuhit:

- Lágádusat main lea gelbbolašvuoha sámi gielas ja servodatulbmiliin.

Ohcanáigemearri:

- Ohcanáigemearri lea njukčamánu 1. b. 2013. Ohcamat mat sáddejuvvojit maŋŋá dien dáhtona eai realitehta meannuduvvo.

Bušeahhta:

- 2 750 000 ru.

Muđui gusket sámi lágádusnjuolggadusat.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

5.4.5 Kulturdoaimbajut

Doaimbajut 4: Kulturdoaimbajut - ohcanuđot doarjja.

Vuoruheamit 2013:

- Dakkár dáidda- ja duodjedoaimbajut maid mánát ja nuorat servet.
- Sámi teáhterdoaimba mánáid ja nuoraid várás ja sin gaskkas.
- Musihkkadoaimbajut mánáide ja nuoraide.
- Sámi filbma- ja mediafálaldat mánáid ja nuoraid várás ja sin gaskkas.
- Sámi kulturdoaimbajut maid váldofokus lea sámi kultuvra.
- Dokumentárabuvttadeamit sámiid diliid birra.
- Sámi govvaáidda- ja duodječájáhusat Norggas, mas mielde maid katalogat ja plakáhtat.
- Prošeavttat sámi girjjálašvuoda ovdánahttim ja gaskkusteami várás.
- Artistabálkkážit ja mátkedoarjja sámi artisttaide ja dáiddaduojáridda lágideddjiin ovtta ruhtademiin.
- Sámi girkobeavvit 2013.
- Verdde-prošeakta – prošeavttat ja álgat maid ulbmil lea váikkuhit searvvaheami, eastadit givssideami ja bargagoahtit mánáid ja nuoraid guottuiguide.

Doarjjaoažžu doarjjaortnegis:

- Almmolaš ja priváhta organisašuvnnat ja ášahusat.
- Ovttaskas olbmot ovttasráđiid ášahusaiguin ja/dahje organisašuvnnaiguin.
- Fitnodagat.
- Gielddat.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Sámi álbmot ja álbmot muđui.

Galgá váikkuhit:

- Girjas sámi kultuvrralaš ovdanbuktimiid.

Ohcanáigemearri:

- Rabas ohcanáigemearri.

Bušeahhta:

- 4 713 000 ru. Das várrejuvvo 300 000 ru prošeavttaide ovdánahttit ja gaskkustit sámi girjjálašvuoda. Dasa lassin várrejuvvo 300 000 ru sámi 2013 girkobeivviide.

Muđui gusket njuolggadusat kulturdoaimbajuid várás.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

5.4.6 Sámi dáiddáršiehtadus

Borgemánu 19. b. 2004 dáiddáriid válđošiehtadusa mielde leat Sámediggi ja Sámi dáiddárráđđi šiehtadallan ođđa šiehtadusa jahkái 2013, mii gusto 1.1.2013 rájes gitta 31.12.2013 rádjai. Šiehtadus ovddiduvvo Sámedikki dievasčoahkkimii dohkkehepmái, gč. dáiddáršiehtadusa gávccát artihkkala.

Sámediggi ja Sámi dáiddárráđđi leat soahpan ekonomalaš rámma juolludusaide Sámedikki bušeahta bokte dáiddáršiehtadusa várás 2013:s mii lea 6 520 000 ru. Dát lea 225 000 ru eanet go jagi 2012:s mearriduvvon dáiddáršiehtadusas.

Dáiddafoanda:

Dán ortnegii várrejuvvo 700 000 ru. Ruđat hálddašuvvojit njuolggadusaid mielde. Bealit leat soahpan ahte rámmas sáhtta várret supmi ad-hoc dárbbuide.

Stipeanda sámi dáiddáriidda:

Sohppojuvvi ahte biddjojuvvo 2 450 000 ru sámi dáiddáriid stipeandaortnegii.

Doaimmadoarjja sámi dáiddárorganisašuvnnaide ja Sámi dáiddárráđđái:

Sohppojuvvi ahte sámi dáiddárorganisašuvnnaid ja Sámi dáiddárráđđi doaimmadoarjjaortnega ekonomalaš rámmán biddjojuvvo 2 150 000 ru.

Sámi govvadáidaga ja dáiddaduojjit oastinortnet:

Dán ortnegii várrejuvvo 370 000 ru maid RidduDuottarMuseat administrere. Ostojuvvon dáidda galgá biddjojuvvot boahhteáiggi sámi dáiddamuseai. Dassáži go musea šaddá duohtan galgá dáidda dattetge vurkkoduvvot RidduDuottarMuseas Kárásjogas.

Fágakonsuleanttat (Fágalaš bagadallan):

Dán ortnegii várrejuvvo 500 000 ru Sámi dáiddárráđđi bokte. Fágakonsuleanttaid bajimus bargun lea ovdánahttit sámi čáppagirjjálašvuoda, musihka ja luđiid. Sámi dáiddárráđđi galgá evalueret ortnega ovdal jagi 2015.

Čájáhusdoarjja:

Dán ortnegii várrejuvvo 50 000 ru. Bealit leat soahpan ahte čájáhusdoarjja hálddašuvvo stipeandan sámi govvadáiddáriidda, dáiddaduojjáriidda ja dáiddalaš govaide Sámi dáiddáriid ja Girječálliid buhtadusfoandda bokte. Čájáhusdoarjja lea doarjja dáidaga ovddas mii lea ostton “Govvadáidda ja duodji” oastinortnega mielde, ja man Sámediggi hálddaša.

Sámi čáppagirjjálašvuoda, sámi musihka ja luđiid oastinortnet:

Dán ortnegii várrejuvvo 300 000 ru jagi 2013 várás.

5.5 Valáštallan

Mihttomearri:

- Girjás valáštallandoaimmat.

Oassemihttomearri:

- Viiddis ja buorre valáštallanfálaldat sámi álbmogii.

Strategiijat:

- Bargat sámi valáštallama govdodaga sihkarastimiin.

Galgá váikkuhit:

- Ahte sámi valáštallanorganisašuvnnat sáhttet ovddidit valáštallanfálaldagaid sihke govdodat- ja njunušdásis.

5.5.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabella 5.5.1 – Čoahkketabealla - Doarjja sámi valáštallamii –njuolggodoarjja

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
15200	Sámi Valáštallan Lihttu - Norga (SVL-N)	1 003	1 033	1 033	1 065	32	3,1 %
15201	Sámi spábbačiekčanlihttu (SSL)-Samisk fotballforbund a)	487	502	502	0	-502	-100,0 %
15202	Sámi Valáštallan Lihttu (SVL-N)-Arctic Winter Games	150	1 000	1 000	155	-845	-84,5 %
15203	Sámi Heargevuoddjin-lihttu/Saami Reendeer-Race Federation	207	213	213	220	7	3,3 %
Submi		1 847	2 748	2 748	1 440	-1 308	-47,6 %

a) Sámi spábbačiekčanlihttu sáhtta ohcat doarjaga kapihttalis 5.3.1.2 Dáidda- ja kulturgaskkustanarenat

5.5.2 Sámi valáštallan

Doaibmabidju 1: Sámi valáštallan – njuolggodoarjja.

Doarjjaoažžu doarjaortnegis:

- Valáštallanorganisašuvnnat ja searvvit mat bohtet ovdan tabeallas 5.5.1.

Doarjaortnega olahusjoavku:

- Sámi álbmot.

Galgá váikkuhit:

- Ahte leat fysalaš doaimma arenat mat váikkuhit oktiigullevažvuoda sámi mánáid ja nuoraid gaska, ja mat duddjojit identitehta.

Bušeahhta:

- 1 440 000 ru.

Ortnega hálddaša sámediggeráđdi dahje dat orgána masa sámediggeráđdi fápmuda válldi.

Muđui gusket njuolggadusat sámi valáštallama várás.

5.6 Mediat

Mihttomearri:

- Girjás sámi mediat mat oainnusmahttet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima.

Oassemihhtomearri:

- Sámi mediaid nannen ja ovddideapmi nu ahte dat váikkuhit servodatárgiruššamii.

Strategiijat:

- Gulahallama bokte báikkálaš, regionála ja guovddáš eiseválddiiguin ja eará aktevrraiguin nannet rámmaeavttuid sámi mediaid ovddideami várás.
- Váikkuhangaskaomiid árrjalaš geavaheami bokte bisuhit ja viidáset ovddidit sámi mediaid.
- Váikkuhit sámi mediafálaldaga nannema buot sámi giellajoavkkuid várás.

Galgá váikkuhit:

- Ahte leat arenat gos sámi gielas, kultuvrras ja servodateallimis lea sorjjasmeahttun jietna, ja mat nannejit identitehta.

5.6.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabella 5.6.1 Čeahketabealla- Sámi mediafálaldat – njuolggodoarjja

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
17000	Gába – SámiNissonForum	574	591	591	0	-591	-100,0 %
17001	Nuortanásti	810	984	984	1 015	31	3,2 %
17002	Nuoraidbláddi Š	1 310	1 349	1 349	1 391	42	3,1 %
17003	Sámis	309	318	318	328	10	3,1 %
17004	Daerpies Dierie/máttasámi girkoálddi	103	106	106	109	3	2,8 %
17005	Bárjas	0	100	100	103	3	3,0 %
15600	Julev Film AS	0	300	300	600	300	100,0 %
Submi		3 106	3 748	3 748	3 546	-202	-5,4 %

5.6.2 Sámi mediafálaldat

Doaimbaidju 1: Sámi mediafálaldat – njuolggodoarjja.

Doarjjaoažžu doarjjaortnegis:

- Sámi publikašuvnnat ja mediat mat bohtet ovdan tabeallas 5.6.1.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Sámi publikašuvnnaid lohkkat.
- Mánat ja nuorat.

Galgá váikkuhit:

- Girjás sámi publikašuvnnat čálalaš arenan buot golmma sámi čállingillii.
- Sámegeala oainnusmahttin.

Bušeahhta:

- 3 546 000 ru.

Ortnega hálldaša sámediggeráđdi dahje dat orgána masa sámediggeráđdi fápmuda válddi.

Muđui gusket njuolggadusat sámi mediafálaldaga várás.

6 Bibliotehka

6.1 Váldomihttomearri

- Buorre sámi bibliotekafálaldat.

Sámedikki váldomihttomearrin sámi bibliotekabálvalusain lea ahte olles sámi álbmot oažžu dohkálaš bibliotekafálaldaga.

Sámi girjebusset dievasmahttet bibliotekabálvalusaid guovlluin gos sámit ássat biedgguid, ja leat deatalaččat bibliotekabálvalusaid olámuddui buktinbarggus sámi álbmoga ja earáid várás.

Sámedikki mihttomearrin sámi girjebussiid ektui lea ahte leat buorit ja álkidit olámuttus sámi bibliotekabálvalusaid olles sámi álbmogii ja earáide.

6.2 Bibliotekaid ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 6.2 Čoahkketabealla – Bibliotehka

(1000 ru)

Akt.	Namahus		RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Sámi girjebusset	a)	9 475	7 184	7 184	8 455	1 271	17,7 %
Submi			9 475	7 184	7 184	8 455	1 271	17,7 %

a) Ráiddu RR 2011 vuolde leat maiddá sámi girjebussiid investeremiid rehketdoallologut 2011:s 2 500 000 ru.

6.3 Sámedikki bibliotehka

Mihttomearri:

- Sámedikki bibliotehka galgá leat sámi girjjálašvuoda ja sámi bibliotekabálvalusaid gelbbolašvuodaguovddáš, ja dat galgá doaimmat hálddašanbibliotekkan Sámedikki politihkkariid ja bargiid várás.

Oassemihhtomearit:

- Sámegielgirjjálašvuoda ja girjjálašvuoda sámiid birra máilmmi stuorámuš čoakkáldat.
- Eará bibliotekain buoret máhttu sámi girjjálašvuoda, musihka ja filmmaid birra.
- Luoikama lasiheapmi.
- Rabas ja olámuttus bibliotehka Sámedikki politihkkariid ja bargiid várás.

Strategiijat:

- Registrerekahtes ávdnasiid olámuddui buktin.
- Searvat ain girjebussiid doaimma bisuheapmái sámi guovlluin.
- Árrjalaččat gaskkustit sámi girjjálašvuoda nu ahte maiddá luoikan lassánivčče.
- Doaimmat buorin diehtujuohkingáldun Sámedikki politihkkariid ja bargiide.

Vuoruheamit 2013:

- Vuoddo bibliotekabargu.
- Bibliotekaciilgehusa čuovvoleapmi.
- Searvat riikkaidgaskasaš Indigenous Librarians' Forumii (IILF).
- Hálddašanbibliotehka viidaseappot buorideapmi.

- Buorre gulahallan ja buorre ovttasbargu eará áhahusaiguin sámi bibliotekafálaldaga ovddidanbarggu oktavuodas.
- Árijjalaš váikkuhangaskaomiid geavaheami bokte váikkuhit girjebussiid doaimma bisuheami ja álggaheami sámi guovlluin.
- Árijjalaš váikkuhangaskaomiid geavaheami bokte váikkuhit dan ahte bibliotekka sáhtá ovdánahttit ja gaskkustit sámi girjjálašvuoda ja kultuvrra.

Galgá váikkuhit:

- Registrerekehtes ávdnasiid olámuddui buktima.
- Sámi guoski ávdnasiid luoikkaheami buorideami.
- Buoret gelbbolašvuodda bibliotekain sámi girjjálašvuoda, filmmaid ja musihka birra.
- Eanet máhtu sámi girjjálašvuoda, filmmaid ja musihka birra.

Sámedikki bibliotekka lea Sámedikki hálddahasa oassi. Bibliotekka gullá gulahallanossodahkii (GUL).

Ossodagas leat guokte juhkosa:

- Gulahallanjuogus.
- Bibliotekajuogus.

Kapihttalís 18 - hálddahaslaš dási doaibmagolut, bohtet ovdan bibliotekajuhkosa bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuodálokten.

Bibliotekajuhkosis ledje 4 jahkedoaimma 1.10.2012 muttus.

6.4 Sámi bibliotekabálvalusat

Tabella 6.4.1 čeahkketabealla – Sámi girjebusset – njuolggodoarjja

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
15400	Kárášjohka	574	591	591	609	18	3,0 %
15401	Porsángu	574	591	591	609	18	3,0 %
15402	Guovdageaidnu	258	266	266	274	8	3,0 %
15403	Deatnu/Unjárga	1 582	1 629	1 629	1 679	50	3,1 %
15404	Gáivuotna	731	753	753	776	23	3,1 %
15405	Julevsámi	1 362	1 403	1 403	1 446	43	3,1 %
15406	Máttasámi	1 594	1 642	1 642	1 693	51	3,1 %
15407	Lulli-Romsa	300	309	309	569	260	84,1 %
15408	Lulli-Trøndelaga	0	0	0	800	800	-
Submi		6 975	7 184	7 184	8 455	1 271	17,7 %

6.4.1 Sámi girjebusset

Doaibmabidju 1: Sámi girjebusset – njuolggodoarjja.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Gielddat ja fylkkagielddat mat eaiggádit ja jodihit sámi girjebussiid doaimma, gč. tabella 6.4.1.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Álbmot girjebussiid doaibmaguovllus.

Galgá váikkuhit:

- Dan ahte sámi bibliotekabálvalusat leat buorit ja leat buorebut sámi álbmoga ja earáid olámuttus.

Bušeahhta:

- 8 455 000 ru.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

Muđui gusket njuolggadusat sámi girjebussiid várás.

6.5 Doarjja prošeavttaide maid bokte ovdánahttit ja gaskkustit sámi girjjálašvuoda

Doaibmabidju 1: Ohcanvuđot doarjja prošeavttaide maid bokte ovdánahttit ja gaskkustit sámi girjjálašvuoda.

Doarjja lea oassi kapihttalis 5.4.3 Kulturdoaibmabijut siiddus 45.

7 Máhttu

7.1 Váldomihttomearri

- Sámi álbmogis lea dat máhttu, gelbbolašvuohta ja gálggat mat dárbbášuvvojit árijalaš oassálastimii sámi, nationála ja riikkaidgaskasaš servodahkii, ja dasa ahte suodjalit ja ovddidit sámi servodagaid.

Máhttu lea servodaga váldoresursa. Danne lea ángiruššan mánáidgárddiin, vuodđooahpuin, alitoahpuin ja dutkamiin mearrideaddjin dasa ahte sámi servodat sáhtta ovdánahtto sámi álbmoga iežas árvvuid, višuvnnaid, vuoruhemiid ja eavttuid vuodul.

Mánáidgárdi ja skuvla leat deatalaš servodatásahusat. Dain lea čatnaseapmi vássánaigái ja dat galget ráhkkanahhtit min boahtteáigái. Doppe fievrriduvvo máhttu, kultuvra ja árvvut buolvvas bulvii. Dat mearkaša ahte mii sámit ieža bidjat eavttuid oahpahusa sisdollui, oahpahusvugiide ja oahpponeavvuid ráhkadeapmái.

Sámi servodagas leat stuorra hástalusat sáme gielas ja sámi kultuvrras kapasitehta ja gelbbolašvuođa dáfus eanaš servodatsurggiin. Davveguovlopolitihka oktavuodas ja beroštumi ja deattu geažil mii biddjojuvvo davveguovlluide, oaidná Sámediggi dárbbášlažžan ahte álgoálbmogat davvin biddjojuvvojit guovddáži gelbbolašvuođa ovdánahttimis ja dutkamis.

Árbediehtu lea deatalaš oassi sámi kultuvrras ja identitehtas. Árbediehtu čatnasa earret eará iešguđet vugiide mo luondduressaid geavahit ja hálldašit. Dát vásáhusvuđot máhttu fievrriduvvo boarráset buolvvas nuorat bulvii, njálmmálaš čilgehusaid ja geavtlaš daguid bokte. Dálá servodahkii lea hui deatalaš ahte árbediehtu duodaštuvvo ja seailuhuvvo boahtte buolvvaide. Mihttomearriin lea ahte árbediehtu šaddá lunddolaš oassin oahpahas mánáidgárddis, vuodđooahpus ja alitoahpus. Jus galgá sáhttit ávkástallat sámi árbediehtuin huksen dihtii odđáiiggi servodaga, de dat máhttu ferte šaddat oassin dálá dutkamis ja alitoahpus. Nu šaddá árbediehtu maiddái deatalaš árvoháhkamii ja odđa bargosajiide sámi guovlluin.

7.1.1 Mánáidgárdi

Sámedikki mánáidgárdepolitihkka lea duddjot buriid bajásšaddanvejolašvuođaid sámi mánáidgárdefálaldaga bokte buohkaide geat dan háliidit. Mánáidgárddiid kvalitehta, sisdoallu ja árvvuođđu leat guovddážiš go ollislaš sámi oahppolitihkka ovddiduvvo viidáseappot.

Sámediggi áigu ovddidit politihka mii nanne mánáidgárddiid deatalaš rolla sámi mánáid bajásšaddamis. Dan mánáidgárdefálaldagas maid mánát ožžot, leat stuorra erohusat. Sáhttet leat fálaldagat mánáide dakkár mánáidgárddiin main lea eanaš sáme giella dahje fálaldagat dárogiehlálli mánáide geat ožžot sáme giellafálaldaga dáža mánáidgárddis. Mánáidgárddit leat deatalaččat mánáid ovdáneapmái sihke giella- ja kulturoahpus dáfus ja identitehtaovdáneami dáfus. Sámediggi áigu váikkuhit ahte sámi mánáidgárdefálaldagas lea buorre kvalitehta ja ahte leat doarvái mánáidgárdesajit.

7.1.2 Vuodđooahppu

Skuvla lea okta min deataleamos servodatásahusain. Skuvla ja oahpaheaddji fievrridit máhttu, kultuvrra ja árvvuid buolvvas bulvii. Sámedikki bajimus mihttomearri lea ahte sámi oahppis lea dásseárvosaš oahppofálaldat. Dat mearkaša ahte sámi skuvla ja oahppofitnodat galget láchit vejolašvuođaid dasa ahte oahppit/fitnooahppit ožžot kvalitehta dáfus buori oahpu sámi giella, kultuvrra ja servodateallima vuodul.

Ovddimus eaktu lea ahte oahppu lea sámegiela ja sámegilli sámi mánáid ja nuoraid várás. Dat mearkkaša ahte mis fertejit leat fága- ja oahpaheaddjiresurssat ja sámi oahpponeavvut fidnemis. Dasto lea deatalaš ahte sámi skuvlla sisdoallu lea huksejuvvon daid árbevieruide, árvvuide, ja kultur- ja historjámáhttu mii sámi servodagas lea.

7.1.3 Alitoahppu ja dutkan

Sámi servodagas leat stuorra hástalusat háhkat doarvá sámegiela bargiid eanaš surggiin. Dat guoská sihke almmolaš hálddašepmái ja priváhta ealáhuseallimii. Sámediggi oaidná deatalažžan boahpteáiggi ovttasbargat rekrutterendoaimbajuid oktavuodas sámi alitohppui.

Davveguovlopolitihka ja dan ángiruššama oktavuodas oaidná Sámediggi ahte šaddá dárbu rievdatit muhtun dálá oahppofálaldagain ja soitet boahit áibbas ođđa oahppofálaldagat. Sámedikki bargu dás lea ráhkadit strategiijaid dasa ahte dustet min servodaga gelbbolašvuoda- ja dutkanhástalusaid dađi mielde go deaddu davveguovlluide stuorru. Sámediggi ferte leat njunnošis daid doaimbajuid ektui maid regionála ja stáhta eiseválddit plánejit. Lea áibbas deatalaš gulahallat stáhta eiseválddiiguin árrat, vai Sámediggi sáhtá váikkuhit ovdáneami dán suorggis. Danne ferte ovddiduvvot ollislaš politihkka sámi dutkamis ja alitoahpus. Vurdojuvvo ahte Sámediggedieđáhus dán surggis gárvána jagis 2013.

Ávkkástallan árbedieđuin vuodđun ođđaáiggi ealáhuseallimii sámi guovlluin livččii deatalaš veahkkin árvoháhkamii ja ođđa bargosajiide. Dás lea maid deatalaš ahte dutkan lea mielde váikkuheamen ovdáneami.

Ođdaset dutkan čájeha ahte sápmelaččat Norggas vásihit vealaheami. Jus galgá lihkestuvvat vealaheami eastademiin, de lea dárbu bajidit mealgadit álbmoga oppalaš máhtu sápmelaččaid ja sámi servodatdiliid birra. Danne áigu Sámediggi bargat dainna ulbmiliin ahte alitoahppu ja dutkan oppalaččat fuolaha sámi perspektiivva. Ja go ollu eanet olbmot go dál ožžot oahpu sámegiela, de dat eastada vealaheami.

7.2 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 7.2 Čoahkketabealla – Máhttu

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Mánáidgárdi	8 849	9 905	9 905	9 905	0	0,0 %
	Vuodđooahpahuš	25 716	25 525	25 525	27 525	2 000	7,8 %
	Alitoahppu ja dutkan	3 237	3 650	3 650	3 650	0	0,0 %
	Árbediehtu	1 537	2 450	2 450	2 000	-450	-18,4 %
Submi		39 339	41 530	41 530	43 080	1 550	3,7 %

Bajásšaddan- ja oahpahušossodat

Bajásšaddan- ja oahpahušossodaga bálkkát, mátkkit ja gealbudeapmi lea mielde 18. kapihttalis Hálddahusdási doaimmagolud.

Ossodagas lea golbma juhkosa:

- Mánáidgárdejuogus.
- Vuodđooahpahuš juogus.
- Alitoahpu ja dutkama juogus.

Buot juhkosat leat sámedigge ráđi politihkalaš čállingottit ja dain lea ovddasvástádus čadahit máhttofágasuorggi strategiijaid.

Juhkosiin lea maid hálldašanoavddasvástádus dáin fágasurggiin.

- Mánáidgárdeoarjagiid hálldašeapmi.
- Mánáidgárddiid oahpponeavvodoarjagiid hálldašeapmi.
- Diehtujuohkin ja fágalaš bagadallan mánáidgárdebargiide, mánáidgárddiide ja váhnemiidda, gielddaide/mánáidgárdeeaiggádiidda.

Mánáidgárdejuhkosis ledje 4 jahkedoaimma 1.10.2012 muttus.

Vuođđooahpahusa juhkosis lea hálldašanoavddasvástádus dáin surggiin:

- Vuođđooahpahusa oahpponeavvodoarjagiid hálldašeapmi.
- Hálldašit stipeanddaid joatkkaskuvlaohppiide ja vuođđooahpahusa rávesolbmuidoahpu ohppiide.

Vuođđooahpahusa juhkosa bokte addá Sámediggi lánkaásahusaid oahppoplánaid birra vuođđooahpahusas oahpahuslága vuodul.

Vuođđooahpahusa juhkosis ledje 8 jahkedoaimma 1.10.2012 muttus.

Alitoahpu ja dutkama juhkosa hálldašanoavddasvástádus lea:

- Hálldašit stipeanddaid alitohppui, earret dearvvašvuoda- ja sosiálasuorggis

Alitoahpu ja dutkama juhkosis ledje 4 jahkedoaimma 1.10.2012 muttus.

7.3 Mánáidgárde

Mihttomeari:

- Bisuhit ja ovddidit sámi sisdoalu mánáidgárddiin main lea sámegielválaldat.
- Nannet giellaovddideami.
- Sihkkarastit ahte sámi giella ja kultuvra nannejuvvo dássidit ja oktilaččat sirddidettiin mánáidgárddis skuvlii.

Oassemihttomearit:

- Eanet sámegielat bargit mánáidgárddiin.
- Válidit atnui giellalávgunmáliid.
- Ráhkadit eanet oahpponeavvuid ja pedagogalaš veahkkeneavvuid mánáidgárdái.

Strategiijat:

- Bargat dan ala ahte mánáidgárdeeaiggádiin lea máhttu ja gelbbolašvuolta lánčit sámi giella ja kultuvrra ovdáneapmái.
- Juolludit doarjagiid mánáidgárddiide main lea mánáidgárdefálaldat.
- Veahkehit rekrutteret ovdaskuvlaoahpaheddjiid ja eará bargiid.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Buorre kvalitehta mánáidgárddiin.
- Eanet ovdaskuvlaoahpaheaddjit ja eará bargit mánáidgárddiin.
- Ráhkaduvvojit eanet oahpponeavvut ja pedagogalaš veahkkeneavvut mánáidgárddiide.

7.3.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit mánáidgárddiide

Tabella 7.3.1 Čoahkketabealla – Sámi mánáidgárdefálaldat – Ohcanvuđot doarjagat

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
21200	Sámi mánáidgárdefálaldat	8 849	9 905	9 905	9 905	0	0,0 %
Submi		8 849	9 905	9 905	9 905	0	0,0 %

Eanet dieđut váikkuhangaskaoapmeortnegiid birra bohtet ovdan doaimbajuiin vuolábealde.

7.3.2 Sámi mánáidgárdefálaldat

Doaimbajui 1: Sámi mánáidgárdefálaldat – Ohcanvuđot doarjagat.

A) Sámi mánáidgárddit

2013 vuoruheapmi:

- Mánáidgárddit mat njuolggadusain leat mearridan ahte mánáidgárdedoaimba lea vuodđuduvvon sámi gillii ja kultuvrii.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Sámi mánáidgárddit.

Sámi mánáidgárdefálaldaga olahusjoavku:

- Mánát sámi mánáidgárddiin.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Sámi mánáin lea mánáidgárdefálaldat mii lea vuodđuduvvon sámi gillii ja kultuvrii mas sámi mánát ohppet, sealluhit ja ovddidit iežaset sámegeiela ja sámi kultuvrra mánáidgárddis.

Ohcanáigemearri:

- Ohcanáigemearri lea guovvamánu 1. b. 2013. Ohcamat mat sáddejuvvojit dan maŋŋá, eai meannuduvvo.

B) Mánáidgárddit sámi ossodagain:

2013 vuoruheapmi:

- Mánáidgárddit mat njuolggadusain mearridan ahte mánáidgárdedoaimba lea vuodđuduvvon sámi gillii ja kultuvrii.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Dáža mánáidgárddit main lea sámi ossodat.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Mánát sámi ossodagas.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Sámi mánáin lea mánáidgárdefálaldat mii lea vuodđuduvvon sámi gillii ja kultuvrii
- Sámi mánát ohppet, sealluhit ja ovddidit iežaset sámegeiela ja sámi kultuvrra..

Ohcanáigemearri:

- Ohcanáigemearri lea guovvamánu 1. b. 2013. Ohcamat mat sáddejuvvojit dan maŋŋá, eai meannuduvvo.

C) Mánáidgárddit main lea sámegealfálaldat:

2013 vuoruheapmi:

- Mánáidgárddit main lea sámegealfálaldat.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Mánáidgárddit main leat sámi mánát.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Sámi mánát mánáidgárddiin.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Sámi mánát mat ožžot sámegeoloahpahusa, ohppet ja ovddidit iežaset sámegeola mánáidgárddis.

Ohcanáigemearri:

- Rabas ohcanáigemearri čakčamánu 15. b. 2013 rádjai. Ohcamat mat sáddejuvvojit dan maŋŋá, eai meannuduvvo

D) Prošeavttat ja ovddidanbarggut mánáidgárddiin:

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Mánáidgárddit sámi mánáiguin mat ožžot doarjaga mánáidgárddiide main leat sámi mánát.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Mánáidgárddit main leat sámi mánát.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Nannet ja ovddidit sámi mánáid sámegeola.

2013 vuoruheamit:

- Modeallaid ráhkadeapmi sámi giellaoahpahas giellaleairraid ja giellalávvguma vuodul.

Ohcanáigemearri:

- Ohcanáigemearri lea cuoŋománu 1. b. 2013. Ohcamat mat sáddejuvvojit dan maŋŋá, eai meannuduvvo.

E) Sámi duhkorasat ja pedagogalaš veahkkeneavvut mánáidgárddiide:

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Mánáidgárddit.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Mánát mánáidgárddiin.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Eanet sámi duhkorasat mat leat heivehuvvon geavaheapmái sámi mánáidgárddiin.

2013 vuoruheamit:

- Hállanpáhkka sámegillii, reahka, bohccot ja boazogárdi, gietkka, lidnevávvát maidda leat gorrojuvvon iešguđet guovlluid gávttit, sugadaneallit ja duhkorasat jienaiguin.

Ohcanáigemearri:

- Ohcanáigemearri lea cuoŋománu 1. b. 2013. Ohcamat mat sáddejuvvojit dan maŋŋá, eai meannuduvvo.

Bušeahhta:

- 9 905 000 ru.

Muđui gustojit sámi mánáidgárdefálaldaga njuolgadusat.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

7.3.3 Sámegielat bargiid rekrutteren

Mihttomearri:

- Eanet sámegielat bargit mánáidgárddiin.

Oassemihttomearit:

- Váikkuhit ovdaskuvlaoahpaheddjiid ja eará bargiid rekrutterema.
- Váikkuhit dasa ahte dálá bargit bissot mánáidgárddiin.
- Váikkuhit dasa ahte almmáiolbmuid oassi mánáidgárddiin lassána.

Strategiijat:

- Stipeanda allaskuvla- ja universitehtastudeanttaide.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Oažžut eanet sámegielat ovdaskuvlaoahpaheddjiid ja eará bargiid.

7.3.3.1 Stipeanda alitohppui

Doaibmabidju 1: Stipeanda ovdaskuvlaoahpaheadjistudeanttaide ja ovdaskuvlaoahpaheddjiide mat váldeat joatkkaoahpu.

Doarjja lea oassi čuoggas 7.5.4.3 Stipeanda alitohppui siiddus 70.

7.4 Vuodđooahpamus

7.4.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit vuodđooahpussii

Tabealla 7.4.1 Čoahkketabealla - Vuodđooahpamus

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Sámi skuvlla sisdoallu ja árvovuoddu	2 756	3 300	3 300	2 900	-400	-12,1 %

Oahppanressurat	22 960	22 225	22 225	24 625	2 400	10,8 %
Submi	25 716	25 525	25 525	27 525	2 000	7,8 %

7.4.2 Sámi skuvlla sisdoallu ja árvovuoddu

Mihttomearri:

- Sámi oahppi galgá oažžu dakkár oahpu mii lea vuodduuvvon sámi árvvuide ja mii dávista dakkár sisdoallui man vuodduvva lea sámi servodat, kultuvra ja giella.

Oassemihttomearit:

- Sámi mánáin ja nuorain lea nana sámi identitehta ja čatnaseapmi sámi gillii, kultuvrii ja servodateallimii.
- Sámi álbmogis lea duohta vuoigatvuohta kvalitatii buori oahpahussii sámegeielas ja sámegillii.
- Nationála politihkka vuoddooahpahusas fuolaha sámi perspektiivva.

Strategiijat:

- Ahte Sámediggi galgá váikkuhit dasa ahte iešguđet skuvlaeaggát/skuvla definere ja konkretisere skuvlla sámi sisdoalu.
- Váikkuhit geahččalan- ja ovddidanbargui fievriddan dihtii árbevieru buolvvas bulvii “birgema” ektui.
- Váikkuhit geahččalan- ja ovddidanbargui giellaoahpahusas.
- Doarjut ovttasbarggu skuvla-ruoktu, skuvla-báikkálaš servodaga ja skuvla-skuvla.
- Váikkuhit dasa ahte nationála politihkka vuoddooahpahusas fuolaha sámi perspektiivva.
- Eanedit daid ohppiid logu joatkkaskuvllas, geat válljejit sámegeiela vuosttašgiellan erenoamážit ja oahpahusa sámegeielas oppalaččat.
- Bargat regionála ja stáhtalaš eiseválddiid ektui oažžun dihtii ásaheavvot fágaskuvlla sámi fágaid/ealáhusaid várás.
- Gulahallama bokte guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin ja eará guoskevaš oassálastiiguin sihkkarastit buori rámmaeavttuid sámi mánáidgárdái, vuoddooahpahussii, rávesolbmuid oahpahussii, alitohppui ja dutkamii.
- Váikkuhit dasa ahte stivrendokumeanttat fuolahit sámi perspektiivva oahpahusas.
- Diehtujuohkin ja bagadallan sámi oahpaheami birra vuoddooahpahusas.
- Váikkuhit buoriid ekonomalaš rámmaeavttuid skuvlaeaggáid sámi sihkkarastin dihtii buori kvalitatii oahpahusa sámegeielas ja sámegillii.
- Láhčit dasa ahte árbediehtu fievridduvvo buolvvas bulvii.
- Bargat dainna ulbmiliin ahte bearráigeheččui gullá sámi oahpahus ja oahpahusdilli sámi mánáid ja nuoraid várás.
- Váikkuhit dasa ahte árbediehtu lea fáladat vuoddoskuvllas.
- Váikkuhit dasa ahte sámi álbmoga formálalaš gelbbolašvuohta lassána.
- Váikkuhit dasa ahte Sámi lohanguovddáš nannejuvvo.
- Sámi oahpaheami čuovvoleapmi ja sámi oahppodárbbuid ektui.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Buot sámi mánát ja nuorat ožžot skuvlafálaldaga mii lea vuodduuvvon sámi árvvuide.
- Ahte buot sámi mánát ja nuorat ožžot oahpahusfálaldaga sámegeielas ja sámegillii beroškeahhtá gos riikkas sii ássat.

7.4.2.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabella 7.4.2.1 Čoahkketabealla – Sámi skuvlla sisdoallu ja árvovuoddu

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuoddoskuvllas	0	500	500	500	0	0,0 %
	Sámi skuvlafierpmádat a)	317	400	400	0	-400	-100,0 %
	Stipeanda ohppiide geain lea sámegealla fágan joatkkaskuvllas	2 439	2 400	2 400	2 400	0	0,0 %
Submi		2 756	3 300	3 300	2 900	-400	-12,1 %

a) Rudat lea sirdojuvnon kap. 17.1.1 Konferánsat maid Sámediggi lágida. Poastta namma lei ovdal sámi mánáidgárddiid

kvalitehtaovddideapmi ja sámi giliskuvllaid fierpmádatčoahkkaneapmi

Tabella 7.4.2.1.1 Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuoddoskuvllas – ohcanvuodot doarjagat

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
21130	Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuoddoskuvllas	0	500	500	500	0	0,0 %
Submi		0	500	500	500	0	0,0 %

Tabella 7.4.2.1.2 Stipeanda ohppiide geain lea sámegealla fágan joatkkaskuvllas

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
21100	Stipeanda ohppiide geain lea sámegealla fágan joatkkaskuvllas	2 439	2 400	2 400	2 400	0	0,0 %
Submi		2 439	2 400	2 400	2 400	0	0,0 %

Eanet dieđut váikkuhangaskaoapmeortnegiin bohtet ovdan doaimbabiin vuolábealde.

7.4.2.2 Sámi erenoamášpedagogalaš fáaldagaid ja dárbbuid kárten

Doaimbabiidju 1: Sámi erenoamášpedagogalaš fáaldagaid ja dárbbuid kárten – hálddahušlaš doaimmat

2013 vuoruheamit:

- Kártet sámi erenoamášpedagogalaš fáaldagaid ja dárbbuid.
- Ráhkadit visogova das guđe čujuhusat leat eanemusat dáid iešguđet fágabirrasiin, dás maiddá makkár dárbbut ja hástalusat skuvllain ja gealboguovddážiin leat, ja makkár fáaldagaid mánát ja nuorat ožžot mánáidgárddis ja skuvllas.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Erenoamášpedagogalaš veahkki sámi mánáide ja nuoraide nu árrat go vejolaš
- Erenoamášpedagogalaš veahkki mánáide ja nuoraide galgá leat bures kvalitativalaččat láchčojuvvon oahppofálaldat ja nu buorre oahppobiras go vejolaš sámegeillas ja sámegilli.

Bušeahhta:

- Hálddahušlaš golut.

7.4.2.3 Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas

Doaimbaidju 2: Árbediehtu ja sámi meahcásteapmi vuodđoskuvllas – ohcanvuđot doarjagat.

2013 vuoruheamit:

- Prošeavttat vuodđoskuvllas main lea ulbmil bisuhit, ovddidit ja viidáseappot doalvut sámi luonddutearpmaid ja máhtu sámi árbevirolaš luonddugeavaheamis.
- Prošeavttat vuodđoskuvllat mat čalmmustahttet oahpahusa sámegeielas ja árbedieđus ja daid seailuheapmi ”birgema” ektui.
- Meahcástanprošeavttat.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Skuvlaeaiggádat.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Sámi skuvla ja oahppit geat ožžot oahpahusa sámegeielas.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Ahte árbediehtu gaskkustuvvo vuodđoskuvladásis.
- Ahte árbediehtu dohkkehuvvo bastevaš válgafágan vuodđoskuvladásis.

Ohcanáigemearri:

- Ohcanáigemearri lea miessemánu 1. b. 2013. Ohcamat mat sáddejuvvojit dan maŋŋá, eai meannuduvvo.

Bušeahhta:

- 500 000 ru.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

Muđui gustojit njuolggadusat prošeavttaide árbedieđu birra ja sámi meahcástallama birra vuodđoskuvllas.

7.4.2.4 Sisdoallu oahpahusas

Doaimbaidju 3: Sisdoallu oahpahusas – hálldahuslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Sámi oahppoplánadahkosa ođasmahttin – Máhttolokten Sámi.
- Oččodit buriid rámmaid ja sisdoalu oahpahusas.
- Ásahit válgafágafálaldaga árbedieđus.
- Guorahallat ja árvoštallat oahppofálaldaga boazodoalus joatkkaskuvladásis.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Ahte buot sámi mánát ja nuorat ožžot dakkár skuvlafálaldaga mii lea vuodđuduvvon sámi árvvuide
- Ahte buot sámi mánát ja nuorat ožžot oahpahusa sámegeielas ja sámegeilli beroškeahttá gos riikkas sii orrot

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

7.4.2.5 Stipeanda ohppiide geain lea sámegealla fágasuorggis joatkkaskuvllas

Doaimbidju 4: Stipeanda ohppiide geain lea sámegealla fágasuorggis joatkkaskuvllas.

2013 vuoruheamit:

- Stipeanda daidda ollesáiggeohppiide joatkkaskuvllas, geain lea sámegealla fágasuorggis.

Stipeandaortnega stipeandaoažžut ja olahusjoavku:

- Ollesáiggeohppiide joatkkaskuvllas, geain lea sámegealla fágasuorggis.

Galgá váikkuhit ahte:

- Eanedit daid oahppiid logu joatkkaskuvllas, geat válljejit sámegealla vuosttašgiellan ja oahpahusa sámegeallas.

Ohcanáigemearri:

- Ohcanáigemearri lea guovvamánu 1. b. 2013. Ohcamat mat sáddejuvvojit dan maŋŋá, eai meannuduvvo.

Bušeahhta:

- 2 400 000 ru.

Ortnega hálldaša sámediggeráđdi dahje dat orgána masa sámediggeráđdi fápmuda válddi.

Muđui gustojit njuolggadusat prošeavttaide árbedieđu birra ja sámi meahcástallama birra vuodđoskuvllas.

7.4.3 Oahppanressurssat

Mihttomearri:

- Mánáidgárdemánáin ja sámi ohppiin galget leat kvalitehta dáfus buorit oahppanressurssat. Mánáidgárddi rámmaplána sisdoalu ja bargamušaid vuodul, ja vuodđooahpahusa gustovaš oahppoplánaid vuodul.

Oassemihttomearit:

- Mánáidgárddiid ja vuodđooahpahusa oahppanressurssat ja pedagogalaš ávdnasat galget váikkuhit dasa ahte sámi giella ja kultuvra nannejuvvo.
- Sámi oahpponeavvut mánáidgárddi rámmaplána sisdoalu ja bargamušaid, ja gustovaš oahppoplánaid vuodul.
- Erenoamášpedagogalaš dutkan fuolaha, duodašta ja gaskkusta sámi perspektiivva.
- Čalmustahttit dutkanvuđot máhtu erenoamášpedagogalaš suorggis ávkin mánáide, nuoraide ja iešguđet gealboguovddážiidda.

Strategiijat:

- Ráhkadit doaimbidjoplána ovddideami várás sámi oahppanressurssaid jahkásaš vuoruhemiiguin.
- Ráhkadit ja dađistaga ođasmahttit visogova álggahuvvon ja gárvvistuvvon oahppanressurssain.
- Dađistaga registreret ja ráhkadit ođasmahttojuvvon dieđuid gárvvistuvvon oahppanressurssaid birra.
- Ráhkadit sámi oahppanressurssaid mánáidgárdái ja vuodđooahpahussii.

- Kártet ja duođaštit dárbbu erenoamážit heivehuvvon oahppanressaide mánáidgárddis ja vuodđooahpahusas.
- Čuovvolit raportta «Tiltak for å effektivisere utvikling og produksjon av samiske læremidler».
- Oahpponeavvoohcamiid meannudeapmi ja prošavttaid čuovvoleapmi.
- Oahpponeavvoguovddáš – gárvvistuvvon oahppanressaid registreren, diehtujuohkin ja bagadeapmi oahppanressaid luokkaheami birra.
- Sisaoastinortnega hálldašeapmi.
- Oahpponeavvuskádat Ovttas.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Eanedit mánáidgárddiid ja vuodđooahpahusa várás oahppanressaid ja pedagogalaš veahkkeneavvuid logu
- Sámi oahppanressat fidnemis.
- Doarvá erenoamážit heivehuvvon sámi oahppaneavvut mánáidgárddiid, vuodđooahpahusa ja rávesolbmuid oahpahusa várás leat fidnemis.
- Sámi oahpponeavvuid ja pedagogalaš ávdnasiid ovddideapmi lea buorre ja bevttolaš.

7.4.3.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 7.4.3.1 Čoahkketabealla –oahppanressat

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Oahpponeavvo- ja terminologijjaovddideapmi lullisámegielas	0	0	0	1 000	1 000	-
	Oahppanressaid ovddideapmi	16 183	14 725	14 725	17 625	2 900	19,7 %
	Oahppanressat – iežamet prošavttat	6 777	7 500	7 500	6 000	-1 500	-20,0 %
Submi		22 960	22 225	22 225	24 625	3 900	17,5 %

Tabealla 7.4.3.1.1 Oahpponeavvo- ja terminologijjaovddideapmi lullisámegielas - Njuolggodoarjagat

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Sámi allaskuvla	0	0	0	1 000	1 000	-
Submi		0	0	0	1 000	1 000	-

Tabealla 7.4.3.1.2 Oahppanressaid ovddideapmi – Ohcanvuodot doarjagat

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
21000	Oahppanressaid ovddideapmi	a) 16 183	14 725	14 725	17 625	2 900	19,7 %
Submi		16 183	14 725	14 725	17 625	2 900	19,7 %

a) 1 400 000 ru lea vižžojuvvon Ráđdehusa doaimplánas sámegielaide várás ja 1 500 000 ru lea vižžojuvvon sámi oahpponeavvuskádagas.

Jagi 2013 várás leat čuovvovaš poasttat ovttahttojuvvon: dábálaš oahpponeavvut vuodđooahpahušii, erenoamážit heivehuvvon oahpponeavvut ja oahpponeavvut mánáidgárddiide.

Tabella 7.4.3.1.3 Oahppanressurat – iežamet prošavttat

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
21030	Oahpponeavvuid jorgaleapmi ja heiveapmi	4 000	4 000	4 000	4 000	0	0,0 %
22000	Sámi oahpponeavvuskádat – Ovttas- Aktan- Aktesne	a) 2 777	3 500	3 500	2 000	-1 500	-42,9 %
Submi		6 777	7 500	7 500	6 000	-1 500	-20,0 %

a) 1 500 000 ru lea sirdojuvvon oahppanressurssaid ovddideapmái.

Eanet dieđut váikkuhangaskaomiid ortnegiid birra bohtet ovdan doaibmabijuin vuolábealde.

7.4.3.2 Oahppanressurssaid ráhkadeapmi

Doaibmabidju 1: Lullisámegiela oahpponeavvo- ja terbmaovddideapmi - njuolggodoarjagat.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Sámi allaskuvla.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Lullisámi guovllu álbmot.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Lullisámi gealbobiras seailu ja ahte dasa sihkkarastojuvvojit rámmaeavttut boahttevaš doibmii ja ovddideapmái.

Bušeahhta:

- 1 000 000 ru

Ortnega hálldaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

Muđui gustojit njuolggadusat lullisámi oahpponeavvuid- ja tearbmaovddideami várás.

Doaibmabidju 2: Oahppanressurssaid ovddideapmi – ohcanvuđot doarjagat.

2013 vuoruheamit:

- Ođđasis deaddilit, ođasmahttit ja dárkkistit dálá oahppanressurssaid mánáidgárddiid várás.
- Oahppanressurssat mánáidgárddiid rámmafápmu čuovvovaš fágasurggiide:
 - Luondu, biras ja tehnikka.
- Davvisámegiella vuosttašgiellan – oahpponeavvodagus mii ollásit gokčá 5. – 7. jahkecehkiid.
- Julevsámegiella vuosttašgiellan: ovddidit, vejolaččat jorgalit ja heivehit, oahppanressurssaid joatkkaoahpahussii.
- Lullisámegiella vuosttašgiellan – fáddáihppagat giellaoahpus, vejolaččat vuodđogirji nuoraidceahkkái ja joatkkaoahpahussii.
- Servodatfágat – oahpponeavvodagus mii ollásit gokčá 1. - 4. jahkecehkiid.
- Digitála oahpponeavvu davvi-, julev- ja lullisámegilli uhčimusat golmma fágii ja čuovvu sámi oahppoplánadahkosa.
- Ođđasis deaddilit, ođasmahttit ja dárkkistit dálá oahppanressurssaid (vuodđooahpahussii).
- Erenoamážit heivehuvvon oahppanressurssat dieđihuvvon, oktagaslaš dárbbuid vuodul.
- Erenoamážit heivehuvvon oahppanressurssat surgiin oaidnin-, gullan-, matematiikka- ja lohkan- ja /čállinváttisvuodát ja giella, gulahallan ja seahkalas oahppanválttisvuodát.

- Kárten- ja bagadusávdnasat, erenoamážit autismasuorgái.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Fitnodagat.
- Almmolaš ja priváhta ásahusat.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Mánát geat geavahit sámegiela mánáidgárddis ja mánáidgárdebargit.
- Vuoddoahpahusa oahppit.

Galgá váikkuhit dasa:

- Ahte dain mánáidgárdemánáin geain lea sámi mánáidgárdefálaldat, lea vejolašvuohta oažžut kvalitehta dáfus buriid oahpponeavvuid.
- Ahte ohppiin lea vejolašvuohta oažžut buriid sámi oahpponeavvuid buot fágain vuoddoahpahasas.
- Ahte dain mánáin, main leat erenoamáš dárbbut, lea kvalitehta dáfus ja dásseárvosaš skuvlafálaldat mii lea vuoddudivvon iežaset gillii, kultuvrii ja eallinvuohkáii.
-
- Ohcanáigemeari:
- Ohcanáigemeari lea guovvamánu 15. b. 2013. Ohcamat mat sáddejuvvojit dan maŋŋá, eai meannuduvvo.

Bušeahhta:

- 17 625 000 ru.

Muđui gustojit njuolggadusat oahppanressurssaid ovddideami várás.

Ortnega hálddaša sámediggeardđi dahje dat orgána masa sámediggeardđi fápmuda válldi.

7.4.3.3 Oahppodahkosiid jorgaleapmi ja heiveheapmi

Doaibmabidju 3: Oahppodahkosiid jorgaleapmi ja heiveheapmi – almmolaš háhkan.

Áššis 21/08 Sámedikki strategalaš plána oahpponeavvoráhkadeami várás 2009-2012 leat oahpponeavvoráhkadeami mihttomearit ja strategiiat mearriduvvon.

Vuoddoskuvlla matematihkkaoahppodahkosiid jorgaleapmi julev- ja lullisámegillii. Lassin ovddeš várrejumiide várrejuvvojit ruđat 2013:s dán doibmii. Ruđat galget maiddái gokčat tearbmabarggu.

2013 vuoruheamit:

- Jorgalit matematihkkadahkosa 5. - 7. jahkecehkiide julev- ja lullisámegillii.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Sámi oahpponeavvut matematihkas leat fidnemis.

Bušeahhta:

- 4 000 000 ru.

7.4.3.4 Sámi oahpponeavvuskádat – Ovttas- Aktan- Aktesne

Doaibmabidju 4: Sámi oahpponeavvuskádat – Ovttas- Aktan- Aktesne – iežamet prošeavttat.

Prošeakta lea Sámedikki oahpponeavvoráhkadeami strategalaš plána 2009-2012 čuovvoleapmi.

Prošeavtta ulbmil lea ovddidit neahttavuđot bálvalusaid sámi oahppanressaide ja galgá fállat golbma vuodđobálvalusa:

- Neahttauskádat diehtajuohkima várás sámi oahpponeavvuid birra.
- Almmuhanreaiddut digitála oahpponeavvuid várás.
- Sámi juogadanarena.

Sámediggi lea ovttas Senter for IKT i utdanningen bargamin buot golmmain bálvalusain prošeavttas. Prošeakta lea maŋjonan máŋgga siva geažil. Mii lea sihkkarastimin prošeaktii bastevaš doaimma, ja mii oaidnit ahte dárbbasuvvo eanet áigi vai sáhttit addit buori oahppaneavvobálvalusa dan ásaheamis, mii galgá váldit badjelasa doaimma.

Seammás lea hui deatalaš bisuhit doaimma prošeavttas, vai sáhtta fállat dan bálvalusa maid Ovttas- Aktan- Aktesne galgá fállat prošeaktaplána vuodul. Uskkádaga doaibma galgá sihkkarastojuvvot 2013 várás, ja rievdaduvvot bastevaš ortnegin 2013 rájes. Sámediggi bargá departemeantta ektui sihkkarastin dihtii ahte Ovttas oažžu einnostan vejolaš ruhtadeami.

Galgá váikkuhit dasa ahte ráhkaduvvojit:

- Neahttavuđot bálvalusat sámi oahppanressaide.

Bušeahhta:

- 2 000 000 ru.

7.4.4 Lága vuodul ja struktuvrralaš rámmat oahppamii

Mihttomearri:

- Sámi oahppi ja fuolaheaddji vuoigatvuodát ja geatnegasvuodát galget leat vuodđuduvvon lágaide ja lálkkaasahusaide vai sihkkarastojuvvo dásseárvosaš vuoigatvuohta kvalitehta dáfus oahpahussii mii lea heivehuvvon ja lálkččojuvvon sámi ohppiide.

Oassemihttomearit:

- Nannet ja ovddidit sámi servodaga.

Strategiijat:

- Gulahallama bokte guoskevaš oassálastiiguin sihkkarastit buoriid rámmaeavttuid sámi mánáidgárdái, vuodđooahpahussii.
- Konsultašuvnnat.
- Gulahallan ja aktiiva ja ulbmillaš bargu stáhta, regionála ja gieldda eiseválddiid ektui.
- Doaibmat aktiiva bealli fylkkagieldda ektui ovttasbargošiehtadusaid oktavuodas.

2013 vuoruheamit:

- Ásahit bastevaš sajiid gos beassá fylkkamánniiguin/KS:in/fylkkagielddaiguin digaštallat oktasaš hástalusaid birra daid dárbbuid ektui mat sámi servodagas leat oahpahussuorggis.
- Bargat dainna ulbmiliin ahte gealbudeapmi sámi kultuvrras, historijás ja servodateallimis váldojuvvo mielde ovttasbargošiehtadusaide fylkkagielddaiguin.

Galgá váikkuhit dasa:

- Ahte skuvlaeaiggádat, oahppit ja fuolaheaddjit dihtet mat sin vuoigatvuodát leat oahpahusa ektui, ja ahte sámi oahppit ožžot kvalitehta dáfus buori skuvlafálaldaga.

7.5 Alitoahppu ja dutkan

Mihttomearri:

- Sámi álbmogis lea dat máhttu, gelbbolašvuolta ja gálggat, mat gáibiduvvojit dasa ahte ovddidit sámi servodaga.

Oassemihttomearit:

- Eanet sámi fágaolbmot iešguđet fágasurggiin
- Buot alitoahppu ja duktan fuolahit sámi perspektiivva.

Strategiijat:

- Gulahallama bokte guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin ja guoskevaš oassálastiguin sihkkarastit buriid rámmaeavttuid sámi mánáidgárddiide, vuodđooahpahussii, alitohppui ja dutkamii.
- Váikkuhit dasa ahte nationála politihkka mánáidgárddiid, vuodđooahpahusa, alitoahpu ja dutkama ektui fuolaha sámi perspektiivva.
- Váikkuhit sámi álbmoga formálalaš gelbbolašvuoda loktemii.
- Váikkuhit dasa ahte davveguovlopolitihkka fuolaha sámi pespektiivva.
- Čállit sámediggedieđáhusa alitoahpu ja dutkama birra.

Galgá váikkuhit dasa ahte šaddet:

- Eanet sámi studeanttat iešguđet profešuvdnaoahpuin.
- Eanet lánkaásahusat alitohppui mat fuolahit sámi perspektiivva
- Stuorat oassi dutkamis fuolaha sámi perspektiivva.

7.5.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit alitohppui ja dutkamii ()

Tabealla 7.5.1 Čoahkketabealla – Alitoahppu ja dutkan

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Alitoahppu ja dutkan	3 237	3 650	3 650	3 650	0	0,0 %
Submi		3 237	3 650	3 650	3 650	0	0,0 %

7.5.2 Sámi perspektiiva

Mihttomearri:

- Nationála politihkka fuolaha sámi perspektiivva alitoahpus ja dutkamis.

Oassemihttomearri:

- Buorre gulahallan departemeanttaiguin ja dutkanrádiin.

Strategiijat:

- Bargat dainna ulbmiliin ahte Sámediggi oažžu válldi nammadit áirasiid buot guoskevaš lávdegottiide mat galget ráhkadit stivrendokumeanttaid alitohppui nationála dásis, ja beassá gulahallat áirasiiguin maŋŋá nammadeami.
- Bargat dan ala ahte Sámediggi galgá oažžut viiddiduvvon rolla Davveguovlopolitihka máhttodimenšuvdnii.
- Bargat dainna ulbmiliin ahte iešguđet profešuvdnaohpuid odđa rámmaaplánaid nationála njuolggadusain ja lánkaásahusain lea sámi perspektiiva vuodđun.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Buot odđa stivrendokumeanttain alitoahpus ja dutkamis lea sámi perspektiiva.
- Davveguovlopolitihka máhttodimenšuvdna fuolaha álgoálbmotperspektiivva.

Bušeahhta:

- Hállddahušlaš golut.

7.5.3 Ovttasbargu sámi oahpaheaddjioahpu regiovnain

Mihttomearri:

- Sámi oahpaheaddjioahpu regiovdna fállá oahpuid mat vuhtiiváldet sámi servodaga dárbbuid.

Oassemihttomearit:

- Eanet studeanttat mat ožžot gelbbolašvuoda sámi gielas, kultuvrras ja servodateallimis.

Strategiijat:

- Doaimmat árjjalaš oassálastin ovttasbargočoaikkimiin 7. regiovnain.
- Váikkuhit dasa ahte sámi oahpaheaddjioahpu ásausat oktiordnejit ja fálet kurssaid ja oahppofálaldagaid buot golmma sáme gielas ja ahte lánččojuvvo oahpuide kulturmáhtus/historjjás ja servodateallimis.

Galgá váikkuhit dasa ahte lea:

- Máhttu mainna nannet ja ovddidit sámi servodaga.

Bušeahhta:

- Hállddahušlaš golut.

7.5.4 Rekrutteret sámi nuoraid ja rávesolbmuid alitohppui

2013 vuoruheamit:

- Váikkuhit sámi alitoahpu nationála rekrutterenstrategiija, 2011 – 2014, čuoovoleami.
- Gulahallama ja ovttasbarggu bokte Máhtodepartemeanttain ja alitoahpu ásausaiguin váikkuhit dasa ahte šaddet eanet dakkár oahpposajit main sámi studeanttain lea sisabeassanearri.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Studeanttaid lohku Sámi allaskuvllas skuvlajahká 2013/2014 stuorru.
- Sámi studeanttaid lohku iešguđet profešuvdnaohpuin stuorru.

Bušeahhta:

- Hállddahušlaš golut.

7.5.4.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabella 7.5.4.1 Čoahkketabealla – Alitohppu ja dutkan

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Gealbudan- ja rekrutterenprográmma	800	800	800	800	0	0,0 %
	Stipeanda alitohppui	2 437	2 850	2 850	2 850	0	0,0 %
Submi		3 237	3 650	3 650	3 650	0	0,0 %

Tabella 7.5.4.1.1 Gealbudan- ja rekrutterenprográmma – njuolggodoarjagat

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus	
21000	Sámi allaskuvla	a)	800	800	800	800	0	0,0 %
Submi			800	800	800	800	0	0,0 %

a) Jagis 2013 geavahuvvo 800 000 ru sámeálbmotfoandda reanttuin. Dát poasta gohčoduvvui ovdal rávesolbmuidohppoprográmma.

Tabella 7.5.4.1.2 Stipeanda alitohppui

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus	
21110	Stipeanda alitohppui	a)	2 437	2 850	2 850	2 850	0	0,0 %
Submi			2 437	2 850	2 850	2 850	0	0,0 %

a) Jagis 2013 geavahuvvo 500 000 ru sámeálbmotfoandda reanttuin.

Eanet diedut váikkuhangaskaoapmeortnegiid birra bohtet ovdan doaibmabijuin vuolábealde.

7.5.4.2 Gealbudan- ja rekrutterenprográmma

Doaibmabidju 1: Gealbudan- ja rekrutterenprográmma – njuolggodoarjagat.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Sámi allaskuvla.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Rávesolbmot geat váldet oahpu sámeielas.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Nannet ja ovddidit sámeielas.

Bušeahhta:

- 800 000 ru.

Ortnega hálddaša sámediggeráddi dahje dat orgána masa sámediggeráddi fápmuda válddi.

Muđui gustojit njuolggadusat gealbudan- ja rekrutterenprográmmaid várás.

7.5.4.3 Stipeanda alitohppui

Doaibmabidju 2: Stipeanda alitohppui ja sámegiela ođđasis ealáskahttin.

Ortnet gullá kapihttaliid 7.3 Mánáidgárdi, 7.5 Alitohppu ja dutkan ja 8.4 Dearvvašvuoda- ja sosiálafágalaš bargiid gealbudeapmi.

Vuoruheamit:

- Sámi mánáidgárdeoahpaheaddjioahppu ja eará mánáidgárdeoahpaheaddjioahppu.
- Sámegeialagat geat váldet girkolaš oahpu diakonan, katekehtan, kantorán ja báhppan.
- Bachelor boazodoalus.
- Sámi oahpaheaddjioahppu ja eará oahpaheaddjioahppu.
- Alitohppu lulli-, julev- dahje davvisámegielas.
- Mánáidsuodjalus minoritehtaperspektiivvas. Dát ii guoskka dakkár vuodđooahpuide go bachelor.
- Fágaidgaskasaš joatkkaohppu psykososiála barggus. Dát ii guoskka dakkár vuodđooahpuide go bachelor.
- Psykososiála bargu mánáidguin ja nuoraiguin. Dát ii guoskka dakkár vuodđooahpuide go bachelor.

Stipeandaortnega stipeandaoažžut ja olahusjoavku:

- Universitehta- ja allaskuvlastudeanttat

Galgá váikkuhit:

- Sámegeialat fágaolbmuid rekrutteret iešguđet fágasurggiide
- Ođđasis ealáskahttit sámegiela ja movttiidahttit rávesolbmuid oahppat sámegiela.
- Movttiidahttit eanebui loktet iežaset gelbbolašvuoda vai sáhttet váldit alitohpu sámegielas.

Ohcanáigemearit:

- Ohcanáigemearri 2013 gidđalohkanbadjeohpuide lea guovvamánnu 1.b. Ohcamat mat sáddejuvvojit dán beaivvi maŋŋá, eai meannuduvvo.
- Ohcanáigemearri 2013 čakčalohkanbadjeohpuide lea golggotmánnu 1.b. Ohcamat mat sáddejuvvojit dán beaivvi maŋŋá, eai meannuduvvo.

Bušeahhta:

- 2 850 000 ru. Ruđat iešguđet vuoruhemiid vuolde juogaduvvojit seammamađe lohkanbajiid gaskkas.

Ortnega hálddaša sámediggeárdđi dahje dat orgána masa sámediggeárdđi fápmuda válddi.

Muđui gustojit alitohpu stipeandda njuolggadusat.

7.5.5 Dutkan ja árvoháhan

Mihttomearri:

- Guoskevaš dutkan vuodđun váljjejumiiide ja politihkalaš mearrádusaide sámi servodaga ovddideamis lea gávdnamis.

Strategiijat:

- Váikkuhit dasa ahte oahppodimenšuvdna davveguovlopolitihkas deattuhuvvo eanet.
- Mielde váikkuheamen dasa ahte Sámi allaskuvla ovddiduvvo álgoálbmotuniversitehtan.
- Ásahit gulahallama guoskevaš álgoálbmotorganisašuvnnaiguin ja ásahusaiguin.

- Bargat dainna ulbmiliin ahte ráđđehusa dutkandieđáhus fuolaha sámi perspektiivva.
- Bargat dainna ulbmiliin ahte Sámedikki ja Dutkanráđi gaskasaš ovttasbargu formaliserejuvvo.
- Bargat dainna ulbmiliin ahte viiddiduvvo daid lahtuid ovddasteapmi, maid Sámediggi nammada Dutkanráđđái.
- Váikkuhit dasa ahte sámi árbediehtu oázžu lunddolaš saji dutkamii.
- Gulahallama bokte Máhttodepartemeanttain váikkuhit dasa ahte sámi perspektiiva fuolahuvvo dutkamis.
- Čuovvolit regionála dutkanfoanddaid barggu.

Galgá váikkuhit dasa:

- Ahte sámi servodaga ovddideapmái lea gávdnamis áššáiguoskevaš dutkan vuodđun sámi servodaga ovddideapmái.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

7.6 Árbediehtu

Mihttomearri:

- Árbedieđu duodašteapmi, seailluheapmi, suodjaleapmi ja rádjan máhttovuodđun ja viidáseappot fievrredeapmin oahpahas ja dutkamis.

Oassemihttomearit:

- Eanet duodaštanproševttat leat čađahuvvon lulli-, julev- ja davvisámi guovlluin.
- Vuohki mo dahkat árbedieđu olahahhtin ja mo dan gaskkustit máhttovuodđun oahpahussii ja dutkamii.

Strategiijat:

- Gulahallan ja ovttasbargu Sámi allaskuvllain Árbediehtoguovddáža ovddideami oktavuodas.
- Guorahallat šiehtadusa 2014- bušeahttabarggu oktavuodas.

7.6.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 7.6.1. Čoahkketabealla - Árbediehtu

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Sámi luonddugaevaheami gealboguovddáš	0	500	500	500	0	0,0 %
	Systemáhtalaččat kártet árbedieđu	200	650	650	650	0	0,0 %
	Árbediehtu	1337	1 300	1 300	850	-450	-34,6 %
Submi		1 537	2 450	2 450	2 000	-450	-18,4 %

Tabealla 7.6.1.1 Sámi luonddugaevaheami gealboguovddáš – Njuolggodoarjagat

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
22300	Sámi allaskuvla	0	500	500	500	0	0,0 %
Submi		0	500	500	500	0	0,0 %

Tabella 7.6.1.2 Systemáhtalaččat kártet árbedieđu – Njuolggodoarjagat

(1000 ru)

Akt.	Namahus		RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
20100	Sámi allaskuvla	a)	200	650	650	650	0	0,0 %
Submi			200	650	650	650	0	0,0 %

a) Jahkái 2013 geavahuvvo 650 000 ru sámeálbmotfoandda reanttuin.

Tabella 7.6.1.3 Árbediehtu – Ohcanvudot doarjagat

(1000 ru)

Akt.	Namahus		RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
21300	Tradisjonell kunnskap	a)	1 337	1 300	1 300	850	-450	-34,6 %
Submi			1 337	1 300	1 300	850	-450	-34,6 %

a) Jahkái 2013 geavahuvvo 850 000 ru sámeálbmotfoandda reanttuin.

Eanet dieđut váikkuhangaskaoapmeortnegiid birra bohtet ovdan doaibmabijuin vuolábealde.

7.6.2 Sámi luonddugeavaheami gealboguovddáš

Doaibmabidju 1: Sámi luonddugeavaheami gealboguovddáš – njuolggodoarjagat.

Prošekta lea Sámedikki čuovvoleapmi ja konkretiseren Árbediehtu – prošeavtta bohtosiin, mii lei Sámi allaskuvllas. Dát galgá leat vuodđun ráđđehusa davveguovlostrategijai doaibmabijuid čuovvoleapmái dán prošeaktii vai árbevirolaš máhtu mii lea čatnon sámi luonddugeavaheapmái institušonaliserejuvvo, ovdána ja seailuhuvvo. Ulbmil prošeavttain lea váikkuhit dasa ahte sámi árbevirolaš máhttu mii lea čatnon iešguđetlágan sámi luonddugeavaheapmái, biddjo vuodđun ja deattuhuvvo luondduresurssaid hálldašeamis.

Pilotprošekta galgá addit vuodtu Árbediehtu-guovddáža ásaheapmái.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Sámi allaskuvla.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Luondduriggodagaid geavaheaddjit sámi guovlluin.

Galgá váikkuhit:

- Háhkát dieđuid sámi luonddugeavaheami birra ja daid geavahit resursan luondduriggodagaid hálldašeamái.
- Dasa ahte sámi guovlluid luondduriggodagat hálldašuvvojit buorebut.

Bušeahhta:

- 500 000 ru

Ortnega hálldaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

Muđui gustojit njuolggadusat sámi luonddugeavaheami gealboguovddážiid várás.

7.6.3 Systemáhtalaččat kártet árbedieđu

Doaimbaidju 2: Systemáhtalaččat kártet árbedieđu – njuolggodoarjagat.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Sámi allaskuvla.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Ásahusat, organisašuvnnat ja vejolaččat ovttaskas olbmot geat ovttaskarget ásahusaiguin ja organisašuvnnaiguin árbedieđu duođaštemiin.

Galgá váikkuhit dasa ahte:

- Ovddiduvvo metodalaš vuodđu árbedieđu systemáhtalaš kártemii.

Bušeahhta:

- 650 000 ru.

Muđui gustojit njuolggadusat árbedieđu systemáhtalaš kártema várás.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

7.6.4 Árbediehtu

Doaimbaidju 3: Árbediehtu – ohcanvuđot doarjagat.

Árbediehtu lea dehálaš oassi sámi kultuvrras ja identitehtas. Árbediehtui guoská earret eará feara makkár geavaheapmái ja hálddašeapmái luondduressain.

Dát máhttu ja diehtu main vásihusat leat vuodđun, fievrreduvvojit buolvvas buolvii njálmmálaš vuogi bokte ja praktihkalaš barggu čađa.

2013 vuoruheamit:

- Prošeavttat mat váikkuhit sámi álbmotmedisiinna duođašteapmái ja sealluheapmái.
- Prošeavttat mat duođaštit mo nissonolbmot geavahit ja gaskkustit árbedieđu.
- Prošeavttat mat duođaštit ja sealluhit guoddilis luondduhálddašeami ja luonddugeavaheami.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Almmolaš ja priváhta ásahusat ja organisašuvnnat.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Sámi álbmot Norggas ja álbmot muđui.

Galgá váikkuhit:

- Sámi árbedieđu duođašteami.

Ohcanáigemearmi:

- Ohcanáigemearmi lea cuoŋománu 1. b. 2013. Ohcamat mat sáddejuvvojit dan maŋŋá, eai meannuduvvo.

Bušeahhta:

- 850 000 ru.

Muđui gustojit njuolggadusat árbedieđu várás

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

8 Dearvvašvuohta ja sosiála

8.1 Váldomihttomearri

- Dásseárvosaš dearvvašvuođa-, sosiála- ja fuolahusbálvalusat sámi álbmogii mat váldet vuolggasaji sámi gielas ja kultuvrras.

Sámedikki dearvvašvuođa- ja sosiálapolitihka vuodđuduvvo dásseárvosaš dearvvašvuođa ja sosiálabálvalusaide sámi álbmoga várás, seamma dásis go muđui álbmogis leat. Vuodđun dásseárvosaš mihttomeari sihkkarastimii lea buot dásiin máhtolašvuohta ja gelbbolašvuohta mánggakultuvrralaš áddejumis ja sáme gielas ja sámi kultuvrras.

8.2 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit dearvvašvuhtii ja sosiálii

Tabella 8.2 Čoahkketabealla – Dearvvašvuohta ja sosiála

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Ovttadássásaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalus	2 174	3 965	3 965	3 831	-134	-3,4 %
Submi		2 174	3 965	3 965	3 831	-134	-3,4 %

Dearvvašvuođa- ja sosiálajuogus

Dearvvašvuođa- ja sosiálajuhkosa bálkkát, mátkkošteapmi ja gelbbolašvuođaloktengolut gullet kapihttali 18 Hálldahusdási doaimmagolut

Dearvvašvuođa- ja sosiálajuogus gullá Ealáhus-, kultur- ja dearvvašvuođaossodahkii (EKD).

Ossodagas leat golbma juhkosa:

- Ealáhusjuogus
- Kulturjuogus
- Dearvvašvuođa- ja sosiálajuogus

Dearvvašvuođa- ja sosiálajuogus lea sámediggeráđi politihkalaš čállingoddi, ja das lea ovddasvástádus bidjat johtui strategiijaid dearvvašvuođa- ja sosiála fágasuorggi siskkobealde. Dat bohtet ovdan hálldahuslaš doaimmain ovddit kapihttaliin.

Dán juhkosis lea maiddái hálldašanoovddasvástádus dearvvašvuođa- ja sosiála fágasuorggi siskkobealde. Dearvvašvuođa- ja sosiálajuhkosis lea hálldašanoovddasvástádus dáid surggiid siskkobealde:

- Doarjagiid hálldašepmi dearvvašvuođa- ja sosiálaproševttaide

Dearvvašvuođa- ja sosiálajuogus hálldašii 2 jahke barggu 1.10.2012 muttus.

8.3 Ovttadássásaš dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalus

Mihttomearri:

- Nannejuvnon dearvvašvuođa- ja sosiálabálvalus mii lea heivehuvvon sámi álbmoga vuoigatvuođaide ja dárbbuide.

Strategiijat:

- Gulahallamiin ja ovttasbargguin eiseválddiiguin ja gullelaš oassálastiiguin sihkkarastit Sámediggái váikkuhanfámu sámi álbmoga dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusaid hábmemei ja čadaheapmái.
- Váikkuhangaskaomiid aktiivlaš geavaheami bokte ovddidit ja heivehit dakkár
- dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusa mii lea vuodđuduvvon sámi giella- ja kulturáddejupmái buot dásiin.
- Eavttuid mearrideaddji leahkit guoskevaš dutkamii, mii addá dutkanbohtosiid sámi servodaga dili hárrái dearvvašvuoda-, sosiála- ja mánáidsuodjalussuorggis.

Galgá váikkuhit:

- Sámi álbmogii addojit dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusat, mat leat heivehuvvon sámi álbmoga dárbbuide ja vuoigatvuodaide.

8.3.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabella 8.3.1 Čoahkketabealla – Ovtadássásaš dearvvašvuoda ja sosiálabálvalus (1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Geavaheaddjifálaldagat boarráset sámiide	500	515	515	531	16	3,1 %
	Dearvvašvuoda- ja sosiálaproševttat	1 674	2 850	2 850	2 700	-150	-5,3 %
	Ovttasdoaimmanodastusa čuovvoleapmi	0	600	600	600	0	0,0 %
Submi		2 174	3 965	3 965	3 831	-134	-3,4 %

Tabella 8.3.1.1 Fálaldagat boarráset sámiide – Njuolggodoarjja (1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
25000	Várdobáiki BA	500	515	515	531	16	3,1 %
Submi		500	515	515	531	16	3,1 %

Tabella 8.3.1.2 Dearvvašvuoda- ja sosiálaproševttat – Ohcanvuodot doarjagat (1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
26000	Dearvvašvuoda- ja sosiálaproševttat	1 674	2 850	2 850	2 700	-150	-5,3 %
Submi		1 674	2 850	2 850	2 700	-150	-5,3 %

Tabella 8.3.1.3 Ovttasdoaimmanodastusa čuovvoleapmi – Prošakta iežamet hálddus (1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
27000	Ovttasdoaimmanodastusa čuovvoleapmi	0	600	600	600	0	0,0 %
Submi		0	600	600	600	0	0,0 %

Lagat dieđut doarjjaortnegiid birra, bohtet ovdan doaimmain vuolábealde.

8.3.2 Geavaheaddjifálaldagat boarráset sámiide

Doaibmabidju 1: Geavaheaddjifálaldagat boarráset sámiide – njuolggadoarjja.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Várdobáiki sámi guovddáš

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Sámi boarrásat ja sámi giella- ja kulturguovddážit mat háliidit joatkit ja viidáseappot ovddidit eastadeaddji ja eaktodáhtolaš doaibmabijuid vuorraset sámiide, lassin almmolaš bálvalusaide.

Galgá váikkuhit:

- Ásahuvvon eastadeaddji ja eaktodáhtolaš doaibmabijuid joatkima ja viidáseappot ovddideami vuorraset sámiide, lassin almmolaš dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusaide.
- Bagadusa ja ráđiid fállama, ja mállen doaibmama earáide geat háliidit ovddidit eaktodáhtolaš bálvalusaid sámi vuorrásiidda.

Bušehtta:

- 531 000 ruvno.

Ortnega hálldaša Sámediggeráđdi dahje dat orgána man sámediggeráđdi fápmuda.

Muđui gustojit njuolggadusat geavaheaddjidoarjagiid várás boarráset sámiide.

8.3.3 Dearvvašvuoda- ja sosiálaproševttat

Doaibmabidju 2: Dearvvašvuoda- ja sosiálaproševttat – ohcanvuđot doarjagat.

2013 vuoruheamit:

- Proševttat mat ovddidit sámi giella- ja kulturmáhtolašvuoda dálá dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusain.
- Metodaovddidan- ja heivehanproševttat main lea fokus dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusaid nannemii ja ovddideapmái, main lea sámi giella- ja kulturmáhtolašvuoda vuodđun.
- Proševttat main leat konkrehta doaibmabijut bistevaš láchčima várás.
- Proševttat mat ovddidit buriid reaiduid maiguin sáhtta mihtidit ja sihkkarastit kvalitehta sámi álbmoga dearvvašvuoda- ja sosiálafálaldagain.
- Proševttat maid ulbmilin lea láchit gielalaččat ja kultuvrralaččat heivehuvvon fuolahusa gárrenávnasgeavaheddjiid váste.
- Ráhkadit buhcciide heivehuvvon dearvvašvuoda- ja sosiálafágalaš girjjálašvuoda mii lea vuodđuduvvon sámi gillii ja kultuvrii. Girjjálašvuoda dahje gihppagiid jorgalahttin sámegillii ii leat vuoruhuvvon.
- Proševttat siskkobealde dearvvašvuoda- ja sosiálasuorggi mat ovddidit sámi geavaheddjiid oassálastima ja geavaheaddjiváikkuheami dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusas.
- Ovdaproševttat dutkanidéaid ja prošeaktaevttohusaid ovddideapmái.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Organisašuvnnat ja ásahusat
- Eaŋkilolbmot geat gullet dutkan- ja oahpahusásahusaide

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Sámi geavaheaddjit geat dárbbasit dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusaid.

Galgá váikkuhit:

- Buorebut heivehuvvon dearvvašvuoda- ja sosiálabálvalusa sámi geavaheddjiide.

Ohcanáigemearmi:

- Guovvamánu 1. beaivvi 2013. Ohcamat mat leat sáddejuvvon maŋgel dán dáhtona, eai meannuduvvo.

Bušeahhta:

- 2 700 000 ruvnno.

Muđui gustojit njuolggadusat dearvvašvuoda- ja sosiálaprošeavttaid várás.

Ortnega hálddaša Sámediggeráđđi dahje dat orgána man sámediggeráđđi fápmuda.

8.3.4 Ovttasdoaimmanodastus

Doaimbaidju 3: Ovttasdoaimmanodastusa čuovvoleapmi – prošeakta iežamet hálldus

Ovttasdoaimmanodastus mielddisbuktá ođđa hástalusaid sámi pasieanttaide sámegeiela ja sámi kultuvrra hárrái. Sámedikki gulahallan guovddáš eiseválddiiguin, ásausaiguin ja suohkaniiguin dán proseassas lea hui dehálaš, sihkkarastin dihte sámi pasieanttaid vuoigatvuodaid. Danne várrejuvvojit resursat Ovttasdoaimmanodastusa čuovvoleapmái sámi pasieanttaid várás.

Galgá váikkuhit:

- Sámi pasieanttaid vuoigatvuodaid ja dárbbuid vuhtiiváldima ovttasdoaimmanodastusa čuovvoleami mielde.

Bušeahhta:

- 600 000 ruvnno.

8.4 Dearvvašvuoda- ja sosiálafágalaš bargiid gelbbolašvuodabajideapmi

Mihttomearmi:

- Dearvvašvuoda- ja sosiálafágalaš bargiin buot dásiin lea sámi giella- ja kulturgelbbolašvuoha.

Strategiijat:

- Dagahit dearvvašvuoda- ja sosiálafágalaš bargiid rekrutterema.
- Dagahit ahte dálá bargit bissot dearvvašvuoda- ja sosiálasuorggis.

Galgá váikkuhit:

- Eanet sámegeielat dearvvašvuoda- ja sosiálafágalaš bargiid.

8.4.1 Stipeanda alitohppui

Doaimbaidju 1: Stipeanda dearvvašvuoda- ja sosiálafágalaš bargiide geat váldet joatkkaoahpu earret ámmátoahpu.

Doarjja lea oassin dás: 7.5.4.3 Stipeanda alitohppui, siidu 70:s.

9 Areálat ja biras

9.1 Váldomihttomearri

- Ceavzilis sámi báikegottit sámi guovlluid areálaid ja resurssaid guoddilis geavaheami, gáhttema ja hálddašeami vuodul.

Sámediggeráđi biras- ja areáladieđáhusas (2009) “Eallit riikkas riikka eavttuid mielde” čilgejuvvo dárkilit ahte ceavzilis sámi báikegoddi lea váldoeaktu go galgá nannet ja ovddidit sámi kultuvrra, ealáhusaid ja servodateallima. Dán oktavuodas lea guovddáš hástalus sihkkarastit dásseadis ássanovdánahttima.

Resursaguovllut, luondduvalljivuolta, kulturmuittut ja kultureanadat lea sámi kultuvrra dehálaš ávnnaslaš kulturuodus. Dát lea muhttinmuddui vuodđun dan sámi ealáhusbargui, ássamii, kulturealasvuhtii ja servodatovdánahttimii. Areálahálddašeapmi, luondduresursat, luondduvalljivuolta ja movt mii dustet dálkkádatrivdaneami lea dasto dehálaš vuodđun sihkkarastimis, seailudeamis ja ovdánahttimis sámi kultuvrra.

Sámedikki areála- ja biraspolitihka váldomihttomearrin lea sihkkarastit ceavzilis sámi báikegottiid, sámi guovlluid areálaid ja resurssaid guoddilis geavaheami, gáhttema ja hálddašeami vuodul. Guoddilis ovdáneamis lea sáhka sihke geavaheamis ja gáhttemis.

Sámediggi háliida juksat váldomihttomeari deattuhemiin čuovvovaš surggiid:

- Areálat
- Luondduresursat
- Luondduvalljivuolta
- Dálkkádat

Protect-vuodđudus galgá leat dat maid sámi vuoigatvuodalaččat diehtelasat välljejit vai fitnolaš dásis besset suodjalit iežaset areálaberoštusaid, eanan- ja resursavuoigatvuodaid ja ovdánahttinvejolašvuodaid. Protect-vuodđudus galgá váikkuhit ahte sámi vuoigatvuodalaččat sáhttet addit iežaset friddja ja ovddalgihtii dieđihuvvon miehtama huksenáššiin. Vuodđudusas galgá leat guovddáš, norbmadahkki rolla eiseválddiide ja ealáhusaktevrraide sin barggus dahje doaimmas sámi guovlluin.

9.2 Areála ja birrasa váikkuhangaskaoamit

Tabealla 9.2. Čoahkketabealla - Areálat ja biras

(1000 ru)

Akt.	Namahas	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Areálat	0	1 000	1 000	1 500	500	50,0 %
Submi		0	1 000	1 000	1 500	500	50,0 %

Areála- ja birasjuogus

Areála- ja birasjuhkosa bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuodalokten leat kapihttalis 18 Hálddahusdási doaimmagolut.

Juogus lea oassi kulturmuhto-, areála- ja birasossodagas(KAB). Ossodagas leat guokte juhkosa:

- Areála- ja birasjuogus

- Kulturmuutojuogus

Areála- ja birasjuogus lea Sámediggeráđi politihkalaš čállingoddi ja das lea ovddasvástádus álggahit strategiijaid sikkobealde areála ja birrasa fágasuorggi. Juhkosis lea maid hálldašanoovddasvástádus areála ja birrasa fágasuorggis.

Areála- ja birasjuhkosis lea hálldašanoovddasvástádus dáin surggiin:

- Hálldašit áššiid plána- ja huksenlága vuodul.

Areála ja birasjuogus hálldašii 4 jahkedoaimma 1.10.2012 muttus.

9.3 Areálat

Mihttomearri:

- Sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaid ja servodateallima luondduvuodus sihkkarastojuvvo.

Oassemihttomearit:

- Sámiid vuoigatvuodát vuhtiiváldojuvvojit go areálat suodjaluvvojit ja geavahuvvojit sámi guovlluin.
- Sámiid árbediehtu, báikkálaš máhttu ja ipmárdus, galgá dohkkehuvvot seamma dásis go dutkanvuodát máhttu mearridanvuodđun areálaid hálldašeamis.
- Sámi báikkálaš searvan ja duohta mieldeváikkuheapmi lea sihkkarastojuvvon buot areála- ja resursahálldašeamis.
- Areálahálldašeammi váikkuha sihkkarastit einnostanvejolašvuoda ja ovdánanvejolašvuoda sámi ealáhusdoaimmaide.

Strategiijat:

- Čuovvovit hálldašangažaldagaid plána- ja huksenlága, Finnmárkkulága ja eará áššáiiguoski lágaid vuodul.
- Čuovvovit Sámedikki biras- ja areáladiedáhusa.
- Sihkkarastit sámi areála- ja birasgáhttema gulahallama ja ovttasbarggu bokte guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin ja guoskevaš oasálaččaiiguin.
- Bargat dan ala vai árbediehtu dohkkehuvvo seamma dásis go dutkanvuodát máhttu vuodđun mearrádusaide areálaáššiin.
- Bargat dan ala ahte mearridanproseassat sáhttet buorebut láchit árjjalaš báikkálaš searvamii.

Galgá váikkuhit:

- Sámedikki gulaskuddancealkámušat vuhtiiváldojuvvo buorebut.
- Eanet deaddu sámi árbediehtui, báikkálaš máhtuide ja ipmárdusaide, proseassas ja mearrádusain plána- ja huksenlága vuodul.
- Buorebut láchit sámi báikkálaš searvamii ja duohta váikkuheapmái plánaproseassain.
- Eanet oassi suohkaniin leat dohkkehan suohkanplánaid ja suohkanoasseplánaid ođđa plána- ja huksenlága vuodul.

9.3.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabella 9.3.1. Čoahkketabealla – Areálat - Protect vuodđudus- Njuolggodoarja

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
------	---------	---------	----------	----------	----------	---------------	----------

Protect vuoddudus	0	1 000	1 000	1 500	500	50,0 %
Submi	0	1 000	1 000	1 500	500	50,0 %

Eanet dieđuid váikkuhangaskaoapmeortnegiid birra oainnat doaibmabijuin vuollelis.

9.3.2 Gulahallan ja ovttasbargu

Doaibmabidju 1: Sihkkarastit sámi areála- ja birasgáhttema gulahallama ja ovttasbarggu bokte guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin ja guoskevaš oasálaččaiguin– hálldahuslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Čuovvolit sámi govllu ovttasbargošiehtadusaid fylkkagiellaiguin.
- Addit mearkašumiid stáhta njuolggadusaide odđa plána- ja huksenlága oktavuodas sihkkarastin dihte sámi kultuvra, ealáhusaid ja servodateallima luondduvuđđosa.
- Oassálastit guoskevaš olggobeale konferánssaide, ja oassálastit sáhkavuoruiguin Sámedikki rolla birra areálahálldašeamis doppe gos lea heivvolaš.
- Oassálastit regionála plánaforumiidda.
- Vuoruhit ságastallama ja ovttasbarggu daiguin suohkaniiguin mat galget hábmet suohkanplána areáloasi.
- Ođasmahttit dieđuid areála birra ja juohkit relevánta dieđuid www.samediggi.no bokte.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

9.3.3 Hálldašangažaldagaid čuovvolit

Doaibmabidju 2: Čuovvolit hálldašangažaldagaid plána- ja huksenlága, Finnmárkkulága ja eará áššáiguoski lágaid vuodul – hálldahuslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Addit gulaskuddancealkámušaid plána- ja huksenlága vuodul. Addit gulaskuddancealkámušaid hálldašanáššiin Sámedikki njuolggadusaid vuodul nu ahte árvoštallojuvvo sámi beroštusaid vuhtiiváldin rievdaduvvon meahcegeavaheami oktavuodas Finnmárkkus.
- Joatkit ovdamearkačoakkáldaga “God praksis i planlegging” hábmema – konkretiseren dainna ulbmiliin ahte gielddat bidjet stuorát deattu sámi kultuvrra, ealáhusdoaimmaheami ja servodateallima luondduvuđđosa vuhtiiváldimii.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

9.3.4 Árbediehtu mearridanvuodđun

Doaibmabidju 3: Bargat dan ala vai árbediehtu dohkkehuvvo seamma dásis go dutkanvuodot máhttu mearridanvuodđun sámi areálaplánaáššiin – hálldahuslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Árvalit pláneiseválddiid ohcat ja váldit atnui árbediehtu plánabargguin.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

9.3.5 Aktiivvalaš báikkálaš searvan

Doaimbaidju 4: Váikkuhit ahte mearrádusproseassaide buorebut láhččojuvvo báikkálaš searvan – hálldahuslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Árvalit pláneneiseválddiid lámhit báikkálaš sámi searvamii ja duohta mielváikkuheapmái.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

9.3.6 Protect vuodđudus

Doaimbaidju 5: Protect vuodđudus - Njuolggodoarjja.

Doarjjaortnega doarjjaoažžu:

- Protect vuodđudus.

Doarjjaortnega olahusjoavku :

- Sámi vuoigatvuodalaččat.

Galgá váikkuhit:

- Areálaberoštemiid, ja eanan- ja resursavuoigatvuodaid goziheame nannet sámi vuoigatvuodalaččaid gaskkas.
- Fitnodagain main lea doaimma sámi guovlluin galgá leat eanet fuomášupmi álgoálbmogiid vuoigatvuodaide iežaset CSR:s (CorporateSocialResponsibility).

Bušeahhta:

- 1 500 000 ru.

Ortnega hálldaša Sámediggeráđđi dahje dat orgána masa Sámediggeráđđi fápmuda válldi.

Muđui gustojit njuolggadusat Protect vuodđudusa várás.

9.4 Luondduresurat

Mihttomearri:

- Resursa- ja energijaháhkkan galgá nannet sámi kultuvrra, servodateallima ja sámi ealáhusaid.

Oassemihttomearit:

- Iskan ja luondduresurssaid lokten sámi guovlluin dáhpuhuvva diekkár vuogi mielde mii goziha sámi vuoigatvuodalaččaid ja báikkálaš servodaga beroštumiid ja vuoigatvuodaid, ja internašunála álbmotrievtti soahpamuša ektui.
- Árbevirolaš máhttu, báikkálaš máhttu ja ipmárdus lea dohkkehuvvon dievaslaš máhttun seamma dásis go dutkanvuodđuduvvon máhttu hálldašit luondduresurssaid.
- Nissonolbmuid máhttu ja árbevierut deattuhuvvojit go lea sáhka meahcceresursa geavaheames.
- Sámi oasseváldin lea ovttaiduvvon luondduresurssaid hálldašeapmái ja stivrejupmái.

Strategiijat:

- Čuovvolit hálldašangažaldagaid konsešuvdnaáššiin čázadatregulerenlága, energiijalága ja čáhceresursalága vuodul.
- Gárvvistit Sámedikki energiijačilgehusa.
- Bargat dan ala ahte árbediehtu dohkkehuvvo seamma dásis go dutkanvudot máhttu vuodđun mearrádusaide luondduriggodagaid geavaheamis.
- Váikkuhit dasa ahte báikkálaš berošteaddjit aktiivvalaččat oassálastet mearridanproseassaide luondduriggodagaid geavaheami oktavuodas.

Galgá váikkuhit:

- Eanet vuhtiiváldit sámi vuoigatvuodalaččaid ja báikegottiid beroštumiid ja vuoigatvuodaid.
- Eanet deattuhit sámi árbedieđu, báikkálaš máhtu ja ipmárdusa luondduriggodagaid ávkkástallama oktavuodas.
- Eanet deattuhit nissonolbmuid máhtu ja árbevieruid go guoská luondduriggodagaid geavaheapmái.
- Ahte sámi oassálastin integrerejuvvo eanet ja eanet luondduriggodagaid hálldašeapmái ja stivremii.

9.4.1 Sámedikki čielggadus energiija birra

Doaimbaidju 1: Gárvvistit Sámedikki čielggadusa energiija birra – hálldahuslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Gárvvistit Sámedikki čielggadusa energiija birra.
- Čuovvolit Sámedikki čielggadusa energiija birra.

Galgá váikkuhit ahte:

- Sámi vuoigatvuodaeiggádiid ja báikegottiid beroštusat ja vuoigatvuodát vuhtiiváldojuvvojit buorebut.
- Eanet deaddu biddjojuvvo sámi árbediehtui, báikkálaš máhttui ja áddejupmái go ávkkástallojuvvo luondduresurssaiguin.
- Eanet deaddu biddjojuvvo nissonolbmuid máhttui ja árbevieruide meahcceresurssaid geavaheami oktavuodas.
- Sámi oassálastin nannejuvvo luondduriggodagaid hálldašeamis ja stivremis.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

9.4.2 Hálldašangažaldat konsešuvdnaáššiin.

Doaimbaidju 2: Čuovvolit hálldašangažaldagaid konsešuvdnaáššiin čázadatregulerenlága, energiijalága ja čáhceresursalága vuodul - hálldahuslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Čuovvolit ja koordineret Sámedikki ángiruššama energiijaáššiin.
- Čuovvut proseassaid ja addit el-fápmokonsešunáššiide gulaskuddancealkámušaid.
- Čadahit konsultašuvnnaid Norgga čázadat- ja energiijadoaimmahagain (NČE) ja Oljo- ja energiijadepartemeanttain (OED).

- Čuovvolit minerálaplánaveahki ja addit cealkámuša ovttas eará juhkosiiiguin konkrehtalaš ohcan-, háhkan- ja doaibmaohcamiidda.

Galgá váikkuhit:

- Eanet vuhtiiváldit sámi vuoigatvuođalaččaid ja báikegottiid beroštumiid ja vuoigatvuođaid.
- Eanet deattuhit sámi árbedieđu, báikkálaš máhtu ja ipmárdusa go ávkkástallojuvvo luondduriggodagaiguin.
- Eanet deattuhit nissonolbmuid máhtu ja árbevieruid go guoská luondduriggodagaid geavaheapmái.
- Ahte sámi oassálastin integrerejuvvo eanet ja eanet luondduriggodagaid hálddašepmái ja stivremii.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

9.4.3 Árbediehtu mearridanvuođđun

Doaibmabidju 3: Bargat dan ala vai árbediehtu dohkkehuvvo seamma dásis go dutkanvuđot máhttu vuođđun mearrádusaide luondduriggodagaid geavaheami oktavuodas – hálldahuslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Bargat dan ala ahte árbediehtu lea mearrádusvuođđun go plánejuvvo ávkkástallat minerálaiguin.

Galgá váikkuhit:

- Ahte árbediehtu dohkkehuvvo seamma dásis go dutkanvuđot máhttu vuođđun mearrádusaide luondduriggodagaid geavaheami oktavuodas.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

9.4.3 Aktiivvalaš báikkálaš seaguheapmi mearrádusproseassaide.

Doaibmabidju 4: Váikkuhit dasa ahte báikkálaš sámi berošteaddjit aktiivvalaččat leat mielde mearrádusproseassain luondduriggodagaid geavaheami oktavuodas – hálldahuslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Bargat ahte ohccit ja eiseválddit lámčēt dili sámi báikkálaš oasseváldimii ja duohta mielváikkuheapmái.

Galgá váikkuhit:

- Ahte báikkálaš sámi berošteaddjit aktiivvalaččat leat mielde mearrádusproseassain luondduriggodagaid geavaheami oktavuodas.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

9.5 Luonddušláddjivohtat

Mihttomearri:

- Sámi kultuvrra ja servodat- ja ealáhuseallima luondduvuđđosa vuhtiiváldin deattuhuvvo buot luonddušláddjivođa hálddašeamis.

Oassemihttomearit:

- Luonddušláddjivođa áimmahuššan dáhpahuvva dakkár vuogi mielde mii fuolaha sámi vuoigatvuođalaččaid ja báikegottiid beroštumiid ja rivttiid, ja riikkaidgaskasaš álbmotrievtti vuodul.
- Sámi árbediehtu, báikkálaš máhttu ja ipmárdus dohkkehuvvo seamma dásis go dutkanvuđot máhttu go luonddušláddjivođa geavaheapmi ja suodjaleapmi galgá mearriduvvot.
- Nissonolbmuid máhttu ja vierut deattuhuvvojit luonddušláddjivođa geavaheami ja suodjaleami oktavuodas.
- Sámi báikkálaš oasseváldin ja mielváikkuheapmi lea sihkaraston luonddušláddjivođa geavaheamis, hálddašeamis ja gáhttemis.

Strategiijat:

- Čuovvolit sámi beroštumiid biologalaš šláddjivođa konvenšuvnna ja luonddušláddjivođalága ektui.
- Čuovvolit suodjalusproseassaid sámi guovlluin.
- Bargat dan ala ahte ođđa álbmotmeahcceguovddážit ásahuvvojit dálá sámi ásaheami oktavuhtii.
- Váikkuhit ahte sámi kultuvrra ja luonddugeavaheami gelbbolašvuohta deattuhuvvo eanet suodjalanguovlluid hálddašeamis.
- Bargat dan ala ahte árbediehtu dohkkehuvvo seamma dásis go dutkanvuđot máhttu go luonddušláddjivođa geavaheapmi ja suodjaleapmi galgá mearriduvvot.
- Váikkuhit ahte mearrádušproseassat láchet buorebut aktiivvalaš báikkálaš searvamii.

Galgá váikkuhit:

- Eanet vuhtiiváldit Sámi vuoigatvuođalaččaid ja báikegottiid beroštumiid ja vuoigatvuođaid ja riikkaidgaskasaš álbmotrievtti luonddušláddjivođa gáhttema oktavuodas.
- Sámi árbediehtu biddjojuvvo eanet deaddu go mearrádušat dahkkojuvvojit luonddušláddjivođa geavaheami ja suodjaleami oktavuodas.
- Eanet deattuhit nissonolbmuid máhttu ja árbevieruid luonddušláddjivođa geavaheami ja suodjaleami oktavuodas.
- Eanet sámi báikkálaš oasseváldin ja mielváikkuheapmi luonddušláddjivođa geavaheamis, hálddašeamis ja gáhttemis.

9.4.4 Biologalaš šláddjivođa konvenšuvdna ja luonddušláddjivođaláhka

Doaimbaidju 1: Čuovvolit sámi beroštumiid biologalaš šláddjivođa konvenšuvnna ja luonddušláddjivođalága oktavuodas – hálldahuslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Biologalaš šláddjivođa konvenšuvnna čuovvoleapmi ja čađaheapmi.
- Addit gulaskuddancealkámušaid luonddušláddjivođalága ektui hálddašanáššiin.
- Čađahit konsultašuvnnaid doaimbaidjuid ja mearrádušaid oktavuodas luonddušláddjivođalága vuodul.

Galgá váikkuhit:

- Sámi beroštumit válđojuvvojit doarvái bures vuhtii biologalaš šláddjivuođa konvenšuvnna čađaheami oktavuođas ja hálddašeami oktavuođas luonddušláddjivuođalága vuođul.
- Ahte árbediehtu dohkkehuvvo seamma dásis go dutkanvuđot máhttu biologalaš šláddjivuođa konvenšuvnna čađaheami oktavuođas ja hálddašeami oktavuođas luonddušláddjivuođalága vuođul.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

9.4.5 Gáhttenproseassat sámi guovlluin

Doaimbaidju 2: Čuovvolit gáhttenproseassaid sámi guovlluin – hálldahuslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Gáhtten- ja hálddašanguovllu bargolávdegottiid sámi áirasiid čuovvoleapmi.
- Nammadit sámi áirasiid ođđa gáhtten- ja hálddašanplánaid bargolávdegottiide.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

9.4.6 Ođđa álbmotmeahcceguovddážit sámi ásaheami oktavuhtii.

Doaimbaidju 3: Bargat dan ala ahte ođđa álbmotmeahcceguovddážit ásaheamivojot dálá sámi ásaheamivuođii – hálldahuslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Váikkuhit guoskevaš mearridanproseassaid.

Galgá váikkuhit:

- Nannet ja ovddidit dálá fágabirrasiid.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

9.4.7 Árbediehtu mearridanvuođđun.

Doaimbaidju 4: Bargat dan ala ahte árbediehtu dohkkehuvvo seamma dásis go dutkanvuđot máhttu vuođđun mearrádusaide luonddušláddjivuođa geavaheami ja gáhttema oktavuođas – hálldahuslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Bargat dan ala ahte árbediehtu lea vuođđun mearrádusaide luonddušláddjivuođa geavaheami ja gáhttema oktavuođas.
- Váikkuhit dasa ahte sámi kultuvrra ja luonddugeavaheami gelbbolašvuohta deattuhuvvo eanet gáhttenguovlluid hálddašeamis.

Galgá váikkuhit:

- Árbediehtu dohkkehuvvo seamma dásis go dutkanvuđot máhttu vuođđun mearrádusaide luonddušláddjivuođa geavaheami ja gáhttema oktavuođas.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

9.4.8 Aktiivva báikkálaš searvan mearridanproseassaide.

Doaibmabidju 5: Váikkuhit dasa ahte mearridanproseassat lámčēt buorebut aktiivvalaš báikkálaš searvamii – hálldahuslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Bargat dan ala ahte guoskevaš eiseválddit lámčēt sámi báikkálaš searvamii ja duohta mielváikkuheapmái.

Galgá váikkuhit:

- Mearridanproseassat lámčēt buorebut aktiiva báikkálaš searvamii.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

9.5 Dálkkádat

Okta dain 5 váldohástalusain Biras- ja areáladiedđáhusas lea máilmmiviidosas birashástalusat. Dat čálmmustahttá sihke dálkkádaga ja birasmirkkuid. Dearvvašvuoda- ja sosiála juhkosii gullá Sámedikki bargu birasmirkkuid ektui, danne válđojuvvo dálkkádat ovdan dás.

Mihttomearri:

- Sámi ealahusat ja sámi kultuvra leat nannosat dálkkádatrievdamiid ektui.

Oassemihttomearit:

- Álgoálbmogiid vuoigatvuodát deattuhuvvojit go váidudeaddji doaibmabijut dálkkádatrievdamiid geažil plánejuvvojit.
- Positiiva dálkkádatdoaibmabijut ja heivehanstrategiijat leat álggahuvvon mat nanusmahttet sámi servodagaid dálkkádatrievdamiid ektui.
- Sámi árbediehtu, báikkálaš máhttu ja ipmárdus geavahuvvo seamma dásis go dutkanvuodot máhttu vuodđun mearrádusaide dálkkádatdoaibmabijuid ja heivehanstrategiijaid oktavuodas.
- Dutkan dan birra mo dálkkádatrievdamat váikkuhit davviguovlluide ja maid báikkálaš birasváikkuhusat mearkašit, fuolaha sámi perspektiivva ja sohkabealiperspektiivva.

Strategiijat:

- Duddjot ipmárdusa álgoálbmotperspektiivvaide ja -rivttiide.
- Ovddidit positiivva dálkkádatdoaibmabijuid ja heivehanstrategiijaid mat nanusmahttet sámi servodagaid dálkkádatrievdamiid ektui.

Galgá váikkuhit:

- Álgoálbmotvuoigatvuodát deattuhuvvojit eanet go dálkkádatdoaibmabijut plánejuvvojit.
- Eanet álggahuvvon positiivva dálkkádatdoaibmabijut ja heivehanstrategiijaid.
- Eanet deaddu sámi árbediehtui dálkkádatdoaibmabijuid ja heivehanstrategiijaid mearrideami oktavuodas.
- Eanet dálkkádatdutkan mii deattuha sámi perspektiivva ja sohkabealiperspektiivva.

9.5.1 Ipmárdus álgoálbmotperspektiivii ja -rivttiide.

Doaibmabidju 1: Duddjot ipmárdusa álgoálbmotperspektiivii ja -rivttiide – hálddahaslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Árktalaš ráđi bokte oččodit ceavzilis ovdáneami ja bargat dálkkádatrievdamiid ektui.
- Searvat relevánta riikkaidgaskasaš lávdiide.

Galgá váikkuhit:

- Eanet ipmárdus álgoálbmotperspektiivii ja -rivttiide.

Bušeahhta:

- Hálddahaslaš golut.

9.5.2 Ovddidit posiitiiva dálkkádatdoaibmabijuid ja heivehanstrategiijaid

Doaibmabidju 2: Ovddidit posiitiiva dálkkádatdoaibmabijuid ja heivehanstrategiijaid mii dagahit sámi servodagaid unnit hearkin dálkkádatrievdamiidda – hálddahaslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Čuovvolit NoraCIA bohtosiid ja gaskkustit dáid relevánta oktavuodain.
- Čuovvolit dálkkádatdieđáhusa.
- Bargat dan ala ahte árbevirolaš álgoálbmotmáhttu maid biddjojuvvo vuodđun duodaštemiide dálkkádatrievdamiid birra, ja geavahuvvo vuodđun posiitiiva heivehanstrategiija ovddideapmái ja vuodđun dálkkádatpolitihkalaš mearrádusaide.

Galgá váikkuhit:

- Dahkat sámi servodaga unnit hearkin dálkkádatrievdamiidda.

Bušeahhta:

- Hálddahaslaš golut.

10 Kulturमितосуodjalus

10.1 Váldomihttomearri

- Gáhttet ja oainnusmahttit sámi kulturmuittuid ja –birrasiid iežamet historjjá ja árvvuid vuodul, ja vuolggasadji das lea kulturmuittuid mearkkašupmi identitehtii ja servodathuksemii.

Sámi kulturमितосуodjalus lea dehálaš oassi Sámedikki doaibmaviidodagas. Dat lea danne go mis sámiin alddiineamet galgá leat riekti hálldašit iežamet ovddeš áiggi ja historjjá. Dan barggus galgá Sámediggi nugo sámiid álbmotválljejuvnon orgánan, leat eavttuid váldoláigideaddji. Sámediggi galgá hálldašit sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid dakkár vugiin mii sáhtta nannet ja ovddidit sámi kultuvrra. Dát galgá leat siskkobealde álbmotrievtti, ja čuovvu dan ahte Sámediggái addo lassi mielváikkukhus leat mearridanváldin dakkár áššiin, mat leat earenoamáš dehálaččat sámi álbmogii.

Sámi huksehussuodjaleapmi lea dehálaš oassi sámi kulturमितосуodjalusas. Sámediggi atná dehálaš bargun gáhttet sámi huksehusárbbi. Dan geažil lea ain stuora dárbu dovddiidahttit ja registreret sámi visttiid. Dat ferte dahkkot, go váilu ain buorre čielggadus, mii fas mearkkaša ahte hálldahusas váilu dehálaš reaidu, vai galgá nákcet dahkat ávkkálaš hálldahusbarggu. Sámediggi lea ovdal mearridan moanat eavttuid sámi visttiid dovddiidahttimii.

Kulturमितolága §4 nuppi lađđasa vuodul leat buot sámi kulturmuittut, mat leat boarráset go 100 jagi, automáhtalaččat ráfáidahtton, ja dáidda gullet maiddái sámi visttit. Birasgáhttendepartemeanta lea lálkkaásahusain fápmudan Sámedikki kulturमितolága bokte. Sámediggi galgá ovddastit sámi kulturmuittuid hálldašeami kulturमितolága mearrádusaid mielde. Dasa lassin galgá Sámediggi maiddái plána- ja huksenáššiin áimmahuššat sámi kulturमितofuolahusa plána- ja huksenlága mielde. Fápmudahttin doaibmagodii 1.1.2005 rájes ja gusto ovddasguvlui.

10.2 Ekonomaláš váikkuhangaskaoamit kulturमितосуodjalussii

Tabealla 10.2 Čoahkketabealla - Kulturमितосуodjalus

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Sámi kulturmuittuid hálldašeami	2 607	2 500	2 900	2 650	-250	-8,6 %
Submi		2 607	2 500	2 900	2 650	-250	-8,6 %

Kulturमितосуodjalusa juogus

Kulturमितосуodjalusa juhkosa bálkkát, mátkkošteapmi ja gelbbolašvuodabajideapmi gullet kapihttalii 18 Hálldahusdási doaibmagolut.

Dát juogus gullá Kulturमितo-, areála- ja birasossodahkii (KAB). Dán ossodagas leat guokte juhkosa:

- Areála- ja birasjuogus
- Kulturमितojuogus

Kulturमितojuogus lea sámediggeráđi politihkalaš čállingoddi, mas lea ovddasvástádus bidjat johtui strategijaid kulturमितосуodjalusa fágasuorggi siskkobealde. Juhkosis lea maid hálldašanovddasvástádus fágasuorggi siskkobealde.

Kulturमितojuhkosis lea hálldašanovddasvástádus dáid surggiid siskkobealde:

- Sámi kulturmuittuid hálldašeami kulturमितolága mearrádusaid mielde.

Kulturmuittuogus hálldašii 13 jahke barggu 1.10.2012 muttus.

10.3 Sámi kulturmuittuid hálldašeapmi

Oassemihttomearit:

- Sámi kulturmuittut geavahuvvojit duodaštussan sámi leahkimii, ja veahkkin sámi kultuvrra ja identitehta nannemii
- Sámi kulturmuittut ja kulturbirrasat, mat eai leat odasmuvvi riggodagat, gozihuvvojit areálaid ja resurssaid hálldašeami ja geavaheami oktavuodas
- Sámi kulturárbbi hálldašeamis deattuhuvvo ceavzilis ja guhkes áiggi perspektiiva
- Sámedikki hálldašanváldi sámi kulturmuittuin dahkko bistevažžan ja lea njuolga mearriduvvon kulturmuittolágas
- Sámi kulturmuittuid oainnusmahttin lasiha dieđuid sámi diliid birra ovdalaš áigge ja dálá áigge.

Strategiijat:

- Háhkát buriid rámmaeavttuid sámi kulturmuittosuođjaleapmái, gulahallama ja ovttasbarggu bokte guovddáš, regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin ja eará relevánta aktevrraiguin
- Gulahallama bokte guovddáš eiseválddiiguin oáčuhit Sámediggái hálldašanválddi sámi kulturmuittuide mearriduvvot njuolga kulturmuittoláhkii
- Gozihit sámi kulturmuittuid olggobealde konsešuvdnašiehtadusa geográfalaš doaimmaguovllu
- Árrjalaš váikkuhangaskaoapmegeavaheami bokte nannet máhtu sámi árbedieđuid ja historjjá birra, ja sámi kulturmuittuid bisuheami ja suodjaleami vuodul
- Ceavccageađgi/Mortensnes oktan birasguovlluiguin biddjo máilmmiárbelistui

Galgá váikkuhit:

- Sámi historjjá diđolašvuoda obbalaččat servodagas ja earenoamážit sámi servodagas
- Gullevašvuodahuksema ja vuovdnaivuoda iežas historjái.

10.3.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit ()

Tabella 10.3.1 Čoahkketabealla – sámi kulturmuittuid hálldašeapmi

(1000 ru)

Akt.	Namahas	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Doarjagat sámi kulturmuittohálldašeapmái	2 104	2 000	2 000	2 400	400	20,0 %
	Nuortasámi kulturbiras nuortalaš gilis	503	500	900	250	-650	-72,2 %
Submi		2 607	2 500	2 900	2 650	-250	-8,6 %

Tabella 10.3.1.1 Doarjja sámi kulturmuittuid hálldašeapmái – ohcanvuodot doarjagat

(1000 ru)

Akt.	Namahas	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
35000	Sámi kulturmuittosuođjaleapmi	2 104	2 000	2 000	2 400	400	20,0 %
Submi		2 104	2 000	2 000	2 400	400	20,0 %

Akt.	Namahuš	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
36000	Nuortasámi kulturbiras nuortalaš gilis	503	500	900	250	-650	-72,2 %
Submi		503	500	900	250	-650	-72,2 %

Lagat dieđut doarjjaortnegiid birra bohtet ovdan doaibmabijuin dás vuolábealde.

10.3.2 Hálddašit sámi kulturmuittuid iežamet historjjá ja árvvuid vuodul

Doaibmabidju 1: Hálddašit sámi kulturmuittuid iežamet historjjá ja árvvuid vuodul – hálddahušlaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Áššemeannudeapmi kulturmuittolága ja plána- ja huksenlága mearrádusaid mielde.
-

Galgá váikkuhit:

- Sámi kulturmuittuid áimmahuššama plánaproseassain.
- Ahte sámi beroštumit leat vuodđun sámi kulturmuittuid hálddašeapmái.
-

Bušeahhta:

- Hálddahušlaš golut.

10.3.3 Sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasa dokumenteren ja oainnusmahttin

Doaibmabidju 2: Sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasa dokumenteren ja oainnusmahttin – hálddahušlaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- [Joatkkit bargguin mii álggahuvvui 2012:s](#)

Galgá váikkuhit:

- Lassi dieđu sámi historjjás ja ovdahistorjjás.

Bušeahhta:

- Hálddahušlaš golut.

10.3.4 Áimmahuššat immateriálalaš sámi kulturárbbi

Doaibmabidju 3: Áimmahuššat immateriálalaš sámi kulturárbbi, masa gullá njálmmálaš árbevieru ja immateriálalaš kulturmuittuid registreren – hálddahušlaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Hábmets strategijaid mo áimmahuššat ja čohkket dieđuid sámi immateriálalaš kulturmuittuid birra.

Galgá váikkuhit:

- Didolašvuoda plánaproseassain ja lassi dieđu immateriálalaš sámi kultuvrra birra.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

10.1.1 Integreret ovttadássásašvuodaperspektiivva

Doaimbaidju 4: Integreret ovttadássásašvuodaperspektiivva sámi kulturmuittuid ja kulturbirrašiid dokumenteren- ja registrerenbarggus – hálldahuslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Vuoruhit proševtta mas ovttadássásašvuolta lea lunddolaš oassin prošektačilgehusas.

Galgá váikkuhit:

- Eambbo fokusa ovttadássásašvuhtii kulturmuittosudjalanbarggus.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

10.3.5 Čađahit FoU-proševttaid

Doaimbaidju 5: Čađahit FoU-proševttaid dainna mihttomeriin ahte nannet sámi kulturmuittuid ja kulturbirrašiid gáhtten- ja sudjalanvuodu – hálldahuslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- 100-jagirádji sámi kulturmuittuid ráfáidahttimii.
- *Tsovtsenkultuvremojhtsb* / sámi kulturmuittut jasadid lahka.
- Sámi kulturvuhttosat muorain.
- Sámegeilla Askeladden:s.
- Guorahallamat regulerejuvvon čázadagain.
- Luonddudiedalaš metodihka geavaheapmi ja ovdánahttin sámi kultursudjaleamis, man vuollái gullá ee. C14-dateren, dendrokronologíija ja LIDAR-govvalohkan.

Galgá váikkuhit:

- Sámi kulturmuittuid ja kulturbirrašiid gáhtten- ja sudjalanvuodu nannema.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

10.3.6 Čállit dieđáhusa sámi kulturmitopolitihkkii

Doaimbaidju 6: Čállit dieđáhusa sámi kulturmitopolitihkkii – hálldahuslaš doaimmat

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

10.3.7 Sámi kulturmitobáikkiid láchin ja gaskkusteapmi

Doaimbaidju 7: Sámi kulturmitobáikkiid láchin ja gaskkusteapmi, mii lea Válljejuvvon arkeologalaš kulturmuittuid prográmma (“Bevaringsprogrammet for utvalgte arkeologiske kulturminner” - BARK) boadusin – hálldahuslaš doaimmat.

2013 vuoruheamit:

- Joatkit bargguin mii álggahuvvui 2012:s.

Galgá váikkuhit:

- Sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid lassi oainnusmahttima.

Bušeahhta:

- Hálddahaslaš golut.

10.3.8 Sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid registreren.

Doaimbaidju 8: Sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid registreren – hálddahaslaš doaimmat.

Sámedikkis leat guokte olggobealde ruhtaduvvon proševtta, mat gullet kulturmuittosudjalanbargui. Nubbi dain lea sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid registreren, dan oktavuodas go lea plánejuvvon 420 kV- el-fápmolinjá Báhccevuonas – Hammerfestii. Statnett, mii lea el-fápmolinjá doaimmaoamasteaddji, ruhtada proševtta.

Nubbi prošekta lea sámi visttiid registreren ja identifiseren. Proševtta mihttomearri lea identifiseret ja registreret nu ollu sámi visttiid go lea vejolaš ja bidjat daid Riikaantikvára guovddáš ja riikkaviidosas kulturmuittodatabásii. Riikaantikvára / Birasgáhttendepartemeanta ruhtada proševtta.

Bušeahhta:

- Hálddahaslaš golut.

10.3.9 Kulturmuittosudjaleapmi

Doaimbaidju 9: Ohcanvuđot doarjja kulturmuittosudjaleapmái.

2013 vuoruheamit:

- Automáhtalaččat ráfáidahtton ja suodjalanveara sámi visttiid divodeapmi.
- Automáhtalaččat ráfáidahttojuvvon sámi kulturmuittuid ja kulturbirrasiid registreren. Guovllut gos sámi kulturmuittut leat unnán iskkaduvvon, vuoruhuvvojit.
- Automáhtalaččat ráfáidahtton ja suodjalanveara sámi visttiid registreren. Guovllut gos sámi kulturmuittut leat unnán iskkaduvvon, vuoruhuvvojit.
- Seailuhandoaimbaidju ráhkaduvvon seailuhanplána rámmaid siskkobealde doppe gos diekkár sámi kulturbirrasat gávdnojit.
- Seailuhanplánaid ráhkadeapmi áitojuvvon sámi kulturbirrasiid várás.
- Antikváralaš ođastanplánaid ráhkadeapmi ráfáidahttojuvvon ja gáhttenárvosaš sámi visttiid várás.
- Árbevieruid duodašteapmi ovddeš sámi geavaheami ja ássama hárrái olggobealde dálá boazodoalloorohagaid.
- Proševttat Riikaantikvára Árvoháhkkanprográmmas, mat gustojit soahtemuittuide Divttasvuona suohkanis, oassin mátkkoštanealáhusvuoruheapmái.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

Huksensuodjalanprošeavttat:

- Suodjaluvvon sámi visttiid eaiggádat, ovddemustá ovttasbargguin almmolaš dahje priváhta ásausaiguin
- Almmolaš dahje priváhta ásausat ovttasráđiid eaiggádiin

Prošeavttat mat eai gula huksensuodjalussii:

- Buot ásausaidd prošeavttat main geavahuvvo gustojeaddji fágalaš gelbbolašvuohta

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Sámi kulturmuittuid ja -birraiid geavaheaddjit

Galgá váikkuhit:

- Buot visttiide maidda ohccojuvvo doarjja (viiddis/mávssolaš) divodandoaimmaide, lea ovddalgihtii ráhkaduvvon antikváralaš divodanplána.
- Dieđuid mat bohtet ovdan prošeavttain maidda addo doarjja, galgá máhcahit báikkálaččat.
- Lassi báikkálaš gullevašvuođa dain prošeavttain, maidda addo doarjja dán ortnega mielde.
- Lassi fokusa sámi kulturmuittuide ealáhusaid oktavuodas.

Ohcanáigemearrri:

- Njukčamánu 1. beaivi 2013. Ohcamat mat leat sáddejuvvon maŋŋel dán dáhtona, eai meannuduvvo.

Bušeahhta:

- 2 400 000 ruvnno.

Muđui gustojit njuolggadusat kulturmuittosuodjaleamis.

Dán ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána, man sámediggeráđđi fápmuda.

10.3.10 Nuortasámi kulturbiras nuortalaš gilis

Doaibmabidju 10: Nuortasámi kulturbiras nuortalaš gilis – prošeakta iežamet hálddus

Sámediggi lea nuortalaš gili giddodaga ja gullevaš viesuid eaiggát. Ássanviesu ođasteapmi álggahuvvui 2011:s. Bargu giddodagain ja guovlluin jotkojuvvo 2013:s.

Galgá váikkuhit:

- Kulturbirrasa nannema nuortalaš gilis.

Bušeahhta:

- 250 000 ruvnno.

11 Ealáhusat

11.1 Váldomihttomearri

- Nana ja mánggabealat ealáhuseallin mii fuolaha sámii kultuvrra, luonddu ja birrasa, ja lea vuodđun eallinfámolaš báikegottiide gos olbmot háliidit ássat.

Sámediggedieđáhus ealáhusovddideami birra lea vuodđun jagi 2013 bušehtti. Sámediggi ráhkadahtta jahkásaččat analysaid ealáhuseallimis. Váldosárgosat nugo dat leat govahallujuvvon ealáhusdieđáhusas gustojit ain. Seammás dahká ođđa máhttu sihke demografii ja ealáhusovddideami birra dan ahte ángirusšansuorggit ja strategiiat leat muddejuvvon dán jagi bušehtas.

Ealáhusstruktuvra lea viidát rievdamin eret vuodđoealáhusain bálvalusealáhusaide. Dasa lassin geahppánit olbmot ja ealáhuseallin lea heittot. Seammás lea vejolašvuohta árvoháhkamii min kultuvrra ja árbevieruid vuodul. Lea stuorra dárbu oažžut buriid rámmaeavttuid, dutkama, ođđa ásaheamiid ja ođđa háhkama várás.

Sámedikki ealáhusovddideami váldomihttomearrin lea nana ja mánggabealat ealáhusat sámii kultuvrra, luonddu ja birrasa vuodul ja mat váldet daid vuhtii, ja leat vuodđun eallinfámolaš báikegottiide gos olbmot háliidit ássat.

Sámediggi háliida juksat váldomihttomeari njealji ángirusšansuorggi bokte; rámmaeavttut vuodđoealáhusaid siskkobealde, geasuheaddji báikegottit, kulturealáhusat ja árvoháhkkan ja ođđa ásaheamiid. Politihkalaš doaibmabijut ja ekonomalaš váikkuhangaskaoamit galget váikkuhit mihttomeariid juksama juohke ángirusšansuorggis.

Sámedikki iežas hástalusson lea mihtidit ahte leat go min politihkas ja min doaibmabijuin dat beaktu maid mii háliidit. Vuosttažettiin lea hástalusson dat go politihkka ja doaibmabijut maid stáhta eiseválddit, gielddat, fylkkagielddat, Innovašuvdna Norga ja eará ruhtadeaddji fievrridit váikkuha sámii guovlluid ovdáneapmái hui ollu. Nuppádassii, de manná áigi ovdal go sáhtta oaidnit movt politihkka ja doaibmabijut leat váikkuhan servodagas. Sámediggi lea ráhkadan eavttuid dasa movt mii juksat mihttomeariid maid leat bidjan alcceseamet. Dáid eavttuid ferte oktilaččat ovddidit vai mii sáhttit oažžut vástádusa dasa ahte lea go min politihkka nannen mánggabealat ealáhuseallima mii lea min mihttomearri.

Go guoská fitnodagaid ođđa ásaheamiide, gánnáhahttivuhtii, ahtanuššamii ja daid sturrodahkii sámii guovlluin, lea Telemarksforskning analyseren dáid beliid jagi 2011 ektui. Olles riika lea juogaduvvon 83 regiovdnan ja eanaš gielddat STN guovllus leat 25 vuolimus gieldda gaskkas. Jos geahččat sierra innovašuvdnadoaimma, lea dilli seamma nu ahte Gaska-Finnmárku, Nuorta-Finnmárku, Oarje-Finnmárku ja Máttá-Romsa leat 16 vuolimusa searvvis riikka ektui.

Dasto juolludii Sámediggi eanemus ruđaid mariidnaealáhusaide 2011:s – olles 6,7 miljon ru. Dát lea eanemusat maid Sámediggi goassige lea juolludan mariidnaealáhusaide. Dat čájeha ahte investerenmokta lea buorre mariidnaealáhusain. Eanadoalu oktavuodas juolluduvvui unnit doarjja go jagiin ovdal. Čilgehussan dasa lea dat ahte eai leat huksen ođđa visttiid eage viidát divodan. Muđui lea golahus mánggabealat ealáhusaid oktavuodas unnit go ovddidit jagiin.

Boazodoalpolitihka nannemii lea dárbu oažžut eanet hálddahaslaš resurssaid dán fágasuorggis.

11.2 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit ealáhusaide

Tabealla 11.2 Čoahkketabealla ealáhusat

(1000 ru)

Akt.	Namahas	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Vuodđoealáhusaid rámmaeavttut	10 188	8 965	8 965	8 000	-965	-10,8 %
	Geasuheaddji báikegottit	4 599	7 447	7 447	7 000	-447	-6,0 %
	Kulturealáhusat	14 409	14 865	14 865	14 932	67	0,5 %
	Árvoháhkkan ja odda ásaheamit	4 236	6 350	6 350	5 500	-850	-13,4 %
Submi		33 432	37 627	37 627	35 432	-2 195	-5,8 %

Ealáhusjuogus

Kapihttalis 18 – hálldahaslaš dási doaibmagolut - leat ealáhusjuhkosa bálkkát, mátkkit ja gelbbolašvuoda bajideapmi.

Ealáhusjuogus lea ealáhus-, kultur- ja dearvvašvuodaossodaga (EKD) oassi. Ossodagas leat golbma juhkosa:

- Ealáhusjuogus
- Kulturjuogus
- Dearvvašvuodajuogus

Ealáhusjuogus lea sámediggeráđi politihkalaš čállingoddi ja das lea ovddasvástádus álggahit strategijaid ealáhusfágasuorggi siskkoaldea. Dat bohtá ovdan dain hálldahaslaš doaimmain mat leat kapihttaliin vuolábealde.

Juhkosis lea ovddasvástádus maiddái dain surggiin:

- Ealáhusovddidandoarjaga hálldašeapmi.
- Duodjealáhusšiehtadusa hálldašeapmi.

Ealáhusjuhkosis ledje gávccii jahkedoaimma 1.10.2012 muttus.

Boazodoallošiehtadallamiin addojuvvo Sámediggái jahkásaččat 2 miljon ru mii galgá geavahuvvot boazodoalu lassiealáhusaide. Go duodji lea deatalaš lassiealáhus boazodoalu, de hálldašuvvo 1 miljon ru duoji ealáhusšiehtadusa bokte. 1 miljon ru hálldašuvvo ángiruššansurggiin “geasuheaddji báikegottit” ja poasttas “mánggabealat ealáhusat”.

Eanadoallošiehtadallamiin addojuvvo dán jagi 4 miljon ru Sámediggái mii galgá geavahuvvot eanadoalloulbmiliidda. Dát lea biddjojuvvon postii “vuodđoealáhusat”, masa dasa lassin bidjá Sámediggi ruđaid. Sámediggi ráhkada jahkásaččat raporttaid ruđaid geavaheami birra.

Sámediggi várre ruđaid Lotnolasealáhusaid árvoháhkkanprográmmii ja sámi mátkkealáhusaide. Daid mihttomeriid ja strategijaid vuodul mat leat mearriduvvon Sámedikki ealáhusovddidandiedáhugas (áššis 35/11), válddahuvvo prográmma sierra. Doaibmabijut ja ruđat Árvoháhkkanprográmmas hálldašuvvot ángiruššansurggiin *kulturealáhus* ja *árvoháhkkan*. Sámediggi raporttere jahkásaččat dáid ruđaid geavaheami birra.

Dat ekonomalaš váikkuhangaskaoamit mat addojuvvot ealáhuskapihttalis gusket ealáhusovddidan doarjaga doaibmaguvlui (SED guovlu). Dasa lassin sáhtá ealáhusovddidanruđaid addit sámi kulturealáhusaide ja boazodoalu lassiealáhusaide miehtá riikka. 11.7 vuolde sáhtát oaidnit makkár geográfalaš guovllut gullet SED guvlui.

11.3 Vuodđoealáhusaid rámmaeavttut

Mihttomearri:

- Suodjalit ja ovddidit mariidnaealáhusaid, boazodoalu ja eanadoalu deatalaš kulturguoddin ja barggaheaddjin sámi guovlluin.

Oassemihttomearit:

- Dohkálaš juridihkalaš ja ekonomalaš rámmaeavttut.
- Buoret gánnahttivuohta vuodđoealáhusain.
- Buoret rekrutteren vuodđoealáhusaide.
- Buoret sohkabealdássedeaddu.
- Boraspirepolitihkka mas sámi ealáhusat vuhtiiváldojuvvojit.

Strategiijat

- Areálaid ja resurssaid sihkkarastin.
- Oažžut váikkuhanfámu politihkkii mii guoská mariidnaealáhusaide, boazodollui, eanadollui ja meahccealáhusaide.
- Váikkuhit dan ahte áсахuvvojit buorit sohkabuolvamolsunortnegat vuodđoealáhusain.
- Oččodit eanet nissonolbmuid vuodđoealáhusaide
- Sihkkarastit ahte meahccealáhusbargit besset geavahit meahcceresurssaid.

Galgá váikkuhit:

- Gánnahttivuohta vuodđoealáhusain buorrána.
- Eanet sohkabuolvamolsumiid ja/dahje odđa áсахemiid vuodđoealáhusain.
- Ahte eanet nissonolbmot ožžot saji eanadoalus ja boazodoalus.
- Vahátlogut sávza- ja boazodoalus geahppánit.

11.3.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabella 11.3.1 Čoahkketabealla – Vuodđoealáhusaid rámmaeavttut – ohcanvuodot doarjja

(1000 ru)

Akt.	Namabus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Doarjja vuodđoealáhusaide	10 188	8 965	8 965	8 000	-965	-10,8 %
Submi		10 188	8 965	8 965	8 000	-965	-10,8 %

a) Jagis 2013 leat čuovvovaš poasttat biddjojuvvon oktii: mariidnaealáhusat ja eanadoallu.

Lagat dieđut váikkuhangaskaomiid birra bohtet doaimbajuid vuolde vuollelis.

11.3.2 Ekonomiiija, areálat ja resurssat

Doaimbajidju 1: Ekonomiiija, areálat ja resurssat – hálldahaslaš doaimmat.

Vuoruheamit 2013:

- Deatalaš lea sihkkarastit riddo- ja vuotnaálbmogii guolástanrievtti. Sámediggi áigu ain bargat dan ala ahte šaddá rámmadagus maŋŋá Riddoguolástanlávdegotti.
- Mearraluossabivdu lea deatalaš oassi mearrasámi kultuvrras. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte báikkálaš máhttu heivehuvvo anadromalaš luossabivddu hálldašepmái.

- Vuodđoealáhusorganisašuvnnain lea máhttu ealáhusaid dárbbu birra. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte oažžut buori gulahallama organisašuvnnaiguin.
- Sámediggi áigu váikkuhit buriid rámmaeavttuid vuodđoealáhusaide. Sámediggi áigu ain joatkit addit ulbmildidolaš árvalusaid/rávvagiid mariidna bivdoeriid bidjami, ja boazodoallo- ja eanadoallošiehtadussii.
- Sámediggi galgá árjjalaččat searvat ángiruššamiidda “árktalaš eanadoaluin”.
- Hástalussan lea sihkkarastit vuodđoealáhusaide areálaid. Sámediggi áigu oččodit eanasuodjaleami vai sámi guovlluid vuodđoealáhusain lea dohkálaš areálavuodđu.
- Boraspiriid laskan addá hui stuorra morraša. Sámediggi áigu bargat dan ala ahte boraspirenállii heivehuvvo nu ahte vuodđoealáhusat sáhttet birget, maiddá ovtas bargguin Suoma ja Ruota sámedikkiiguin.

Galgá váikkuhit:

- Dohkálaš juridihkalaš ja ekonomalaš rámmaeavttut.
- Buoret gánnáhahttivuohta vuodđoealáhusain.
- Boraspirepolitiikka váldojuvvojit vuhtii sámi ealáhusat.

Bušeahhta:

- Hálddahušlaš golut.

11.3.3 Vuodđoealáhusat

Doaibmabidju 2: Vuodđoealáhusat - ohcanvuđot doarjja.

Vuoruheamit 2013:

- Doarjja álgoinvesteremiidda, huksemii ja bivdofatnasiid oastimii.
- Doarjja vuostáiváldinrusttegiid viidáseappot ovddideapmái ja odasteapmái
- Doarjja oktasaš bálvalusrusttega ásaheapmái guolásteddjii.
- Ođđa huksemat ja doaibmavisttiid viidát divodeapmi eanadoalus.
- Stáhtalaš mielkeerat ođđa ásaheaddjiide dahje doalu badjelii váldima oktavuodas.
- Stuorat ovddidanprošeavttat vuodđoealáhusaid siskkobealde ovtas regionála ruhtademiin.

Doarjjaortnega doarjjaoažžu:

- Fitnodagat, maiddá:
 - Guolásteaddjit geat leat Guolástuslogus ja geaid fanas lea registrerejuvvon
 - Guolástusdirektoráhta mearkaregistaris.
- Organisašuvnnat ja ásaheapmái.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Ealáhusdoallit ja ásaheaddjit ealáhusat.
- Aktevrat geat servet oktasaš bálvalusrusttega ásaheapmái.
- Organisašuvnnat ja ásaheapmái mat váikkuhit ollu regionála ovdáneami eanadoalu siskkobealde.

Galgá váikkuhit:

- Buoret gánnáhahttivuohta vuodđoealáhusain.
- Eanet rekrutterema.
- Buoret sohkabealdásedeattu.

Ohcanáigemeari:

- Rabas ohcanáigemearri.

Guolástusa lassiealáhusat maid vuoruhuvvojit, gč. 11.4.2 mánggabealat ealáhusat siiddus 101.

Bušeahhta:

- 8 000 000 ru.

Muđui gusket njuolggadusat vuoddoealáhusaid várás.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

11.4 Geasuheaddji báikegottit

Mihttomearri:

- Geasuheaddji ja ealli sámi báikegottit.

Oassemihttomearit:

- Mánggabealat ealáhusat ja geasuheaddji bargosajit goappašiid sohkabeliid várás sámi guovlluin.
- Eanet fárren sámi guovlluide mii váikkuhivččii báikegottiid ealáskuhttima.
- Eanet gelbbolašvuoda bargosajit nuoraide.

Strategiijat:

- Lávgađet ovttasbargu gielddaiguin ja Innovašuvdna Norggain.
- Váikkuhit árjjalaččat gelbbolašvuoda bargosajiid ásaheami nuoraid várás.
- Nissonolbmuid ealáhusutkan.
- Váikkuhit buriid ortnegiid nuoraid rekrutteremii gelbbolašvuoda bargosajiide.

Galgá váikkuhit:

- Positiivvalaš álbmotlassáneami.
- Eanet priváhta fitnodagat.
- Eanet bargit bálvalusaid ja smávvaindustriija oktavuodas.

11.4.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 11.4.1 Čoahkketabealla – geasuheaddji báikegottit – mánggabealat ealáhusat – ohcanvuđot doarjja (1000 ru)

Akt.	Namahus		RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Mánggabealat ealáhusat	a)	4 599	7 447	7 447	7 000	-447	-6,0 %
Submi			4 599	7 447	7 447	7 000	-447	-6,0 %

a) Jagis 2013 leat čuovvovaš poasttat biddjojuvvon oktii: mánggabealat ealáhusat ja boazodoalu lassiealáhusat.

Lagat dieđut váikkuhangaskaomiid birra bohtet ovdan doaimbajuid vuolde vuolábealde.

11.4.2 Vuolgaheapmi ja ovttasbarggu čuovvoleapmi eará organisašuvnnaiguin

Doaimbajidju 1: Vuolggahit ja čuovvolit ovttasbarggu eará organisašuvnnaiguin – hálddahuslaš doaimmat.

Vuoruheamit 2013:

- Innovašuvdna Norga lea stuorra ja deatalaš váikkuhangaskaoapmeaktevra sámi guovlluin. Sámediggi áigu ain čuovvolit ovttasbargošiehtadusa Innovašuvdna Norggain.
- SIVA lea váikkuhangaskaoapmeaktevra mii investere industriijas ja innovašuvdnaproševttain. Sámediggi áigu viidáseappot ovddidit gulahallama SIVA:in oažžun dihte eanet investeremiid sámi guovlluin ja eanet birrasiid mat váikkuhit gelbbolašvuoda bargosajiide.
- Fylkkagiella oažžu jahkásaččat juolludusaid Giella- ja guovlodepartemeanttas láchit regionála ovddideami. Sámediggi áigu árrjalaččat čuovvolit fylkkagielladaid regionála ovddidanprográmmaid, ja ovttasbargošiehtadusaid.

Galgá váikkuhit:

- Mánngabealat ealáhusaid ja geasuheadji bargosajiid goappašiid sohkabeliid várás sámi guovlluin.
- Eanet gelbbolašvuoda bargosajiid nuoraide.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

11.4.3 Árrjalaš oktavuoha ealáhusaiguin ja gielddaiguin

Doaimbaidju 2: Árrjalaš oktavuoha ealáhusaiguin ja gielddaiguin – hálldahuslaš doaimmat.

Vuoruheamit 2013:

- Čadahit gulahallančoahkkimiid välljejuvvon gielddaiguin ja dieinna lágiin deaivvadit ealáhusaiguin, gelbbolašvuoda birrasiiguin ja gielddaiguin.
- Doalahit oktavuoda KS:in (Gielddaid beroštupmi organisašuvdna) vai váikkuhit gielddaid ángiruššama ealáhusovddidemiin sámi guovlluin.

Galgá váikkuhit:

- Mánngabealat ealáhusaid ja geasuheadji bargosajiid goappašiid sohkabeliid várás sámi guovlluin.
- Eanet fárrema sámi guovlluide mii váikkuhivččii ealli báikegottiid.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

11.4.4 Doarjja mánngabealat ealáhusaide

Doaimbaidju 3: Doarjja mánngabealat ealáhusaide – ohcanvuđot doarjja.

Vuoruheamit 2013:

- Ovddidandoaimbajut ja investeremat mat váikkuhit mealgat fitnodatovddideapmái
- Ovttasbargoproševttat ja láchčči doaimbajut mat váikkuhit ealáhusovddideami.
- Lassiealáhusat mariidnaealáhusaid, eanadoalu siskkobealde ja boazodolliide:
 - Ođđa ásaheamit, buvttavddideapmi ja investeremat.
 - Vuovdaleapmi ja vuovdin
- Ovdánahttinbirrasat ja organisašuvnnat mat barget ealáhusovdánahttimiin sámi guovlluin.

Doarjjaortnega doarjjaoažžu:

- Fitnodagat, maidái:
 - Guolásteaddjit geat leat registrerejuvvon Guolástuslogus ja geaid fatnasat leat registrerejuvvon Guolástusdirektoráhta mearkaregistaris.
 - Boazodoallit geain lea registrerejuvvon mearka.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Ealáhusdoallit.
- Ovddidanbirrasat ja organisašuvnnat mat barget ealáhusovddidemiin sámi guovlluin.

Galgá váikkuhit:

- Mánngabealat ealáhusaid ja geasuheaddji bargosajiid goappašiid sohkaeliid várás sámi guovlluin.
- Eanet gelbbolašvuoda bargosajiid nuoraide.
- Eanet ásaheviid boazodoalu lassiealáhusaid siskkoalbealde.
- Eanet ođđaháhkama, ahtanuššama ja ođasmahttima.
- Eanet ođđa ásaheviid.

Ohcanáigemeari:

- Rabas ohcanáigemeari.

Bušeahhta:

- 7 000 000 ru.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

Muđui gusket njuolggadusat mánngabealat ealáhusaid várás.

11.5 Kulturealáhusat

Mihttomeari:

- Eanet bargosajit sámi kultur- ja kulturvuđot ealáhusain.

Oassemihttomeari:

- Gánnáhahti kulturealáhusfitnodagat.
- Stuorat gávpejohtu iežas dujiin ja eará dáidda- ja kulturbuktagiin.
- Rekrutteren duodjealáhussii.

Strategiijat:

- Ovdánahttit gánnáhahttivuoda kultur- ja kulturvuđot ealáhusain.
- Eanet profesjionaliseren ja kommersialiseren sámi kulturealáhusain.
- Vuoruhit duodjealáhusa fidnoahppiortnega ja ovddidanbarggu.

Galgá váikkuhit:

- Eanet gánnáhahttivuoda duoji siskkoalbealde.
- Eanet gánnáhahttivuoda lágádusaid, media ja kultuvrra siskkoalbealde.
- 10 fidnoahppi duodjealáhussii.

11.5.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 11.5.1 Čoahkketabealla – kulturealáhusat

(1000 ru)

Akt.	Namahas	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Doarjja kulturealáhusaid ovddideapmái	4 206	4 665	4 665	4 732	67	1,4 %
	Gánnáhahti sámi kulturealáhusaid ovddideapmi	0	800	800	800	0	0,0 %

Duoji ealáhusšiehtadus	10 203	9 400	9 400	9 400	0	0,0 %
Submi	14 409	14 865	14 865	14 932	67	0,5 %

Tabella 11.5.1.1 Doarjja kulturealáhusaid ovddideapmái - njuolggodoarjja

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
<u>Doarjja ovddideapmái ja duodjealáhusii rekrutteren</u>							
41020	Duodjeinstituhtta	1 000	1 000	1 000	1 000	0	0,0 %
41020	Boazodoalu oahpahuskantuvra	1 104	1 500	1 500	1 500	0	0,0 %
<u>Doarjja duodjeásahusaide</u>							
41030	Duodjeinstituhtta	2 102	2 165	2 165	2 232	67	3,1 %
Submi		4 206	4 665	4 665	4 732	67	1,4 %

Tabella 11.5.1.2 Gánnáhahtti sámi kulturealáhusaid ovddideapmi – proševttat iežamet hálddus

(1000 ru)

Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
Gánnáhahtti sámi kulturealáhusaid ovddideapmi	0	800	800	800	0	0,0 %
Submi	0	800	800	800	0	0,0 %

Tabella 11.5.1.3 Duoji ealáhusšiehtadus

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
41050	Doaibmadoarjja – ohcanvuđot doarjja	4 164	4 000	4 000	3 600	-400	-10,0 %
41051	Investeren- ja ovddidandoarjja - ohcanvuđot doarjja	3 562	3 140	3 140	3 000	-140	-4,5 %
41052	Duodjestipeanda - ohcanvuđot doarjja	111	0	0	200	200	-
41053	Čálgoortnegat - ohcanvuđot doarjja	124	50	50	60	10	20,0 %
41054	Gelbbolašvuoda doaibmabijut - ohcanvuđot doarjja	0	0	0	330	330	-
41055	Vuovdima ovddideaddji doaibmabijut - ohcanvuđot doarjja	600	550	550	550	0	0,0 %
41056	Duojárniid Ealáhus Searvi - njuolggodoarjja	468	468	468	468	0	0,0 %
41057	Sámiid Duođji OS - njuolggodoarjja	1 092	1 092	1 092	1 092	0	0,0 %
41058	Fága- ja ekonomalaš lávdegoddi – iežas proševttat	82	100	100	100	0	0,0 %
Submi		10 203	9 400	9 400	9 400	0	0,0 %

Lagat dieđut váikkuhangaskoapmeortnegiid birra bohtet ovdan doaibmabijuid vuolde vuolábealde.

11.5.2 Gánnáhahtti sámi kulturealáhusaid ovddideapmi

Doaibmabidju 1: Gánnáhahtti sámi kulturealáhusaid ovddideapmi – proševttat iežamet hálddus.

Vuoruheamit 2013:

- Sámi kultuvrra vuodul lea vejolaš háhkat árvvuid. Sámediggi galgá ovddidit viidáseappot proševttaid buvttavovddideamis, odđaháhkamis ja fierpmádathuksemis sámi kulturealáhusaid siskkobealde.

Galgá váikkuhit:

- Gánnáhahti kulturealáhusfitnodagaid.

Bušeahhta:

- 800 000 ru.

11.5.3 Duodjeinstituhtta

Doaibmabidju 2: Doarjja Duodjeinstituhtti – njuolggodoarjja.

Doarjjaoažžu doarjjaortnegis:

- Duodjeinstituhtta.

Ortnega olahusjoavku:

- Duojárat.

Galgá váikkuhit:

- Buoret gávpejođu iežas dujiin.
- Rekrutterema duodjeealáhussii.

Bušeahhta:

- 2 232 000 ru.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

Muđui gusket njuolggadusat Duodjeinstituhta várás.

11.5.4 Duodjeealáhusa ovddideapmi ja dasa rekrutteren

Doaibmabidju 3: Duodjeealáhusa ovddideapmi ja dasa rekrutteren - njuolggodoarjja.

Doarjjaortnega doarjjaoažžu:

- Duodjeinstituhtta.
- Boazodoalu oahpahuskantuvra.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Duojárat.
- Fitnodagat mat váldet duodjefitnoohppiid.

Galgá váikkuhit:

- Buoret gávpejođu iežas dujiin.
- Rekrutterema duodjeealáhussii.

Bušeahhta:

- 1 000 000 ru Duodjeinstituhtti.
- 1 500 000 ru Boazodoalu oahpahuskantuvrii.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

Muđui gusket njuolggadusat duodjeealáhusa ovddideapmái ja dasa rekrutteremii.

11.5.5 Duoji ealáhusšiehtadus

Sámediggi lea váldán ovddasvástádusa duodjeealáhusa ovddideamis ja siehtadallá jahkásaččat ekonomalaš rámmaeavttuid Duojáríid ealáhussearvi ja Sámiid Duodji organisašuvnnaiguin ealáhusa várás. Mihtomearrin lea ovddidit ealáhusvuđot duoji mii lea eanet gánnáhahtti ja mii nagoda eanet vuovdit iešráhkadan dujiid. Lagat detáljjat oidnojit dahkkojuvvon 2013 siehtadusas.

Ortnegat gusket miehtá riikka sorjjakeahtta Sámedikki ealáhusovddidandoarjagiid geográfalaš doaibmaguovllus.

Vuoruheamit 2013:

- Doaibmadoarjja.
- Investeren- ja ovddidandoarjja: investeremat, fitnodatovddideapmi, oahpahuš/gelbbolašvuohta, kurssat, konsuleantaveahkki, álggahanstipeanda, prošeavttat, márkanaanalsat ja vuovdin- ja vuovdalandoaibmabijut. Prošeavttat mearkagálvohukseamis ja vuovdaleapmi; rámma lea gitta 700 000 ru rádjai maid duoji váldoorganisašuvnnat sáhttet ohat. Gelbbolašvuodabajideami doaibmabijut gitta 290 000 ru rádjai maid váldoorganisašuvnnat ja duojárát sáhttet ohat.
- Duodjestipeanda.
- Čálgoortnegat: Vánhenruhta ja buozalmasvuoda ruhtaortnet.
- Gelbbolašvuodadoaibmabijut.
- Vuovdima ovddidandoaibmabijut.
- Duodjeorganisašuvnnat: organisašuvnadoarjja.
- Fága- ja ekonomalaš lávdegoddi.

Siehtadusbealit galget árvvoštallat doaibmadoarjjaortnega.

Doarjjaoažžut ja olahusjoavku:

- Doaibmadoarjja: Duojárát registrerejuvvon duodjeregisttaris.
- Investeren- ja ovddidandoarjja: Duojárát geat háliidit ásahtit ja viidáseappot ovddidit iežaset fitnodaga.
- Duodjestipeanda: Norgga beale oahppit ja studeanttat:
 - Jo1 Design ja giehtaduodji. Gáibádussan lea ahte oahppi duoji oahppoplánaid mielde oahpahuš fitnodagas, čieknuda gelbbolašvuoda mihtus.
 - Jo2 geavaha prošeavtta duoji oahppoplánaid mielde oahpahuš fitnodagas, čieknudeapmái gelbbolašvuoda mihtus.
 - Jo 2 váldá Design ja duoji joatkkaskuvllas.
 - Sámi oahpahušguovddázis Johkamohkis váldá olles jagi duoji.
 - Bachelor- ja masterdássi duojis.
- Čálgoortnegat: Duojárát geat leat registrerejuvvon duodjeregisttaris.
- Gelbbolašvuodadoaibmabijut: Váldoorganisašuvnnat ja duojárát.
- Vuovdima ovddidandoaibmabijut: Gávppit mat vuvdet earáid dujiid.
- Duodjeorganisašuvnnat: Duojáríid Ealáhus Searvi ja Sámiid Duodji OS.
- Fága- ja ekonomalaš lávdegoddi: Lávdegotti doaibmagoluide.

Galgá váikkuhit:

- Buoret gávpejođu iežas dujiin.
- Rekrutterema duodjeealáhussii.

Bušehtta:

- 9 400 000 ru.

Muđui gusket njuolggadusat duoji duodješiehtadusa várás.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

11.6 Árvoháhkkan ja ođđaásaheamit

Mihttomearri:

- Eanet ja dávjjit ásaheamit, innovašuvdna ja árvoháhkkan sámi ealáhusaid oktavuodas.

Oassemihttomearit:

- Ođđa háhkkan, ahtanuššan ja ođasmahttin
- Eanet dutkandoaimmat sámi guovlluid ealáhusain
- Buoret gelbbolašvuohta ealáhusain
- Eanet ođđa ásaheamit
- Eanet ealáhushutkan

Strategiijat:

- Movttiidahttit ovttasbarggu ja árjjalaš ovddidanbirrasiid ealáhusain
- Gánnáhahttivuođa buorideapmi ja profesoalitehta álgoohpahusa ja čuovvoleami bokte
- Váikkuhit gelbbolašvuođa buorideami vuovdalan- ja buvttaovdideamis
- Ovttasbargu dutkanbirrasiiguin main lea gelbbolašvuohta sámi ealáhusain
- Ávžžuhit joatkkaskuvllaid vuoruhit ealáhushutkama skuvllas

Galgá váikkuhit:

- Eanet ođđaháhkama, ahtanuššama ja ođasmahttima FoU-doaimma bokte
- Eanet dutkandoaimma sámi guovlluid ealáhusain

11.6.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 11.6.1 Čoahkketabealla – árvoháhkkan ja ođđa ásaheamit

Akt.	Namahas	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	(1000 ru) % erohus
	Fágalaš forum ja ovddidanforum ^{a)}	28	150	150	0	-150	-100,0 %
	Gelbbolašvuođa bajideapmi ja čuovvoleapmi	1 746	1 400	1 400	1 000	-400	-28,6 %
	Árvoháhkkan	2 462	4 800	4 800	4 500	-300	-6,3 %
Subm i		4 236	6 350	6 350	5 500	-850	-13,4 %

a) Ruđat leat sirdojuvvon kap 17.2 Konferánsat Sámedikki olis.

Tabealla 11.6.1.1 Gelbbolašvuođa bajideapmi ja čuovvoleapmi – iežas proševttat

Akt.	Namahas	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	(1000 ru) % erohus
42020	Gelbbolašvuođa buorideapmi ja čuovvoleapmi	1 746	1 400	1 400	1 000	-400	-28,6 %

Submi	1 746	1 400	1 400	1 000	-400	-28,6 %
--------------	--------------	--------------	--------------	--------------	-------------	----------------

Tabella 11.6.1.2 Árvoháhkkan – Ohcavuđot doarjja

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Árvoháhkkan	^a) 2 462	4 800	4 800	4 500	-300	-6,3 %
Submi		2 462	4 800	4 800	4 500	-300	-6,3 %

a) Čuovvovaš váikkuhangaskaomit leat biddjojuvvojit oktii: Sámi mátkéaláhusat, Ovddideapmi meahccealáhusain, Álggahanstipeanda, Nuoraidfitnodat,

Čuovvoleapmi ja ovttasbargu ovddidanbirrasiiguin

Lagat dieđut váikkuhangaskaomiid birra bohtet ovdan doaibmabijuid vuolde.

11.6.2 Oktavuohta dutkan- ja ovddidanbirrasiiguin – hálldahuslaš doaimmat.

Doaibmabidju 1: Oktavuohta dutkan- ja ovddidanbirrasiiguin – hálldahuslaš doaimmat.

Vuoruheamit 2013:

- Dutkan- ja oahppoásahusaid dutkama čuovvoleapmi sámi ealáhusaid ja servodateallima ektui.
- Fágalaš forum ja ovddidanforum galget buktit árvalusaid Sámediggái barggu várás buoret árvoháhkamiin meahccealáhusaid, lotnolasealáhusaid ja sámi mátkeealáhusaid siskkobealde.

Olahusjoavku:

- Dutkan- ja ovddidanbirrasat.
- Sámi ovddidanbirrasat, resursaolbmot ja almmolaš aktevrrat mat barget lotnolasealáhusaid ja Sámi mátkeealáhusaid siskkobealde.

Galgá váikkuhit:

- Eanet dutkandoaimmaid sámi guovlluid ealáhusain.

Bušeahhta:

- Hálldahuslaš golut.

11.6.3 Gelbbolašvuođa buorideapmi ja čuovvoleapmi

Doaibmabidju 2: Gelbbolašvuođa buorideapmi ja čuovvoleapmi – Iežas prošeavttat.

Vuoruheamit 2013:

- Álggahuvvon ásaheaddjioahpahusa ja čuovvoleapmi.

Galgá váikkuhit:

- Buoret gelbbolašvuođa ealáhusain.
- Eanet ealáhushtkama.

Bušeahhta:

- 1 000 000 ru.

11.6.4 Árvoháhkkan

Doaibmabidju 3: Ohcanvuđot doarjja árvoháhkamii.

Vuoruheamit 2013:

- Álggahanstipeanda doaimmaid ovddideapmái ja ásaheapmái lotnolas- ja meahcceealáhusaid ja sámi mátkeealáhusaid siskkobealde, ja dasto sámi kulturealáhusa ásaheami siskkobealde.
- Doaibmabijut mat lasihit báikkálaččat viidáseappot nállašuhhtima ja meahccebuktagiid ja eará ráhkadanávdnasiid vuovdima sámi guovlluin.
- Doaibmabijut mat buoridit gelbbolašvuoda meahccebuktagiiguin ávkkástallamis, buvttadeamis ja vuovdimis.
- Sámi mátkefitnodagaid ovddideapmi ja vásihusvuđot mátkedoaimmaid ovddideapmi main eaktivuohta ja jáhkehahttivuohta leat guovddázis.
- Lotnolasealáhus- ja meahcceealáhusbargit ja fitnodagat main lea smávibuš buvttadeapmi.
- Mátkeealáhusaktevrrat mat barget sámi vásihusvuđot turismmain.

Doarjjaortnega doarjjaoažžu:

- Fitnodagat
- Ásaheaddjit

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Ealáhusdoallit ja ásaheaddjit.
- Galgá váikkuhit:
- Buvttaviidodaga.
- Eanet odđa háhkama, ahtanuššama ja ođasmahttima.
- Eanet odđa ásaheamiid.

Ohcanáigemearmi:

- Rabas ohcanáigemearmi.

Bušeahhta

- 4 500 000 ru.

Muđui gusket njuolggadusat árvoháhkama várás.

Ortnega hálldaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válddi.

11.7 Ealáhusovddideami doarjagiid doaimmaguovlu (SED-guovlu)

2011	Guovdageaidnu	2022	Davvesiida, čuovvovaš vuodđobiirret
			0103 Dáigevuotna
2012	Áltá, čuovvovaš vuodđobiirret:		0104 Gihppovuotna
	0101 Stierdná		0105 Dorskkášvuotna/Beahkkervuotna
	0102 Sievju		0106 Davvesiida
	0103 Uhcca Liidnevuotna		0107 Idjavuotna
	0104 Stuora Liidnevuotna		0108 Irgevuotna/Áttamvuotna
	0105 Gámavuotna		0109 Lagesvuonbahta/Gussanjárga
	0106 Fielvuotna		0110 Šeste (Čiesti)/Godviknes
	0107 Nyvoll		0111 Váttesbákt-seaibbuš
	0108 (Stuora) Girenjárga		0112 Gappatvárru
	0110 Latni		0113 Eretoaivvit
	0201 Lákkonjargeahči		0114 Vuonjalráššá
	0202 Dáhppeluokta/Vuojatluokta (Rivargohppi)	2023	Gángaviika
	0203 Lákkovuonbahta		
	0204 Dálbmeluokta	2025	Deatnu
	0205 Vasbotnelv		
2014	Láhppi	2027	Unjárga
2017	Fálesnuorri	2030	Mátta-Várjjat, čuovvovaš vuodđobiirret:
2018	Muosát, čuovvovaš vuodđobiirret		0101 Buodgáibeaski
	0119 Muorral(vuotna)		0102 Reais(a)vuonna
	0120 Vuotkevuotna (Uhcca-vuonaš)		0103 Spurvnes /Sállam
	0121 Muotki		0104 Njávdam
	0122 Gunnarnes		0402 Lávvonjárga
	0123 Tufjord		0403 Juranjohka
	0124 Fávle-Ižžát		0404 Ruovdevuonna
			0405 Vuorjám(johka)
			0503 Čoalbmekjávri
2019	Nordkapp, folgende grunnkretser:		0504 Máiddet/Skrotnes
	0113 Oarjábearri-Vuotnabađaguovlu		0505 Bajit Báhceveadji
	0114 Nuortaváhkeguovlu	1902	Romsa, čuovvovaš vuodđobiirret:
	0115 Goaskinvákke - Ráhtonjár-guovlu		3301 Čie(k)ŋalluokta
	0117 Skuohttanjárga		3302 Leaibedievvá
	0118 Mannskarvik-Reaipváhki (Ráiváhki)		3303 Moskaluokta
	0119 Spierrtanjárga (Spierta)		3304 Moskavuovdi
	0200 Geaissavearra		3305 Rivnnje/Vuotnasiida
	0201 Geaissavearra		3306 Suortu (davit/siskit)
	0202 Kniskárnjárga		3307 Várpenjárga
	0203 Duvavuotna (Irivuotna)		3308 Su(o)rgomohkki
	0204 Mageroystua		3309 Guohcavuopmi
	0205 Finnvik		3310 Ullsfjordmoane -
	0206 Váttavuotna (Váttavuonaneret)		
	Sárranjárga gilli	1913	Skánit
2020	Porsángu	1919	Rivttát
2021	Karášjohka	1920	Loabát

- 1923 Siellat
- 1925 Ráisavuotna, čuovvovaš vuodđobiirret:
- 0101 Gumpedallá
 - 0102 Øvre Bakkejord
 - 0103 Skuoddovuovdi
 - 0104 Smørgård
 - 0201 Lurruaorda/Ráb-oassa
 - 0207 Boazojohka
 - 0208 Áisajávri
- 1933 Báhccavuotna
- 1936 Gálsá
- 1938 Ivgu
- 1939 Omasvuotna
- 1940 Gáivuotna
- 1941 Skiervá
- 1942 Ráisa
- 1943 Návuoatna
- 1805 Nárviika, čuovvovaš vuodđobiirret:
- 0102 Hearjak
 - 0109 Áravuopmi
 - 0110 Jogasiida/Eanosiida
 - 0111 Luodnegohpie
- 1849 Hábmer, čuovvovaš vuodđobiirret:
- 0116 Strávnjunnie
Vædtja
 - 0117 (Veaggovárri)
 - 0118 Jávresoalge
 - 0119 Grensefjellene – Rádjevárit
- 1850 Divtasvuodna
- 1853 Evenášši, čuovvovaš vuodđobiirret:
- 0109 Evenáššmárku
 - 0110 Gállogieddi
 - 0111 Leairusaide/Osmárkku
 - 0114 Leangáviika/ Duorgga (Snubba)
 - 0117 Veaggo

Lassin geográfalaš doaimmaguvlui sáhtta doarjja addojuvvot ealáhusovdáneapmái dáidda:

- sámi kultuvrralaš ealáhusaide miehtá riikka
- lassiealáhusaide boazodoalus

12 Regionálaovddideapmi

Sámediggi bargá diliid láchčimiin nu ahte sámi álbmogis alddis, ja iežas eavttuid vuodul galgá leat vejolašvuhta ovddidit iežas servodaga, giela ja kultuvrra buoremus vuogi mielde. Dán ovddasvástádusa ii galgga Sámediggi okto guoddit, iige sáhte dahje áiggu ge okto guoddit dan ovddasvástádusa.

Finnmárkkuopmodat FeFo lea guovddáš regionála oasálaš Finnmarkkus. Sámedikkis ja Finnmarkku fylkkasuohkanis leat jeavddalaččat čoahkkimat FeFo`in, sihke politihkalaš ja hálldahus dásis. Sámediggi oaidná hui deatalažžan ovddidit FeFo`in ovttasbarggu.

12.1 Mihttomearri

Váldomihttomearri:

- Árijalaš ja ulbmilaš ovttasbarggu bokte regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin nannet ja ovddidit sámi kultuvrra, giela ja servodateallima.

Oassemihttomearri:

- Háhkát buriid rámmaeavttuid sámi gillii, kultuvrii ja servodateallimii gulahallama ja ovttasbarggu bokte regionála ja báikkálaš eiseválddiiguin ja eará relevánta aktevrraiguin.

Strategiijat:

- Ovttasbargošiehtadusaid buorideapmi fylkkagielddaiguin.
- Ulbmillaš ja vuoruhuvvon ovttasbargošiehtadusat.
- Árijaleappo rolla gielddaid ektui.
- Ollislaš politihka gielddaid ektui.
- Árijalaš váikkuhangaskaomiid geavaheami bokte nannet sámi giela, kultuvrra ja servodateallima
- Nannet ovttasbarggu FeFo`in, mii lea guovddáš ovddidanoasálaš Finnmarkkus.
- Bargat dan nala ahte gávdnat molssaevttolaš ruhtadanvugiid infrastruktuviin guovlluin gos olbmot orrot biedgguid.

12.2 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit regionálaovddideapmái

Tabealla 12.2 čoahkketabealla - Regionálaovddideapmi – Ohcanvuđot doarjagat

(1000 ru)

Akt.	Namahuš	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
45000	Doarjagat regionálaovddideapmái	6 423	3 707	3 707	3 000	-707	-19,1 %
Submi		6 423	3 707	3 707	3 000	-707	-19,1 %

12.2.1 Regionálaovddidanprošeavttat

Doaibmabidju 1: Regionálaovddidanprošeavttat - ohcanvuđot doarjagat

Vuoruheamit 2013:

- Ovttasbargoprošeavttat daid fylkkagielddaiguin maiguin Sámedikkis lea ovttasbargošiehtadus.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Almmolaš organisašuvnnat
- Priváhta organisašuvnnat

- Fitnodagat

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Ovttasbargošiehtadusa guovllu álbmot

Galgá:

- Dahkat nu ahte oktasaš vuoruheamit nannejit ja čalmmustahttet sámi kultuvrra, giela ja servodateallima ovttasbargošiehtadusa guovllu siskkobealde.

Ohcanáigemearri:

- Rabas ohcanáigi

Bušeahhta:

- 3 000 000 ru.

Muđui gustojit regionálaovddidanprošeavttaid njuolggadusat.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

13 Sámi ovttasbargu ja riikkaidgaskasaš bargu

Sámediggi hálldaša prinsihpalaš beliid ja beroštusaid mat ovddiduvvojit ja bealuštuvvojit riikkaidgaskasaš arenain. Deatalaš lea ahte álgoálbmotdimenšuvdna nationála ja riikkaidgaskasaš forain gozihuvvo, ja ahte áššit main lea mearkkašupmi álgoálbmogiidda ovddiduvvojit sihke nationálalaččat ja riikkaidgaskasaččat.

Rájáid rastá bargu dahkkojuvvo earret eará nationála ja riikkaidgaskasaš foraid ja arenaid ektui mat gusket ON:i, Árktalaš ráđđái ja Davveguovlopolitihkkii, Sámi parlamentáralaš ráđđái, Barents-ovttasbargui, Davviriekkalaš ovttasbargui, Árktalaš ovttasbargui, Interregii ja EO:i.

13.1 Mihttomearri

Váldomihttomearri:

- Álgoálbmogat mearridit iežaset ahtanuššama ja sis lea vejolašvuohta gozihit iežaset beroštumiid riikkaidgaskasaččat.

Oassemihttomearri:

- Buot álbmotjoavkkuin ja goappašiin sohkabeliin davviguovlluin ovttárvosaš ovttaseallin ja ovdánanvejolašvuođat.
- Viiddis ovttasbargu sámiid gaska riikarájáid rastá
- Sámediggi lea iešheanalís aktevra ovttasráđiid eará riikkaidgaskasaš bargguin
- Riikkaidgaskasaš álgoálbmotriekteovdáneapmi lea buorránan

Strategiijat:

- Davviriekkalaš ja riikkaidgaskasaš barggu bokte nannet sámi iešmearrideami.
- Váikkuhit davviguovloovddideapmái nu ahte sámiid ja eará álgoálbmogiid kultuvrra ja servodaga ovddideapmi nannejuvvošii.
- Doarjut Ruošša beale sámiid sin barggus posiitiiva ovddidemiin.
- Riikkaidgaskasaš ovttasbarggu bokte háhkat buriid rámmaeavttuid eará álgoálbmogiidda.

13.2 Sámi ovttasbarggu ja riikkaidgaskasaš barggu ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 13.2 Čoahkketabealla -Sámi ovttasbargu ja riikkaidgaskasaš bargu

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Riikkaidgaskasaš bargu	2 552	1 219	1 219	6 408	5 189	425,7 %
Submi		2 552	1 219	1 219	6 408	5 189	425,7 %

Vuoigatvuođa- ja riikkaidgaskasašossodat

Báلكá, mátkegolut ja gelbbolašvuođalokten vuoigatvuođa ja riikkaidgaskasaš ossodagas bohtet ovdán kápihttal 18 Hállddahasdási doaibmagoluin.

Vuoigatvuođa- ja riikkaidgaskasaš ossodagas (VUOR) leat čuovvovaš ovddasvástádussuorggit:

- Riikkaidgaskasaš áššit.
- Vuoigatvuođabarggut.
- Bajimuš ovddasvástádus konsultašuvdnašiehtadusaid barggus mat leat gaskal stáhta eiseválddiid ja Sámedikki.

- Sámediggeválgga politihkkaovddideapmi
- Juridihkalaš bagadeapmi.

Vuoigatvuoda- ja riikkaidgaskasaš ossodagas ledje 10 jahkedoaimma 1.10.2012 muttus.

13.3 Riikkaidgaskasaš bargu

13.3.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabealla 13.3.1 Čoahkketabealla – Riikkaidgaskasaš bargu

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Doarjja riikkaidgaskasaš bargui	600	619	619	838	219	35,4 %
	Doarjja riikkaidgaskasaš doaibmabijuide	1 952	600	600	570	-30	-5,0 %
	Ráhkaneaddji konferánsa ovdal WCIP 2014	0	0	0	5 000	5 000	-
Submi		2 552	1 219	1 219	6 408	5 189	425,7 %

Tabealla 13.3.1.1 Riikkaidgaskasaš bargu - njuolggodoarjagat

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
50000	The Norwegian Barents Secretariat in Murmansk	250	258	258	266	8	3,1 %
50100	Sámiráddi – Norggabealde juogus	350	361	361	372	11	3,1 %
50200	Mama Sara Education Foundation	0	0	0	100	100	-
50300	doCip	0	0	0	100	100	-
Submi		600	619	619	838	219	35,4 %

Tabealla 13.3.1.2 Riikkaidgaskasaš doaibmbijut – ohcanvuodot doarjagat

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
51000	Riikkaidgaskasaš doaibmbijut	1 952	600	600	570	-30	-5,0 %
Submi		1 952	600	600	570	-30	-5,0 %

Tabell 13.3.1.3 Ráhkaneaddji konferánsa ovdal álgoálbmogiid máilmmikonferánssa WCIP 2014 – iežamet prošeakta

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
51100	Ráhkaneaddji konferánsa ovdal WCIP 2014	0	0	0	5 000	5 000	-
Submi		0	0	0	5 000	5 000	-

Eanet dieđut doarjjaortnegiid birra bohtá dás vuolábealde doaibmabijuid bokte.

12.1.1 Riikkaidgaskasaš bargu

Doaibmabidju 1: Riikkaidgaskasaš bargu – njuolggadoarjagat

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Organisašuvnnat mat bohtet ovdán tabeallas 13.3.1.1.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Álgoálbmotovddasteaddjit ja eará aktevrrat riikkaidgaskasaš álgoálbmotbarggus

Galgá:

- Addit vejolašvuoda álgoálbmogiidda searvat aktiivvalaččat álgoálbmotbargui

Bušeahhta:

- 838 000 ru

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

Muđui gustojit riikkaidgaskasaš barggu njuolggadusat.

13.3.2 Riikkaidgaskasaš doaibmabijut

Doaibmabidju 2: Riikkaidgaskasaš doaibmabijut - ohcanvuđot doarjagat

Vuoruheamit 2013:

- Riikkaidgaskasaš doaibmabijut ja proševttat.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Almmolaš organisašuvnnat.
- Priváhta organisašuvnnat.
- Fitnodagat.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Álgoálbmogat.

Galgá:

- Nannet álgoálbmogiid kultur- ja servodateallima

Bušeahhta:

- 570 000 ru

Muđui gustojit riikkaidgaskasaš doaibmabijuid njuolggadusat.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

13.3.3 Ráhkaneaddji konferánssa ovdal WCIP 2014

Doaibmabidju 3: Ráhkaneaddji konferánssa ovdal álgoálbmogiid máilmmikonferánssa 2014 (WCIP 2014) –iežamet prošekta

Sámediggi lea álggahan barggu doallat ráhkaneaddji álgoálbmotkonferánssa 2013:s, vai álgoálbmogat besset ráhkkanit álgoálbmogiid máilmmikonferánsii. Dát ráhkaneaddji konferánssa lea plánejuvvon ahte galgá leat Álttás geassemánu 2013:s. ON Bistevaš forum ja ON álgoálbmogiid vuoigatvuoda áššedovdi mekanisma leaba goappašagat movtta go dát bargu lea álggahuvvon. Máilmmi álgoálbmogat

leat maid vuolgán mielde dán bargui. Vurdojuvvo ahte 800 álgoálbmot delegáhta ja dárkojeaddji oassálastet Áltá 2013 konferánsii.

Sámediggi Norggas lea bovden ráhkaneaddji konferánsii ovdal álgoálbmogiid máilmmikonferánsa 2014 (WCIP 2014) Áltái geassemánu 8.-13. beivviid 2013.

Bušeahhta:

- 5 000 000 ru.

14 Sámi organisašuvnnat

Demokrátalaš servodat lea sorjaveš aktiivvalaš ja girjás organisašuvdnaeallimis. Sámi organisašuvnnat leat deatalaš oasálaččat sámi servodaga ovddideamis.

Váldomihttomearri:

- Girjás sámi organisašuvdnaeallima bisuheapmi.

Strategiija:

- Váikkuhangaskaomiid aktiivvalaš geavaheami bokte láhčit diliid girjás organisašuvdnaeallimii.

14.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit sámi organisašuvnnaide

Tabella 14.1 Čoahkketabealla – Sámi organisašuvnnat

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Sámi organisašuvnnat	3 073	3 651	3 651	3 801	0	-
Submi		3 073	3 651	3 651	3 801	150	4,1 %

14.2 Doarjja sámi organisašuvnnaide

14.2.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabell 14.2.1 Organisasjoner - direkte tilskudd

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
55000	Sámi válldoorganisašuvnnat	2 451	2 451	2 451	2 451	0	0,0 %
55100	Sámi doavttersearvi	0	0	0	150	150	-
Submi		2 451	2 451	2 451	2 601	150	6,1 %

Tabella 14.2.2 Sámi organisašuvnnat ja bellodagat – Ohcavuđot doarjagat

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
56000	Doarjagat Sámedikkis ovddastuvvon bellodagaid ja joavkkuid organisašuvnnaide	0	500	500	500	0	0,0 %
56100	Sámi kultur- ja nuoraidorganisašuvnnat	400	400	400	400	0	0,0 %
56200	Sámi dásseárvoorganisašuvnnat	222	300	300	300	0	0,0 %
Submi		622	1 200	1 200	1 200	0	0,0 %

Eanet dieđut doarjjaortnegiid birra bohtá dás vuolábealde doaibmabijuid bokte.

14.2.2 Sámi válldoorganisašuvnnat

Doaibmabidju 1: Sámi válldoorganisašuvnnat - Njuolggodoarjagat sámi válldoorganisašuvnnaide

Sámi válldoorganisašuvdna lea riikaviidosáš organisašuvdna mas leat viiddis doaimmat. Mii mearkkaša dan ahte doaibma ii leat jurddašuvvon ráddjejuvvon guvlui servodagas. Organisašuvnnas lea sihke politihkalaš bargu, kulturbargu ja oahppodoaibma.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut ja olahusjoavkkut:

- Norgga sámiid riikkasearvi.
- Sámiid Álbmotlihttu.

Galgá:

- Sihkkarastit sámi válldoorganisašuvnnaid ruđalaš vuodu.

Bušeahhta

- 2 451 000 ru.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

Muđui gustojit sámi organisašuvnnaid njuolggadusat.

14.2.3 Sámi doavttersearvi

Doaibmabidju 1: Sámi doavttersearvi – njuolggodoarjagat

Doarjjaortnega doarjjaoažžu ja olahusjoavku:

- Sámi doavttersearvi.

Galgá:

- Buoridit dearvvašvuodabálvalusa sámi buhcciide, sihke erenoamážit heivehuvvon dearvvašvuodabálvalusa bokte, diehtujuohkima bokte ja sámegeiela dearvvašvuodabargiid rekrutterema bokte.

Bušeahhta:

- 150 000 ru

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

Muđui gustojit sámi doavttersearvvi njuolggadusat.

14.2.4 Sámedikkis ovddastuvvon bellodagaid ja joavkkuid organisašuvnnat

Doaibmabidju 2: Sámedikkis ovddastuvvon bellodagaid ja joavkkuid organisašuvnnat – ohcanuđot doarjagat.

Doarjjaortnega doarjjaoažžutja olahusjoavkkut:

- Sámedikkis ovddastuvvon bellodagaid ja joavkkuid organisašuvnnat.

Galgá:

- Sihkkarastit Sámedikkis ovddastuvvon bellodagaid ja joavkkuid organisašuvnnaid ruđalaš vuodu.

Ohcanáigemearri:

- Ohcanáigemearri lea njukčamánu 1. b. Ohcamat mat sáddejuvvojit dán beaivvi maŋŋá, eai meannuduvvo.

Bušeahhta:

- 500 000 ru

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

Muđui gustojit njuolggadusat mat leat Sámedikkis ovddastuvvon bellodagaid ja joavkkuid organisašuvnnaid njuolggadusat.

14.2.5 Sámi kultur- ja nuoraidorganisašuvnnat

Doaimbaidju 3: Kultur- ja nuoraidorganisašuvnnat – ohcanvuđot doarjagat

Doarjjaoažžu ja doarjjaortnega olahusjoavku:

- Sámi kulturorganisašuvnnat.
- Riikaviidosáš bellodatpolitihkalaččat sorjjasmeahttun sámi nuoraidorganisašuvnnat.

Galgá:

- Váikkuhit girjás organisašuvdnaeallima bisuheapmái ja dásseidis ekonomalaš vuodu sihkkarastimii organisašuvnnaide.

Ohcanáigemearri:

- Ohcanáigemearri lea njukčamánu 1. b. Ohcamat mat sáddejuvvojit dán beivvi maŋŋá, eai meannuduvvo.

Bušeahhta:

- 400 000 ru.

Muđui gustojit sámi kultur- ja organisašuvnnaid njuolggadusat.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

14.2.6 Sámi dásseárvoorganisašuvnnat

Doaimbaidju 4: Sámi dásseárvoorganisašuvnnat – ohcanvuđot doarjagat.

Doarjjaoažžu ja doarjjaortnega olahusjoavku:

- Sámi dásseárvoorganisašuvnnat

Galgá:

- Váikkuhit girjás organisašuvdnaeallima bisuheapmái ja dásseidis ekonomalaš vuodu sihkkarastimii organisašuvnnaide.

Ohcanáigemearri:

- Ohcanáigemearri lea njukčamánu 1. b. Ohcamat mat sáddejuvvojit dán beivvi maŋŋá, eai meannuduvvo.

Bušeahhta:

- 300 000 ru.

Muđui gustojit sámi dásseárvoorganisašuvnnaid njuolggadusat.

Ortnega hálddaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

15 Eará váikkuhangaskaoomit

15.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoomit

Tabealla 15.1 Čoahkketalbealla – eará váikkuhangaskaoomit

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Váikkuhangaskaoomit sámediggeráđi geavahussii	2 204	1 890	1 890	750	-1 140	-60,3 %
	Váikkuhangaskaoomit dievasčoahkkinjodihangotti geavahussii	4 153	4 232	4 232	9 332	5 100	120,5 %
Submi		6 357	6 122	6 122	10 082	3 960	64,7 %

15.2 Váikkuhangaskaoomit sámediggeráđi geavahussii

Tabealla 15.2 Čoahkketalbealla - váikkuhangaskaoomit sámediggeráđi geavahussii

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus	
	Čállin- ja lohkanveahkki vuorrasiid várás	230	450	450	450	0	0,0 %	
	Friija váikkuhangaskaoomit	749	300	300	0	-300	-100,0 %	
	Ásahusdieđáhusa čuovvoleapmi	725	390	390	300	-90	-23,1 %	
	Verdde-prošeakta	a)	0	250	250	0	-250	-100,0 %
	Kártet sápmelaččaid vuogitvuoda boazomearkaide	b)	0	200	200	0	-200	-100,0 %
	Sámi lohanguovddáš		500	0	0	0	-	
	Dásseárvodoaimbijut		0	300	300	0	-300	-100,0 %
Submi		2 204	1 890	1 890	750	-1 140	-60,3 %	

a) Verdde-prošeakta lea kapihttalis 5.3.9 dáidda- ja kulturgaskustanarenat.

b) Kártet sápmelaččaid vuogitvuoda boazomearkaide lea kapihttalis 17.4 čielggadusat ja árvvoštallamat.

Tabealla 15.2.1 Čállin- ja lohkanveahkki vuorrasiid várás – njuolggodoarjagat

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus	
	Guovdageainnu suohkan	a)	230	450	450	450	0	0,0 %
Submi			230	450	450	450	0	0,0 %

a) Čállin- ja lohkanveahkki vuorrasiid várás lea iežamet prošeavttain rievdaduvvon njuolggodoarjagan.

Tabealla 15.2.2 Ásahusdieđáhusa čuovvoleapmi

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
60200	Ásahusdieđáhusa čuovvoleapmi	725	390	390	300	-90	-23,1 %
Submi		725	390	390	300	-90	-23,1 %

15.2.1 Čállin- ja lohkanveahkki vuorrasiid várás

Doaimma 1: Čállin- ja lohkanveahkki vuorrasiid várás – njuolggodoarjagat.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut:

- Guovdageainnu suohkan.

Doarjjaortnega olahusjoavku:

- Sámegeielat vuorrasat.

Galgá váikkuhit:

- Ahte sámegeielat vuorrasat ožžot veahki gulahallat njálmálaččat ja čálalaččat priváhta dahje almmolaš dárogeielat ásausaiguin.

Bušeahhta:

- 450 000 ru.

Ortnega hálldaša sámediggeráđđi dahje dat orgána masa sámediggeráđđi fápmuda válldi.

Muđui gustojit dat njuolggadusat mat leat ráhkaduvvon prošehtii Čállin- ja lohkanvehkki vuorrasiid várás.

15.2.2 Ásahusdieđáhusa čuovvoleapmi

Doaibma 2: Ásahusdieđáhusa čuovvoleapmi

Sámediggeráđđi mearridii borgemánu 21. b. 2009 dieđáhusas sámi ásašovddideamis “Sámi ásausat ja siviila sámi servodat”, mii maŋŋá ovddiduvvui dievasčoahkkimii. Dán dieđáhusas evttohuvojit doaibmabijut mat gusket ovttaskas ásausaide njuolga stivranammademiid, organisašuvdnahámi ja ovttahttimiid ektui, ja ahte doaibmabijut galget čuovvoluvvot ovttaskas ásausaide ja Sámedikki gaskka gulahallamiin. Čájehuvvo ahte ásausaide leat sierra lágan proseassadárbbut dan ektui movt dustet ásausaide, erenoamážit juridihkalaš beliid ektui.

Bušeahhta:

- 300 000 ru.

15.3 Váikkuhangaskaoamit maid dievasčoahkkinjodihangoddi hálldaša

15.3.1 Ekonomalaš váikkuhangaskaoamit

Tabella 15.3.1 Čoahkketabealla - váikkuhangaskaoamit maid dievasčoahkkinjodihangoddi hálldaša

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
62000	Sámedikki politihkalaš joavkkut	3 140	3 219	3 219	3 219	0	0,0 %
62100	Opposišuvvna bargoeavttut	1 013	1 013	1 013	1 013	0	0,0 %
62200	Doarjja jagi 2013 sámediggeválgga listtaide	0	0	0	2 200	2 200	-
62300	Sámediggeválgga 2013	0	0	0	2 900	2 900	-
Submi		4 153	4 232	4 232	9 332	5 100	120,5 %

- Lagat dieđut váikkuhangaskaoapmeortnega birra bohtet ovdan doaibmabijuin vulobealde.

Dievasčoahkkinstába

Dievasčoahkkinstába ovddasvástádussii ja bargamušaide gullá fuolahit Sámedikki parlamentáralaš doaimma. Dása gullá earret eará áššemeannudeapmi dievasčoahkkinjođihangotti ovddas, earret eará plánet fágálávdegottiid ja dievasčoahkkima čoahkkimiid, Sámedikki čoahkkinortnet ja eará njuolggadusat man vuodul áššit Sámedikkis meannuduvvojit, Sámedikki buhtadusnjuolggadusat, Sámedikki jienastuslogu hálldašeapmi oktan sisa- ja olggoščáliheamiiguin ja ohcamiiguin beassat geavahit jienastuslogu, ja Sámedikki joavko- ja opposišuvdnaruđaid juogadeapmi.

Dievasčoahkkinstábas lea maid ovddasvástádus sámediggeválgga plánemis ja čadaheamis ja odđa sámedikki rahpamis. Dasa lassin galgá dievasčoahkkinstába doaimmahit daid váiddaáššiid meannudeami, maid Sámediggeráđđi sádde Sámedikki váiddalávdegoddái doarjjaáššiin, doaimbat čállin Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddái ja fuolahit sámediggeáirasiid dárbbuid fágálávdegottiid ja dievasčoahkkima čoahkkimiid oktavuodas.

Dievasčoahkkinstába háliida birget ieš jorgalemiiguin gaskal dárogiela ja sámegeiela. Danne jorgala stába dakkár dokumeanttaid ieš.

Dievasčoahkkinstába hálldašii 4 jahkedoaimma 1.10.2012 muttus.

15.3.2 Sámedikki politihkalaš joavkkut

Doaimbaidju 1: Doarjja Sámedikki politihkalaš joavkkuide – njuolggodoarjagat.

Doarjjaortnega doarjjaoažžut ja olahusjoavku:

- Joavkkut Sámedikkis main lea stáhtus joavkun Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid mielde, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.94 ja rievदान 28.11.07.

Galgá váikkuhit:

- Bures organiserejuvvon politihkalaš joavkkut Sámedikkis.

Bušeahhta:

- 3 219 000 ru.

Ortnega hálldaša dievasčoahkkinstába dahje dat orgána masa dievasčoahkkinstába fápmuda válldi.

15.3.3 Opposišuvnna bargoeavttut

Doaimbaidju 2: Opposišuvnna bargoeavttut – njuolggodoarjagat.

Doarjjaoažžut ja doarjjaortnega olahusjoavku:

- Joavkkut Sámedikkis main lea stáhtus joavkun Sámedikki politihkalaš dási njuolggadusaid mielde, maid Sámediggi lea mearridan 10.02.1994 ja rievदान 28.11.2007, ja mat leat meroštallan iežaset gullat opposišudniid.

Galgá váikkuhit5:

- Buriid bargodiliid Sámedikki opposišudniid.

Bušeahhta:

- 1 013 000 ru.

Ortnega hálddaša dievasčoahkkinjođihangoddi dahje dat orgána masa dievasčoahkkinjođihangoddi fápmuda válldi.

15.3.4 Sámediggeválgga 2013 válgalisttat

Doaibmabidju 3: Ohcanvuđot doarjagat listtaide jagi 2013 sámediggeválggas

Doarjjaortnega doarjjaoažžut ja olahusjoavku:

- Dat listaevttohusat maid Sámedikki válgalávdegoddi dohkkeha Sámediggeválgga lánkaásahusas § 32 vuodul.

Ohcanáigemearri:

- Ohcanáigemearri lea borgemánu 10. b. 2013. Ohcamat mat sáddejuvvojit dán beavvi maŋŋá, eai mannuduvvo.

Bušeahhta:

- 2 200 000 ru.

Ortnega hálddaša dievasčoahkkinjođihangoddi dahje dat orgána masa dievasčoahkkinjođihangoddi fápmuda válldi.

Muđui gustojit njuolggadusat listtaid várás jagi 2013 sámediggeválggi.

15.3.5 Sámediggeválgga 2013

Doaibmabidju 4: Jagi 2013 sámediggeválgga ráhkkaneapmi ja čađaheapmi – Iežamet prošeavttat.

Ruđat galget geavahuvvot válgga ráhkkaneapmái ja čađaheapmái. Dasa gullet Sámedikki jienastuslogu hálddašepmi, čállingoddedoaimmat Sámedikki válgalávdegotti ovddas, gielddaid oahpaheapmi ja oassálastin válgakonferánssaide ja diehtujuohkinmátkkit válgga birra, álbmotregisterdieđuid fievrridit válgahálddašanvuogádahkii EVA, lágavuodul mearriduvvon almmuheamit, válgakoarttat ja váлгаáŋggirdeamit.

Bušeahhta:

- 2 900 000 ru.

16 Eará doaibmabijut mat eai leat váikkuhangaskaoamit

16.1 Eará doaibmabijut mat eai leat váikkuhangaskaoamit

Tabella 16.1 Eará doaibmabijut mat eai leat váikkuhangaskaoamit

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Sámedikki konferánsat	1 657	1 873	2 573	1 750	-823	-32,0 %
	Sámiide guoski statistihkka	375	375	375	375	0	0,0 %
	Bálkkašumiid ja stipeandaid juohkin	124	100	100	125	25	25,0 %
	Čielggadeamit ja árvvoštallamat	3 055	1 500	1 752	1 652	-100	-5,7 %
	Sámedikki 25 jagi ávvudeapmi	0	0	0	1 000	1 000	-
Submi		5 211	3 848	4 800	4 902	102	2,1 %

16.2 Sámedikki konferánsat

Tabella 16.2 Sámedikki konferánsat

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
80000	Sámedikki konferánsat a)	1 657	1 873	2 573	1 750	-823	-32,0 %
Submi		1 657	1 873	2 573	1 750	-823	-32,0 %

a) Čuovvovaš poasttat leat sirdojuvvon Sámedikki konferánsaide: sámi skuvlafierpmádat ja fáglaš forum ja ovddidanforum. Dasa lassin leat sirdojuvvon ruđat dán poasttas kapihttalii 13.3.4 Ráhkkaneddjo konferánsa ovdal máilmmikonferánsa álgoálbmogiid várás 2014.

Postii gullet sierralágan konferánsat maid Sámediggi galgá lágídit 2013:s. Sámediggeráddi mearrida lagabuidda makkár konferánsat galget lágíduvvot.

Bušeahhta:

- 1 750 000 ru.

16.3 Sámiide guoski statistihkka Norgga

Tabella 16.3 Sámiide guoski statistihkka Norggas

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
80100	Sámiide guoski statistihkka Norggas	375	375	375	375	0	0,0 %
Submi		375	375	375	375	0	0,0 %

Sámediggi lea dahkan šiehtadusa Statistihkalaš guovddášdoaimmahagain sámi guoski statistihka buvttadeamis. Ruđat mannet Sámi statistihka publikašuvnna buvttadeapmái. 350 000 ru lea sirdojuvvon kapihttalii 1500 Ođasmahttin-, hálldahus- ja girkodepartemeanta, poasta 21 Erenoamáš doaibmagolut Sámediggái ulbmila várás. Ovdal ii lean dát sierra namuhuvvon stáhtabušehtas ja 2009:s oaččui Sámediggi 300 000 ru ulbmila várás.

Šiehtadusa vuodul Statistihkalaš guovddášdoaimmahagain várre Sámediggi 375 000 ru sámi guoski statistihkaid buvttadeapmái Norggas.

Bušeahhta:

- 375 000 ru.

16.4 Bálkkašumiid ja stipeanddaid juohkin

Tabella 16.4 Bálkkašumiid ja stipeanddaid juohkin

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
	Kultur- ja valástallanstipeanda nuoraide	124	0	0	0	0	-
85001	Davviriikkalaš sámi dáseárvobáلكkašupmi	0	100	100	0	-100	-100,0 %
85002	Giellamovttiidahttinbáلكkašupmi	0	0	0	125	125	-
Submi		124	100	100	125	25	25,0 %

Giellamovttiidahttinbáلكkašupmi galgá leat mielde loktemin sámegiela árvvu. Báلكkašumi sáhttet oažžut ovttaskasat, organisašuvnnat dahje ásašusat mat leat bargan erenoamážit gáhttemin, nannemiin ja ovddidemiin sámegiela.

Bušeahhta:

- 125 000 ru.

16.5 Čielggadeamit ja árvvoštallamat

Tabella 16.5 Čielggadeamit ja árvvoštallamat

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
86000	Čielggadeamit ja árvvoštallamat	3 055	1 500	1 752	1 652	-100	-5,7 %
Submi		3 055	1 500	1 752	1 652	-100	-5,7 %

Postii gullet dat čielggadusat ja árvvoštallamat maid Sámediggi dárbbasa poltikhkalaš barggus.

Sámediggi áigu váikkuhit ahte vuoigatvuođadilit sápmelaččaid vuoigatvuođaid birra boazomearkkaide guorahallojuvvojit ja čielggaduvvojit. Kárten ja čielggadeapmi dahkko ovttasbargguin gealbobirrasiguin main lea dárbbaslaš sámi juridihkkalaš gelbbolašvuohta.

Bušeahhta:

- 1 652 000 ru. Dás merkejuvvo 200 000 ru čielggadit vuoigatvuođadiliid sápmelaččaid vuoigatvuođaid birra boazomearkkaide.

16.6 Sámedikki 25 jagi ávvudeapmi

Tabella 16.6 Sámedikki 25 jagi ávvudeapmi

(1000 ru)

Akt.	Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
86500	Sámedikki 25 jagi ávvudeapmi	0	0	0	1 000	1 000	-
Submi		0	0	0	1 000	1 000	-

Sámedikki 25 jagi ávvudeami oktavuodas galgá almmuhuvvot ávvogirji 2014:s. Galgá maiddái ráhkaduvvot odđa interaktiiva neahttasidu Sámedikki historjjá ja organiserema birra. Siidu galgá leat www.samediggi.no vuollásažžan ja čájehit deataleamos dáhpáhusaid Sámedikki historjjás teavstta,

jiena, govaid ja video bokte. Dat galgá lea buot sámi gielaide ja dárogilli. Olahusjoavkun lea skuvlanuorat ja earát geat beroštit Sámedikkis.

Bušeahhta:

- 1 000 000 ru.

17 Politiikkalaš dási doaibmagolut

Tabella 17.1 Politiikkalaš dási doaibmagolut

(1000 ru)

Koststed	Namabus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
1010	Sámedikki dievasčoahkkin	9 255	8 651	8 651	8 919	268	3,1 %
1110	Sámedikki čoahkkinjođihangoddi	1 900	2 072	2 072	2 136	64	3,1 %
1120	Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi	341	500	500	900	400	80,0 %
1310	Sámi parlamentáralaš ráđđi	413	700	700	700	0	0,0 %
1510	Sámediggeráđđi	8 628	8 742	8 742	9 000	258	3,0 %
1910	Sámedikki nuoraidpolitiikkalaš lávdegoddi (SNPL)	271	335	335	335	0	0,0 %
1920	Sámedikki vuorrasiidráđđi	0	100	100	250	150	150,0 %
1930	Sámedikki váiddalávdegoddi	0	150	150	150	0	0,0 %
Submi		20 808	21 250	21 250	22 390	990	4,7 %

17.1 Sámedikki dievasčoahkkin

Dán poasttas leat ruđat Sámedikki dievasčoahkkimii, fágalávdegottiide ja joavkkuide.

Bušehtta:

- 8 919 000 ru.

17.2 Sámedikki dievasčoahkkinjođihangoddi

Dievasčoahkkinjođihangotti bušehttii várrejuvvo ruhta dievasčoahkkinjođiheaddji bálkái ja dievasčoahkkinjođihangotti buhtadusaide ja mátkegoluide čoahkkindoaimmaid várás mat leat lassin dievasčoahkkimiidda. Dan lassin bisuhuvvo ortnet mas leat ruđat fágalávdegottiid geahčadeamiide ja gulaskuddamiidda, 600 000 ru maid dievasčoahkkinjođihangoddi hálldaša.

Sámedikki mearrádusa vuodul áššis 17/06 Njuolggadusat ruđaid geavaheapmái Sámedikkis politiikkalaš joavkkuide, maid dievasčoahkkinjođihangoddi hálldaša, meroštallojuvvo ahte 50 000 ru manná joavkoruđaid ja opposišuvnna bargoeavttuid revisordohkkeheapmái.

Ruđain mat leat dievasčoahkkinjođihangotti várás várrejuvvo 45 000 ru buhtadussan dan lahttui ja várrelahttui maid Sámediggi lea välljen FeFo bearráigeahččanlávdegoddi.

Bušehtta:

- 2 136 000 ru.

17.3 Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddi

Bearráigeahččanlávdegoddi galgá čađahit parlamentáralaš bearráigeahču ja bearráigeahččat stivrejumi dan doaimmas mii ruhtaduvvo Sámedikki bušehta bokte. Dasa gullá maiddái bearráigeahččat Sámedikki jahkerehketdoalu ja Riekkarevišuvnna vejolaš mearkkašumiid rehketdollui. Lávdegoddi sáhtá čađahit iskkademiid Sámedikki hálldahusas jus dan gávnnaha dárkun.

Bearráigeahččanlávdegoddi ovddida evttohusa Sámedikki dievasčoahkkimii dain áššiin maid dat meannuda, juogo sierra áššin dahje lávdegotti jahkediedáhusas.

Sámediggi lea dahkan rámmašiehtadusa advokáhtafitnodagain ALT advokatfirma AS bálvalusaid oastima oktavuodas Sámedikki bearráigeahččanlávdegoddái. Bálvalusaide gullá earret eará veahkki ráhkadit doaibmaplánaid bearráigeahččanlávdegotti barggu várás bearráigeahččanlávdegotti njuolggadusaid vuodu, bearráigeahččanlávdegotti áššiid čielggadeapmi ja áššeráhkkanepmi ja veahkki diehtujuohkin- ja gulahallangažaldagain.

Bušeahhta:

- 900 000 ru.

17.4 Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR)

Sámi parlamentáralaš ráđđi (SPR) lea Ruota, Suoma ja Norgga sámedikkiid parlamentáralaš ovttasbargoorgána ja mas Ruošša beale sámiin lea bissovaš ovddastus. Sámediggái Norgga bealde juolluduvvo 500 000 ru SPR:ii Norgga stáhtabušehtas. Iešgudege sámedikkít mákset iežaset sáttagottiid goluid SPR-čoahkkimiidda searvamii ja eará ovddastussii.

Norgga sámediggi válddii badjelasa SPR jođiheami čakčat 2011. Čállingoddedoaibma čuovvu jođihandoaimma. Das gullá earret eará oktiiordnendoaibma, jorgalan- ja dulkagoluid máksin, bissovaš oassálastiid goluid máksin ja unnimusat 4 stivračoahkkima čađaheapmi ja okta dievasčoahkkin jahkái, ja čoahkkimiidda searvan ja ovddastusdoaimmat, ja dán oktavuodas máksá eanemusat riikkaidgaskasaš čoahkkimiidda searvan.

Bušeahhta:

- 700 000 ru.

17.5 Sámediggeráđđi

Poasttas máksojuvvo buhtadus presidentii ja várreprezidentii, golmma ráđđelahttui ja politihkalaš ráđđeaddiide. Dasa lassin várrejuvvojit ruđat sierra semináraid čađaheapmái mat dollojuvvojit dievasčoahkkima áigge.

Presideantta buhtadus čuovvu ráđdehuslahtuid buhtadusa ja lea 80 % das.

Várreprezideantta buhtadus lea 80 % presideantta buhtadusas.

Sámediggeráđi eará lahtuid jahkebuhtadus lea 75 % presideantta buhtadusas.

Bušeahhta:

- 9 000 000 ru.

17.6 Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SNPL)

SNPL ásahuvvui bistevaš orgánan 2003:s. Sámedikki nuoraidpolitihkalaš lávdegoddi (SNPL) lea ásahuvvon nannet sámi nuoraid váikkuhanvejolašvuoda Sámedikki politihkkii. SNPL:s leat vihtta bistevaš lahtu maid Sámediggeráđđi nammada. SNPL lea ožžon bistevaš mandáhta ja organiserema Sámedikki dievasčoahkkimis.

Bušeahhta

- 335 000 ru.

17.7 Sámedikki vuorrasiidráđđi

Sámediggeráđđi lea nammadan vuorrasiidráđi áigodahkii 2012-2014, ja mearridan ráđi mandáhta. Vuorrasiidráđđi lea sámediggeráđi ráđdeaddiorgána ja galgá veahkehit ráđi hábmet Sámedikki vuorrasiidpolitihka. Vuorrasiidráđis lea govda geográfalaš ovddastus.

Bušeahhta:

- 250 000 ru.

17.8 Sámedikki váiddalávdegoddi

2011:s ásahii Sámediggi Sámedikki váiddalávdegotti doarjjaáššiid várás. Ásaheami áigumuš lea sihkkarastit ahte Sámedikki doarjjahálldašepmi ollašuhtá hálldašanlága njuolggadusaid váiddameannudeami birra.

Bušeahhta

- 150 000 ru.

18 Hálldahusdási doaibmagolut

Tabealla 18.1 Hálldahusdási doaibmagolut

(1000 ru)

Namahus	RR 2011	Buš 2012	Rev 2012	Buš 2013	+/- 13-Rev 12	% erohus
- Hálldahusdási doaibmagolut	95 644	90 000	90 200	98 000	7 800	8,6 %
Submi	95 644	90 000	90 200	98 000	7 800	8,6 %

18.1 Sámedikki hálldahus

Postii gullá:

- Sámedikki hálldahusa bálkkát, mátkkit ja gealbudeapmi.
- Hálldahusa oktasaš doaibmagolut. Dasa gullet gálvvut ja bálvalusat, viessoláigu, el-rávdnji, oppalaš investeremat ja investeremat DGT-reaidduide.
- Várrejupmi sámediggevistti bajásdoallan- ja divvungoluide.
- Golut dan bargojovkui mii lea očcodeamen Ceavccageađggi tentatiivva máilmmiárbelistui.
- Golut bargui sámi vistesuodjalemiin.

Sámedikki hálldahus lea mañimus golmma jagis leamaš 90 miljon ruvdnosaš rámma buohkanassii. Dát ruđat mannet bálkkáide, viessoláigui, mátkkiide, investeremiidda ja Sámedikki 8 fágajuhkosa, dievasčoahkkinstába ja direktivrre stába doaibmagoluide muđui. Váldooassi goluin leat bálkkát. Buohkanassii lea Sámedikkis sullii 140 jahkedoaimma. Dát 140 jahkedoaimma mákset 90 miljon ruvnno.

Golut leat gorgnon mealgadii dán jagi bálkášiehtadanbohtosiid geažil stáhta suorggis. Dát lea lassin 2012 gollogoargnumiidda muđui mii mearkkaša ahte šaddá váttis bissut bušeahta siskkobealde Sámedikki hálldahusa dábálaš doaimmaheapmái. Dássázi leat dát doaibmabijut čađahuvvon:

- Mátkkošteamat gáržžiduvvojit nu guhkás go lea vejolaš ja doalahuvvojit čavgadit ossodagaid bušeahta siskkobealde.
- Stuorát investeremat duvdovuvvojit boahhteáigái ja ráddjejuvvojit dárbbalaš bajásdoallaninvesteremiidda.
- Kurssat- ja konferansaoassálastin gáržžiduvvo uhcimus dássái.
- Bistevaš virggiide main eai leat šat olbmot barggus, ja vejolaš sadjásašvirggiide main eai leat šat olbmot barggus virgelobiid/buozalmasvuoda geažil, eai virgáduvvo olbmot dás dohko. Spiehkastahkan dás lea dakkár virggit mat leat ruhtaduvvon olggobealde nu go báikedidoštallamat maid huksejeddji ja vejolaš prošeaktaruhtadeapmi máksá.

Dasa lassin leat ossodagaid bargamušat vuoruhuvvon čavgadit ovttasráđiid Sámediggeráđiin. Jagi 2012 mañimus jahkebealis leat čuovvovaš vuoruheamit čađahuvvon:

Hálldašanbarggut mat guske njuolgga goalmmát beallái.

5. Áššeráhkkanepmi politihkalaš áššiin mat galget dievasčoahkkimii.
6. Konsultašuvdnaproseassat (berre nu guhkás go vejolaš gáibidit ahte vuostebealli mátkkašta, dahje geavahit video-/telefovdankonferánssa).
7. Čavgadit vuoruhan bovdejumiid ja ovddastemiid.
8. Ođđa politihkalaš álgagat.

Sámediggi lea guhkit áiggi dihtomielaččat áŋgiruššan giellasurggiin. Dat lea dagahan ahte váilot návccat ja gelbbolašvuohta areála-, boazodoallo- ja máhttopolitihkaovddideamis. Dasa lassan ii leat Sámediggi vel juksan máŋggagielatmihttomeari ollásit. Dáid surggiid ferte nannet jus Sámediggi galgá šaddat dat eavttuidbiddjin mii mis vurdojuvvo.

18.1.1 Eanet vuordámušat Sámediggái

Okta Sámedikki stuorámuš hástalusain boahte jagiin lea dustet daid dáhpáhusaid logu lassáneami, maid Sámediggi lea vásihan maŋimus jagiid. Mihtiduvvon vuogádaga dokumeantaloguin buohkanassii, de lassánit oktavuodáváldimat sullii 5 % jahkái.

Jagis 2008 manne sullii 29 000 dokumeantta Sámedikki arkiivavuogádaga čađa. 2012:s vurdojuvvo dát lohku lahkoni 36 000. Dat lea 22 % lassáneapmi maŋimus 4 jagis. Sámedikki arkiivva čađa manne golgotmánu 22. b. 2012 muttus 29 000 dokumeantta, mii mearkkaša ahte vurdojuvvo ahte Sámediggi galgá nagodit dan seamma go dagaimet 10 mánus 2008:s.

Go buohtastahtá návccaiguin de dat mearkkaša ahte jus galgá bisuhit kvalitehta ja vástidanáiggi hivvodaga ektui, de lei bargiid lohku berret lassánit 5 % jahkái. Dat mearkkašivččii 6-7 odđa virggi jahkái.

Boahte jagiin ferte Sámediggi váldit vuhtii ahte sáhtá šaddat váttisin bisuhit dálá bálvalusfálaldaga, jus oktavuodáváldimat lassánit seamma dásis, eai ge návccat dasa lassán. Seammás dát lea dakkár ovdáneapmi maid mii sávvat, go Sámedikki doaibma duddjojuvvo ge álbmoga ja geavaheddjiid beroštupmái Sámedikki bálvalusaide. Dat orru lassáneamen dađistaga go dat mii einnostuvvui 2008:s orru doallamin deaivása.

Dálá lassánemiin duppalastojuvvo dokumeanttaid lohku ovdal 10-jagi áigodaga ja eanaš das lea oktavuodáváldimiid lassáneapmi Sámediggái. Sámedikki náka giedahallat oktavuodáváldimiid sorjá áiggis áigái bargonávccain.

18.1.2 Organisašuvdnakárta

Hálddahusas leat dát ossodagat:

Iešguđet ossodagaid ja juhkosiid bargamušat lea válddahuvvon fágakapihttaliin.

Lassin daidda ossodagaide ja juhkosiid mat leat válddahuvvon fágakapihttaliin, gullet hálddahussii:

Hálddahusossodat (HÁL)

Ossodagas leat njeallje juhkosa:

- Juogus DGT ja doaimma várás, mii hálddašii 5 jahkedoaimma 1.10.2012 muttus.
- Arkiivajuogus, mii hálddašii 8 jahkedoaimma 1.10.2012 muttus.
- Bargiidjuogus, mii hálddašii 9 jahkedoaimma 1.10.2012 muttus.
- Ekonomiijuogus, mii hálddašii 7 jahkedoaimma 1.10.2012 muttus.

Gulahallanossodat (GUL)

Ossodagas leat guokte juhkosa:

- Gulahallanjuogus.
- Girjerádjuogus.

Gulahallanjuoksis lea ovddasvástádus Sámedikki diehtujuohkin- ja gulahallandoaimmas ja sámediggeráđi geavtlaš čoahkkinnláhčimis.

Juogus hálddašii 7 jahkedoaimma 1.10.2012 muttus. Girjerádjuogus lea máinnašuvvon 6. kapihttalis.

Direktevrra stába (DIR)

Direktevrras lea fágajoavku mas lea bajimus ovddasvástádus Sámedikki bušeahtta-, plána- ja dieđáhusbarggus. Stábas lea maid bajimus ovddasvástádus dásseárvvu ja vuorrasiidpolitihka fágasurggiin.

